

DEFUUSS

INFORMATIOUNEN AUS DER GEMENG WALDBËLLEG

1 | 2020

BULLETIN
COMMUNAL

**D'GEMENG
LA COMMUNE**

Rapporte vun de Gemengerotssätzungen	4
Les rapports des réunions du Conseil communal	12
Hommage Marianne Jacobs-Poll	20
Mir gratuléieren!	22
Awar, Roll Wagner	24
25 Joer an der Schoul	25
Interview mam Marc Barthelemy	26

**SCHOUL & MAISON RELAIS
ÉCOLE & MAISON RELAIS**

Maison relais	28
An der Schoul	30
Elterevereenegung	39
Adventsmaart vun der Elterevereenegung Waldbëlleg	40
Hëllef him, hëllef richteg	42

**VERÄINER
ASSOCIATIONS**

Chrëschtnecher Fraen: Let's Do Brunch	44
Club des Jeunes vu Chrëschtnech: Et ass Kiermes am Duerf	45
Waldbëlleger Musek: Hämmelemarsch	46
Jonk & Al op Rees a Friesland	47
FC Olympia Chrëschtnech-Waldbëlleg: lessen an Drénken!	50
De Mëllerdaller Männerchouer huet 25 Joer gefeiert	52
Jugendpompjeeën: Ee coole Veraïn	54
Turnveräin 'Émmer Fit'	55
D'Aeromodellisten vu Chrëstnech	56

**KULTUR A GESCHICHT
CULTURE ET HISTOIRE**

Liesung vun Texter iwwert de Mëllerdall	59
Den Zaldot Robert (Bob) Rich	88
Commemoratiounsdag 2019	91
Night Vigil zu Waldbëlleg	93
Vor 75 Jahren überrannte uns die Rundstedt-Offensive	98

**LIEWEN AN DER GEMENG
VIE RURALE**

Diplomer an der lechternacher Musekschoul	108
D'Veterinärin Dokter Aoife Marie Rötzel-Lintner	109
Distillerie du Mullerthal	110
Delphine auf dem Berg!?	112
Interview mam Hobby Meteorolog Michaël Meyer	114
De Foto-Concours	115
Fit a gesond a staark!	116
Rettungsschwimmer?	116
Mir si blo!	117
Chrëschtmaart op der Heringer Millen	118

**KLIMAPAKT
PACTE CLIMA**

Awéierung vun der neier Trap beim Schéissendëmpel	121
Europäeschmobilitéitswoch	124
Tour du Duerf an der Gemeng Waldbëlleg	128
Wandmillen an d'Gemeng?	130
E Scheck fir d'Fondatioun Wonschstär	132
Manner Offall	133
Fachekursion „Energieholz“	134
Comité d'Accompagnement: Drénkwaasserschutzzonen	134
Feuerlöscherkontrolle	135
De gepéipelte Mëll	136
Klimapakt aktuell!	138

**WAT ASS LASS?
QUE FAIRE?**

Agenda	140
Schräinercoursen	143
D'Restauranten an der Gemeng Waldbëlleg	144

**VILL FREED BEIM LIESEN!
BONNE LECTURE !**

D'WUERT VUM REDAKTIOUNSCOMITÉ

Dës Nummer vum FUUSS kënnt fir dat neit Joer 2020, e Schaltjoer. Déi ganz Redaktiou wünscht lech all Guddes fir déi nächst 366 Deeg an doriwwer eraus. An déser Wanterzäit huet een dacks Geleeënheet, fir sech gemittlech an eng Fotell ze setzen an eppes Interessantes ze lesen. Dat kritt Dir ewéi gewinnt an där heiten Editioun vum FUUSS gebueden.

Mir kucken hannescht op dee schéinen Owend um Kärespäicher am Mëllerdall, wou zwee Schauspiller, begleet vun zwee Museker, Texter virgeliesunn iwwert de Mëllerdall. All déi Texter fannt Dir op deenen heite Säiten an dat ass wierklech eng Première, datt Dir kënnt esou vill literaresch Produktioune vun eise Schrëftsteller iwwert eis schéi Géigend beienee fannen.

Viru 75 Joer war grad eng vun de schlëmmsten Zäiten aus eiser Geschicht eriwwer, den Zweete Weltkrich. Sain Ofschloss, d'Ardenneroffensiv, hat bei eis zu Waldbëlleg an zu Haler schlëmmste Ruinefelder hannerlooss. D'Gemeng huet sech erénnert an de Marcel Ewers explizéiert déi militäresch Situatioun an de Misär vun de Leit vun deemools.

An och de Schéissendëmpel ass erém um Cover vun der heiten Nummer, elo net déi berüümten al Bréck selwer, mee eng ganz nei, grouss a chic Konstruktoun, déi de Schéissendëmpel mam Parking verbënnt an déi huet misse gebaut ginn, well deen ale Wee bei de wéischte Reefäll vun 2018 mat ewechgerappt gouf. Et ass eng schéi Foto, déi de Pierre Haas bei de Feierlechkeete fir d'Aweiung vun deem neie Wee gemaach huet. Vun där Aweiung gesitt Dir natierlech nach vill Fotoen op dëse Säiten.

Soss geet et ewéi gewinnt iwwert d'Liewen an der Gemeng, mat schéinen Organisatiounen vun eise ganz aktive Veräiner. Och trauereg Evenementer gehéieren do derbäi; dofir ass an déser Nummer en Hommage un déi kierzlech verstuerwe Marianne Jacobs, déi an der ganzer Gemeng beléift war, virun allem natierlech bei de Kanner, déi si mam Gemengebus jorelaang an d'Schoul gefouert huet.

Dir fannt vill Informatioune iwwert de Klimapakt an nohalteg Waasser- an Energieversuergung. Do huet jo erém eng viv Diskussioun iwwer Wandmillen ugefaang. An och eppes iwwert e guer net esou raart a schéint Déierchen, dat awer seelen ze gesinn ass: de gepéipelte Mëll op gutt Allétzebuergesch, also de Feiersalamander.

De FUUSS kënnt jo dräi Mol d'Joer eraus. Déi nächst Ausgab soll den 11. Juni 2020 an Är Boîte kommen. Mir si frou iwwer all Bäitrag an all Foto vun Ärer Säit. Délai fir déi nächst Editioun ass de 27. Abrëll 2020. Foto musse vu gudden Qualitéit sinn; de Fotoapparat soll op eng grouss Opléisung agestallt sinn. Dat ass och bei muenchen Handye méiglech. Déi digital Foto huet dann eng Gréisst vu méi wéi engem Megabyte, also mindestens 1.000 Kilobyte. Dat ka per Mail geschéckt ginn, oder per www.wetransfer.com op fuuss@waldbillig.lu.

D'Redaktiou huet decidéiert, d'Begréffer *Bierger, Leit, Awunner, Persounen* als neutral Bezeichnunge fir all Mensch ze gebrauchen.

En décke Merci un d'Leit aus der Gemeng an un all déi aner, déi eis gehollef hu bei déser Editioun vum FUUSS.

Fir d'Redaktiou: Marc Barthelemy

De FUUSS:

Redaktiou: Marc Barthelemy,
Maxime Bender, Corinne Meyers,
Isabelle Oberlé, Damaris Pletschette,
Karin Enser

Graphesch Gestaltung:
Susanne Hangarter
Drock: Imprimerie de l'Est, lechternach.
Responsabelen Editeur:
Gemeng Waldbëlleg

D'GEMENG // LA COMMUNE

RAPPORTE VUN DE GEMENGEROTSSËTZUNGEN

Dës Rapporte gi vum Gemengesekretariat geschriwwen, vun de Conseilleren nogekuckt a vun der Buergermeeschtesch autoriséiert. Si baséieren op den Deliberatiounen vum Conseil, woubäi de geneeë Wuerlaut vun den Decisiounen an engem Dossier festgehalen a vun de Conseilleren énnerschriwwen gëtt. Deen Dossier kann all Bierger op d'Gemeng kucke goen.

Dës Rapporte sinn a méi enger verständlecher Sprooch mat méi Explicatiounen geschriwwen. Dofir sinn déi lëtzebuergesch an déi franséisch Versioun net émmer genee identesch. Et zielt dann, wat an der Gemeng am Dossier vun den Deliberatiounen festgehalen ass.

GEMENGEROTSSËTZUNG 2019/7

Sëtzung vum Méindeg, 23. September 2019

Et waren do:

- // HENX-GREISCHER Andrée, Buergermeeschtesch,
- // BOONEN Serge,
- // MOULIN Théo, Schäffen,
- // BARTHELEMY Marc,
- // BENDER Maxime,
- // MICHELS Mike,
- // THOLL Jean-Joseph,
- // TOBES Romain, Conseilleren,
- // DIMMER Martine, Sekretärin.

Entschöllegt:

- // MEYERS Corinne, Conseiller.

Dagesuerdnung

- 2019-07-01 Froe vum Gemengerot un de Schäfferot.
- 2019-07-02 Gewéinlech budgetär Ännnerung.
- 2019-07-03 Pilot-Projet 5G – Waldbëlleg gëtt digital.

2019-07-04	Eventuelle Kaf vun engem weidere Virrecht fir d'Fleegeheem „Beim Goldknapp“, dat op d'Betreibung vun demenzkranke Leit spezialiséiert ass.
2019-07-05	Bëschwirtschaftsplang fir d'Joer 2020.
2019-07-06	Confirmatioun vun engem temporäre Circulatiounsreglement.
2019-07-07	Bewöllegung vun engem Avenant zum Contrat de bail fir d'Haus 1, Gaessel zu Chrëschtnech, dee mam Här Da Fonte Correia Marcio a mat der Madamm Do Carmo da Silva geschloss gouf.
2019-07-08	Entscheedung iwwert de Verwendungszweck vum Haus 1, Gaessel zu Chrëschtnech.
2019-07-09	Entscheedung iwwert d'Ariichte vun enger Crèche an engem bestoende Gemengegebai.
2019-07-10	Avis zum Projet iwwert d'Kaarte vun den Iwwerschwemmungszonen an d'Kaarte mam Iwwerschwemmungsrisiko 2019.
2019-07-11	Bewöllegung vun der Konventioun 2019 mam Club Senior „An der Loupescht“.
2019-07-12	Ufro vum Mëllerdaller Männerchouer fir en aussergewéinleche Subsid zum Ulass vun hirem 25. Gebuertsdag.
2019-07-13	Subsidufroen.
2019-07-14	Verschiddenes.

Geméiss dem Artikel 13 vum Gemengegesetz vum 13. Dezember 1988, ginn déi heite Punkten op Ufro vum Théo Moulin, Schäffen, op d'Dagesuerdnung, déi den 18. September 2019 matgedeelt gouf, bâigesat:

2019-07-15	Festleeë vun den Tauxe fir d'Gewerbe-steier fir 2020.
2019-07-16	Festleeë vun den Tauxe fir d'Grondsteier fir 2020.

Geméiss dem Artikel 13 vum Gemengegesetz vum 13. Dezember 1988, ginn déi heite Punkten op Ufro vu Maxime Bender, Mike Michels a Romain Tobes, Conseilleren, op d'Dagesuerdnung, déi den 18. September 2019 matgedeelt gouf, bâigesat:

- 2019-07-17 Propose vun engem Projet „Émweltbewosst Gestalte vum Schoulhaff zu Waldbëlleg“.
- 2019-07-18 Propose vun engem Projet „Velospiste an der Gemeng Waldbëlleg“.

1. D'Conseillere Bender, Michels an Tobes hunn den 20. September 2019 folgend Froen eragereeht:

Am Gemengerot vum 3. Abrëll 2019 hu mir beim Punkt 4 eestëmmeg entscheet um Projet LIFE-IP Zenapa deelzehuelen. Et ass geplant eng Heizungsanlag mat Holzhackschnitzel an Heckeschnëtt fir d'Hëtze vun de Gemengegebaier ze bauen.

- Wee vertrëtt d'Gemeng Waldbëlleg am Aarbechtsgrupp Energiekooperativ betreffend de Projet LIFE-IP Zenapa?

D'Madamm Buergermeeschter erkläert, datt et sech hei ëm zwee verschidde Projeten handelt. De Projet LIFE-IP Zenapa geet em d'Baue vun enger Zentralheizung, déi mat Hackschnitzel a mat Holz, dat aus der Landschaftsfleeg kënnt, gespeist gëtt. D'Chaudière vun dëser Heizung ka subventionniert ginn. D'Energiekooperativ Mëllerdall gëtt am Kader vun enger Photovoltaikinstallatioun geschaft. D'Membere vum Klimateam sinn an dësem Zesummenhang via Doodle kontaktéiert ginn, fir en Aarbechtsgrupp ze schafen, fir den Inhalt vun de Statuten an de Werdegang vun dësem Projet ze traitéieren. D'Madamm Henx-Greischer énnnersträicht, datt et sech heibäi net ëm e Gemengesyndikat handelt, fir deen en offizielle Vertrieder vun der Gemeng Waldbëlleg muss ernannt ginn, mee just ëm en Aarbechtsgrupp.

Am Gemengerot vum 24. Januar 2019 ass vun der Majoritéit festgehale ginn déi al Gemeng fir 321.000€ ze versteeën. Um Internetsite vun athome ass déi al Gemeng zum Verkaf ugebuude fir 525.000€. Dat ass eng Wäertsteigerung vu 64% innerhalb vun engem hallwe Joer.

- Ween huet d'Expertise vun der aler Gemeng gemaach?

D'Buergermeeschtesch äntwert, datt den Acte vum ale Gemengegebaier an der Gemengerotssëtzung vum 24. Januar 2019 bewöllegt gouf, an datt

d'Entscheidung vun dësem Verkaf den 19. Abrëll 2019 mat der Majoritéit u Stëmme vum Gemengerot geholl gouf. All d'Membere vum Gemengerot ware wärend dëser Sëtzung präsent. D'Buergermeeschtesch erkläert sech iwwerschatt doriwwer, datt d'Conseilleren, déi dës Fro gestallt hunn, vergiess hunn, datt d'Immobilière Gaby Biewer d'Expertise vum Gebai gemaach huet. Dës Expertise gouf den 10. Abrëll 2018 erstallt a louch am Gemengerotsdossier, an deen all Member Abléck hat, fir sech op d'Sëtzung vum 19. Abrëll 2019 ze préparerieren. De Marchéswert vum Objet gouf op 350.000€ bis 375.000€ geschat. D'Madamm Buergermeeschter rappelléiert, datt wärend der Stee kee méi ewéi 321.000€ gebueden huet an datt d'Majoritéit dunn entscheet huet d'Gebai zu dësem Präiss ze verkafen. Si präziséiert weider, datt de Keefer d'Käschte vum Acte iwwerholl huet, déi sech bei de Kafpräis derzou rechnen. D'Buergermeeschtesch weist och drop hin, datt den Objet den Ament just zum Präis vu 525.000€ op athome annoncéiert ass, en awer nach net zu deem Präis verkaf ass, an datt mat der Wirtschaft um fräie Maart jiddfereen dee Präis dierf froen, deen e wëllt.

De Conseiller Tobes widderhëlt e puer Mol, datt den Énnerscheed vun de Präisser him exorbitant héich schéngt, an datt hien et e staarkt Stéck fénnt a sech freet ob de Schäfferot sech an dëser Saach gutt berode gelooss huet.

D'Conseillere Bender, Michels an Tobes bemierken, datt d'Convocatioun op d'Gemengerotssëtzung zweemol ze spéit ukomm ass. Den Dag selwer vun der Convocatioun ass bis elo net matgezielt ginn.

2. Wärend de Schäfferot virschléit den Artikel 3/532/648120/99001 – Émweltschutz – Moosname fir Energie ze spueren – mat engem zousätzleche Kredit vun 20.000€ ze schafen, proposéiert de Conseiller Tobes de Chiffer op 30.000€ ze erhéijen, fir en Zeechen ze setzen, datt d'Gemeng d'Awunner énnertstëtzzt am Kader vu finanziellen Hëllefe fir rationellt Benotze vun der Energie. De Gemengerot entscheet mat alle Stëmmen, dës Propose unzehuelen.
3. De Gemengerot entscheet eestëmmeg um Pilotprojet 5G Call for Projects via de Projet „Waldbëlleg gëtt digital“ deelzehuelen.
4. De Gemengerot entscheet eestëmmeg sech e weidert Virrecht am Kader vun der Vergréisserung vum

Fleegeheem „Beim Goldknapp“, dat op d'Betreiung vun demenzkranke Leit spezialiséiert ass, ze kafen.

5. De Gemengerot bewöllegt folgende Bëschwirtschaftsplang fir d'Joer 2020 mat siwe Stëmmen:

	Gehälter	Rechnungen	Investitiounen	Einnamen
Nohalteg Wirtschaft a Schütze vun de Bëscher	44.000,00	47.500,00	91.500,00	73.500,00
Sensibilisatioun an Informatioune vun der Ëffentlechkeet	1.500,00		1.500,00	
Logistik a Personal	24.000,00	22.500,00	46.500,00	
	69.500,00	70.000,00	139.500,00	73.500,00

6. De Gemengerot entscheet eestëmmeg, den temporären Zousaz vum Circulatiounsreglement vun der Gemeng Waldbëlleg an der Fielserstrooss zu Chrëschtnech ze bewöllegen an dëst bis zum Ofschloss vun den Aarbechten.
7. De Gemengerot gëtt sain Averstàndnis fir d'Ofännerung vum Contrat de bail vum 11. Juni 2018, laut deem de Bail vum fréiere Paschtoueschhaus zu Chrëschtnech verlängert gëtt. Dëst op Ufro vum Locataire a fir eng Dauer vu 5 Méint. De Bail leeft domat den 30. November 2019 of.
8. De Gemengerot entscheet eestëmmeg d'Haus op 1, Gaessel zu Chrëschtnech fir en zousätzlech Joer ze verlounen a fir, mat Hëlf vum Ministère du Logement, d'Méiglechkeet vu Sozialwunnénge an dësem Haus ze préiwen.
9. De Gemengerot entscheet eestëmmeg eng Crèche fir Kanner am Alter vun 3 Méint bis 4 Joer am Gemengegebai nieft dem Précoce zu Haler anzeriichten.
10. De Gemengerot entscheet eestëmmeg der Waasserwirtschaftsverwaltung ze recommandéieren de Projet vun de Kaarte mat den Iwwerschwemmungszonen a vun de Kaarte mam Iwwerschwemmungsrisiko wéi hei hennendrun beschriwwen, unzepassen:

- den Hôtel des Cascades, op 1, rue des Rochers L-6245 Mëllerdall esou wéi

- de Camping des Cascades am Mëllerdall, op 3A, rue des Moulins L-6245 Mëllerdall

befanne sech an der Iwwerschwemmungszon vun der Schwaarzer Äernz.

Dofir gëtt drop higewisen, datt d'bebauten Zonen am Mëllerdall laanscht d'Schwaarz Äernz um Territoire vun der Gemeng Waldbëlleg vum Iwwerschwemmungsrisiko betraff sinn, an datt Leit heivunner concernéiert sinn.

11. De Gemengerot entscheet eestëmmeg sain Averstàndnis zu der Konventioun an zu den allgemenge Bedéngunge vum Club Senior „An der Loupescht“ fir d'Joer 2019 ze ginn.

12. De Gemengerot entscheet eestëmmeg dem Mëllerdaller Männerchouer en aussergewéinleche Subsid an Héicht vun 2.000€ zouzespriechen, dëst fir sech un den Ausgaben vun de Festivitéiten am Kader vun sengem 25. Gebuertsdag ze bedeelegen.

13. De Gemengerot entscheet folgende Veräiner e Subsid vu 75€ zouzespriechen:

- SOS Faim
- Objectif Tiers Monde Haïti
- Amnesty International
- Pharmaciens sans frontières
- Le Soleil dans la Main ONG
- Noël de la rue asbl
- Wonschkutsch asbl.

14. D'Madamm Buergermeeschter informéiert de Gemengerot, datt de Centre national de recherche archéologique (CNRA) no Iwwerprémierung vum Dossier matgedeelt huet, datt de Feldwee zu Freckeisen effektiv zu engem ale Réimerwee gehéiert huet an datt hei archeologësch Iwwerreschter kënne verbuerge sinn. De CNRA schléit vir, eng archeologësch Auswäertung realiséieren ze loessen. De Schäfferot huet décidéiert, Devisen dofir unzfroen. De Gemengerot freet de Schäfferot ob et richteg ass, dës Entscheidung énnert dem Punkt „Verschiddenes“ ze huelen oder ob dëse Sujet net misst als Punkt op der Dagesuerdnung vun enger anerer Gemengerotssëtzung traitéiert ginn.

D'Madamm Buergermeeschter informéiert de Gemengerot, datt de 7. November 2019 eng

Reunioun organiséiert gëtt mat de Membere vun der Integratiounskommissioun. D'Propose fir d'Organisatioun vun enger Soirée fir nei Awunner aus der Gemeng gëtt hinnen da matgedeelt.

D'Buergermeeschtesch mécht eng kuerz Zesummaassung vun der Mobilitätswoch, déi an Zesummenaarbecht mam Klimateam vun der Gemeng organiséiert gi war. Wärend dem autofräien Dag, deen op der Strooss tëscht Chrëschtnech a Suelwuer organiséiert gi war, sinn 156 Kaarten fir d'Deelhuelen um Quiz ausgefëllt ginn an 48 Bidoen un d'Schüler vun der Primärschoul ausgedeelt ginn. De Bilan ass positif. Bis op de Presentatiounsowend vun der Wanderausstattung op der Heringer Millen, hat all Manifestatioun während déser Woch Succès.

De Schäfferot informéiert, datt den Här Willy Smit als Chauffeur vum Mini-Bus an den Här Stefan Spaus als Buschauffeur agestalt goufen.

De Conseiller Barthelemy deelt mat, datt fir 2020 och eng Broschür mat „Informations utiles“ ausgeschafft gëtt. E freet, datt de Layout vum Gemengebuet „De FUUSS“ esou wéi d'Datumer vum „Wat ass lass an der Gemeng“ méi genee kontrolléiert ginn, ier se un d'Imprimerie weidergeleert ginn.

De Conseiller Bender informéiert sech, ob de Probleem mat der Agangsdier zum Précoce zu Haler an Zwëschenzäit geléist gouf. De Schäfferot erkläert, datt d'Firma, déi mat dësen Aarbechte beoptraagt gouf, Verspéléitung krut a versprach huet, d'Aarbechte bis Enn Oktober 2019 fäerdegzestellen.

De Conseiller Tobes informéiert sech iwwert d'Aarbechten, déi an der Moellerdallstrooss zu Chrëschtnech ausgefouert ginn. De Schäfferot erkläert, datt de Gemenggäertner hei eng Blummewiss uleet.

De Conseiller Tobes informéiert, datt dat klengt Holzhaischen op der Spillplaz nieft dem synthetische Footballterrain mat Graffitti verknascht ass. De Schäfferot wosst heivunner näisch a suergt derfir, datt d'Haischen erëm propper gemaach gëtt.

- 15.** De Gemengerot leet den Taux fir d'Gewerbesteier fir d'Joer 2020 op 250% fest.
- 16.** De Gemengerot leet den Taux fir d'Grondsteier B fir d'Joer 2020 fir déi verschidde Kategorie vu Gebaier an och dee vun der Grondsteier A op 300% fest.

17. De Gemengerot entscheet eestëmmeg en Aarbechtsgrupp ze schafen, dee sech èm d'Ausschafe vun engem Projet „Erweltbewosst Gestalte vum Schoulhaff zu Waldbëlleg“ këmmert.

18. De Gemengerot entscheet mat alle Stëmmen, fir unzefroe fir de Projet vun enger Vélospiste an der Gemeng Waldbëlleg, déi d'Uertschafte Chrëschtnech, Haler a Waldbëlleg soll matenee verbannen, un de Projet vun enger regionaler Velospiste vum LEADER unzeschléissen.

GEMENGEROTSSËTZUNG 2019/8

Sëtzung vum Dënschteg, den 19. November 2019

Et waren do:

- // HENX-GREISCHER Andrée, Buergermeeschtesch,
- // BOONEN Serge,
- // MOULIN Théo, Schäffen,
- // BARTHELEMY Marc,
- // BENDER Maxime,
- // MEYERS Corinne,
- // MICHELS Mike,
- // THOLL Jean-Joseph,
- // TOBES Romain, Conseilleren,
- // DIMMER Martine, Sekretärin.

Entschëllekt: /.

Dagesuerdnung

2019-08-01	Froe vum Gemengerot un de Schäfferot.
2019-08-02	Bewöllegung vu Konventiounen.
2019-08-03	Bewöllegung vun notariellen Acten.
2019-08-04	Unerkennung fir langjäregt Personal.
2019-08-05	Ernenne vu Grënnungsmembere fir d'Mëllerdaller Energiekooperativ.
2019-08-06	Ernenne vun zwee Gemengerotsmembere fir d'Integratiounskommissioun.
2019-08-07	Ernenne vun engem Schoulvertrieeder fir d'Schouljoer 2019/2020.
2019-08-08	Verschiddenes.

Geméiss dem Artikel 13 vum Gemengegesetz vum 13. Dezember 1988, ginn déi heite Punkten op Ufro vu Maxime Bender, Mike Michels a Romain Tobes, Conseilleren, op d'Dagesuerdnung, déi de 14. November 2019 matgedeelt gouf, bändgesat:

- 2019-08-09 Aarbechten op engem Feldwee.
- 2019-08-10 Émgestaltung vum Internetsite vun der Gemeng.
- 2019-08-11 Opwäertung vum Pëtz bei der Mandelbaach.
- 2019-08-12 Busarrêt - Foussgängerpassage beim Précoce zu Haler.

1. D'Conseillere Bender, Michels an Tobes hunn de 14. November 2019 folgend Froen eraginn:

An der Gemengerotssëtzung vum 20. September 2018, ènnert dem Punkt 10 vum Ordre du jour hat de Gemengerot entscheet e grousse Persounelift, wou och kënne Museksinstrumenter transportéiert ginn, ze installéieren.

- No méi wéi engem Joer, wou ass den Dossier drun?

De Schäfferot kruet résicht viru kuurzem d'Moosse vun de Museksinstrumenter, déi musse mam Lift transportéiert ginn, matgedeelt, huet dem Bureau se matgedeelt an deen ass elo am Gaang d'Ausféierungspläng auszeschaffen.

Am endgültegen Avis vun der Reorganisatioun vun dem öffentlechen Transport (RGTR), deen an Zesummenaarbecht mat dem Gemengerot realiséiert gouf, gëtt geschwat vun engen neie Busarrêt zu Haler an zu Chrëschtnech.

- Wou ass geduecht, déi nei Arrêten ze installéieren?

Zu Haler ass et an der rue des Romains, zimmlech wäit uewen a fir dee vu Chrëschtnech waart de Schäfferot mol of, ob dem Gemengerot seng Propositioun zu der Reorganisatioun vum RGTR émgesat gëtt an da gëtt décidéiert wouhin dee soll kommen.

An der Gemengerotssitzung vum 29. Januar 2019 krute mir d'Informatioun, dass eng Präisofferte gefrot war fir speziell Scharnéieren unzebréngéen, déi déi bestoend Paarte vum Schoulhaff zu Haler automatesch zoumaachen. An der leschter Gemengerotssitzung ass am

Divers nogefrot ginn, wéini do eppes geschitt. Mir krute versprach, dass dës Aarbechten Enn Oktober ofgeschloss wieren.

- Et geet hei em d'Sécherheet vun eise Kanner a mir froen eis, wou et an deem Dossier klemmt?

D'Aarbechte sinn am Gaang ausgefouert ze ginn, d'Klensch vun der Agangsdier an den Haff ass de leschte Week-End geännert an héich gesat ginn, fir dass d'Kanner net méi selwer können opmaachen. D'Diere solle mat engem Türschliesser automatesch zougoen.

Zanter e puer Joer gëtt schonn iwwert d'Spillplaz am Mëller dall diskutéiert. Elo steet mol de Sanitärblock. Ausser engem Panneau steet nach soss näisch vun der Spillplaz.

- Ab wéini ass hei mat der Émsetzung vun der scho laang geplanter Spillplaz ze rechnen?

Den Ingenieursbüro, deen de Schäfferot chargéiert huet, ass dee selwechte wéi dee vum Projet Trap beim Schéissendëmpel. Wéngt deem Projet, den urgent an zäitopwenneg war, ass de Projet Spillplaz no hanne geréckelt ginn.

Den Ingenieursbüro huet mam Architekt vun der Spillplaz Kontakt opgeholl fir Informatiounen ze kréien iwwer d'Spiller, d'Zouleitungen, d'Waasser dat bei verschiddene Spiller genutzt gëtt, an dëst Joer missten d'Aarbechten nach ausgeschriwwen ginn.

Am Kader vun der Informatiounsversammlung vum 24 September 2019 zum Thema Kläranlag vun der Gemeng Waldbëlleg ass de Bierger versprach ginn, dass de Virtrag géif op de Gemengesite gesat ginn. Bis haut konnte mir den Dossier leider nach net online fannen.

- Wier et méiglech Informatiounen iwwert dése wichtegen Dossier public ze maachen, fir dass och Leit, déi deen Owend net konnten do sinn, dës Informatiounen vun doheem aus können nokucken?

D'Präsentatioun gouf, nodeems dës Fro vun de Conseillere gestallt gouf, ugefrot an ass genau wéi d'Präsentatioun vun de Wandmillen op de Gemengesite gesat ginn. D'Buergermeeschtesch bemierkt, dass déi dote Fro liicht ze regele

gewiescht wier. Dái drái Conseilljeeën hätte just op der Gemeng missten nofroen an hätte net missten e Gemengerot ofwaarden fir déi Fro ze stellen.

Zanter 2017 besteeft eng Konventioun téschent der Gemeng Waldbéllég an dem Syndikat d'initiative (SIT Waldbéllég). Déi lescht zwee Joer ass dem Verstuoss géint eenzel Punkten an der Konventioun énnert anerem duerch den Delegíerte vun der Gemeng nogekuckt ginn. Elo hunn drái Memberen aus dem Comité hier Demissioune ginn.

- Firwat ass beim Verstuoss géint d'Konventioun keng Reaktioun vum Schäfferot komm, zemools en Delegíerte vun der Gemeng am Comité vum Syndikat sëtzt?

D'Madamm Buergermeeschter erklärt, dass een net soe kann, dass vum Schäfferot keng Reaktioun koum. Si hate schonn e puer Mol eng Réunioun mam Präsident vum Syndicat wou si op Verschiddenes, dat net conforme ass zu der Konventioun, opmierksam gemaach hunn. 2017 huet de Schäfferot schonn drop higewisen, dass eng Generalversammlung misst ofgehale ginn. De Schäfferot ass elo eréischt gewuer ginn, dass drái Memberen (Bender Maxime, Bender Gerard, Tobes Romain) aus dem Comité démissionéiert hunn. De Schäfferot waart d'Generalversammlung vun désem Donneschdeg 21. November 2019 of an huet duerno nees e Rendez-vous mam Präsident fir iwwer déi bestoend Problemer ze schwätzen.

De Gemengerot huet decidéiert, dass de Comité de concertation, deen am Artikel 6, Paragaph 6 vun der Konventioun téscht Gemeng an SIT virgesinn ass, aberuff gëtt.

An der Gemengerotssëtzung vum 23. September 2019 ass énnert dem Punkt „Divers“ festgehale ginn, datt an der nächster Gemengerotssëtzung iwwert de Punkt „évaluation archéologique par le CNRA pratiquant des sondages de diagnostic du chemin rural sis à Freckeisen“ ofgestëmmt soll ginn. Well dése Punkt awer net um Ordre du Jour vun der Gemengerotssëtzung um 19. November 2019 opkënnt, wollte mir wëssen:

- Wisou de Punkt „évaluation archéologique par le CNRA pratiquant des sondages de diagnostic du chemin rural sis à Freckeisen“ net op den Ordre du Jour gesat ginn ass?

D'Madamm Buergermeeschter deelt mat, dass de Schäfferot eng Lëscht mat den Opérateurs archéologiques kritt huet vum CNRA, fir d'Sondagen ze maachen, bei denen Offeren ugefrot ginn. Eng Naturschutzgenehmegung ass och ugefrot ginn an dernieft sinn och Offeren ugefrot ginn, fir ze wëssen, wat eng Oekobilanzierung kascht. Wann de Schäfferot méi Detailer dozou dobannen huet, da kann driwwer ofgestëmmt ginn.

Déi zwee nächst Froegoufe vum Conseiller Barthelemy eragereecht:

Et wier gutt, wann et zu Chrëschtnech, a spéider vläit och zu Waldbéllég, e gesécherte Vélosënnerstand géif ginn bei engem Busarrêt, wou och Elektrovéloen kéinten ofgestallt ginn, ouni Risk, geklaut ze ginn.

- Wéi wëllt de Schäfferot dorun erugoen?

De Schäfferot huet geduecht fir eng mBox zu Chrëschtnech énnen am Haff beim Kiosk ze realiséieren, do ass en Iwwerdaach dee kann zougemaach gi mat enger Dier an engem Schlass mat der mKaart. Dat wier eng einfache Lösung. Da kéint ee jo ofwaarde wéi d'mBox ging bei de Leit ukommen an eventuell eng Kéier spéider vergréisseren, wann Nofro do ass. Zu Waldbéllég kann et matgemaach ginn am Kader vum Émgestalte vun der Duerfplaz, wann den Transformator ofgerappt gëtt an op déi aner Sait hi stoe kënnt.

Op der Strooss um Freckeisen fir bei den Theinshaff sinn zwou Kéieren, woubäi besonnesch déi énnesch, beim Haus Nummer 9, geféierlech ass. Si ass schmuel, total oniwwersichtlech, dacks schmierig. Virun e puer Woche koum et hei zu engem Akzident, wou kuerz hannereen zwee Traktere mat schwéier geluedenem Unhänger d'Kéier net kritt hunn a riichtaus an d'Wiss gefuer sinn. Wann do vun der anerer Sait en Auto komm wier, dann hätt et sécher Doudeger ginn. Foussgänger a Vélosfuerer fueren a ginn och dacks hei, Touristen oder Leit aus den Dierfer, déi hei spadséieren oder joggen. Si hunn an dár Kéier guer keng Auswäichméiglechkeet.

- Wéi wëllt de Schäfferot dee Problem léisen?

De Schäfferot huet de Responsabel vum Service technique beoptragt fir sech ze informéieren wat Luuchte kaschte gingen, déi uweise wann een aus

der Géigerichtung kënnt. Eng aner Méiglechkeet ass fir mat der Ärenzdallgemeng ze schwätzen, fir d'Strooss émzebauen, dofir ass awer ze berécksiichtegen, dass zu zwou Säite Privatterrain ass.

De Gemengerot ass derfir, fir mat der Ärenzdallgemeng e Rendez-vous ze fixiéiere, fir iwver déi geféierlech Strooss, déi vill befuer gëtt vun der Landwirtschaft, ze schwätzen an ofzewearden wat bei der Nofro vum Responsabel vum Service technique erauskënnt.

2. De Gemengerot gëtt sain Averständnis zu de Konventiounen tëschend der Gemeng Waldbëlleg an

- der CONVIS vun Ettelbréck;
- der Landwirtschaftskummer vu Stroosse an
- der IBLA vu Mënsbech

am Kader vum Waasserschutz wat d'Landwirtschaft ugeot a fir d'Ausschaffe vun engen Moosnamekatalog betreffend d'Waasserschutzzonen.

3.

a) De Gemengerot bewöllegt den Acte, laut wéiengem d'Gemeng Waldbëlleg e Bësch am lieu-dit „Laengst die Hallerbach“ fir de Präis vun 1.570,00€ keeft, deen an der Sektion A vun Haler läit an um Kadaster ènnert der Nummer 131/20170 agedroën ass. De Bësch huet eng Fläch vun 3,14 Ar.

b) De Gemengerot bewöllegt den Acte, laut wéiengem d'Gemeng Waldbëlleg eng Plaz aus dem Domaine privé communal fir de Präis vu 75.000,00€ verkeeft, déi an der Sektion B vu Waldbëlleg läit an um Kadaster ènnert der Nummer 836/4768 agedroen ass. D'Plaz huet eng Fläch vun 3,35 Ar.

c) De Gemengerot bewöllegt den Acte, laut wéiengem d'Gemeng Waldbëlleg am Kader vun enger Servitude de passage fir Kanalréier (SIDEST am Optrag vun der Gemeng) d'Parzellen déi um Kadaster ènnert den Nummere 424/4767, 424/4485 a 424/4486 vun der Sektion B vu Waldbëlleg émsoss ofgëtt. D'gesamt Fläch vun dése Parzelle ass 5,40 Ar.

4. De Gemengerot entscheet eestëmmeg fir laangjärege Personal vun der Gemeng an och d'Léierpersonal ze éieren,

- wann et no 15 bis 24 Joer Déngscht fortgeet, mat engem Kaddo am Wäert vu 50€ pro Déngschtjoer;
- fir 25 Joer Déngscht mat engem Kaddo am Wäert vun 250€ wou nach 25 x 50€ derbäi kommen;
- wann et no 25 bis 39 Joer Déngscht fortgeet mat engem Kaddo vun 100€ pro Déngschtjoer multiplizéiert mat den Déngschtjoren, déi et nom 25. Joer geleescht huet;
- no 40 Déngschtjoer gëtt de Salarié mat engem Kaddo vu 500€ belount, hei kommen nach 15 x 100€ an en lesse mat sengem Partner a Begleedung vum Gemengerot derbäi.

5. De Gemengerot entscheet déi dräi iwwreg Membere vum Climateam ze froen, ob se sech géiffe motivéiert weise fir Grënnungsmember vun der Sociétéit Energiekooperativ Mëllerdall ze ginn. Vun de Conseilleren déi am Climateam sinn huet kee seng Candidatur gestallt.

6. De Gemengerot entscheet eestëmmeg d'Madamm Andrée Henx-Greischer an den Här Théo Moulin als Membere vun der Integratiounskommissioun z'ernennen.

7. De Gemengerot entscheet eestëmmeg d'Madamm Julie Welter, Schouljoffer, fir de Mandat vun engem weidere Joer als Responsabel vum Schoulkommittee vu Waldbëlleg z'ernennen an hir d'Missioune vum Schoulkommittee esou wéi déi vum President vum Schoulkommittee ze ginn fir d'gutt Fonctionnement vun der Schoul z'assuréieren.

8. De Conseiller Barthelemy présentiert de Finanzrapport vun deenen zwou Manifestatiounen, déi vun der Kultur- an Tourissemuskommiszioun organiséiert goufen. Dat war de „Lëtzebuerger Owend“ an d'Soirée vun den Texter iwwert de Mëllerdall. De Conseiller freeet, datt de Solde vu 4.181,09 € vum finanzielle Bilan 2019 kann op de Budget 2020 reportéiert ginn. De Gemengerot ass heimat averstan, mee déi définitiv Entscheidung gëtt eréischt während dem Vote vum Budget geholl.

De Conseiller Barthelemy deelt d'Resultat vu senge Kontakter vun der Recherche no engem Grafikbüro fir de Layout vum Gemengebuet De FUUSS mat. D'Gemeng leet him d'Coordonnée vun der Agence weider, déi bis elo mat der Gemeng geschafft huet.

Den nächsten De FUUSS kënnt Mëtt Januar 2020 eraus.

De Conseiller Tobes freet firwat d'Bändche beim Agang vun der Spillplaz am Réimerwee no den Aarbechten un der Kanalisation nach net ewech geholl ginn ass. De Schäfferot informéiert sech zu déser Saach.

De Conseiller Tobes mécht de Schäfferot dorop opmierksam, datt den Offallkallenner 2019 net um Internetsite vun der Gemeng verëffentlecht gouf. D'Madamm Buergermeeschter äntwert, datt et sech heibäi sécher ëm e Vergiess handelt an datt dëst esou séier wéi méiglech gemaach gëtt.

9. De Gemengerot entscheet mat 6 Stëmme géint 3 Stëmme keen Devis fir d'Erneiere vum Feldwee beim lieu-dit „Kitzebuer“ zu Chrëschtnach am Kader vum järleche Plang 2021 iwwert d'Feldweeër, déi an der Gemeng Waldbëlleg an d'Rei solle gesat ginn, unzefroen.

10. De Gemengerot entscheet eestëmmeg e Kredit am Budget 2020 virzegesinn fir e Grafikbüro ze beoptrage fir den Internetsite z'iwwerschaffen.

11. De Gemengerot entscheet de Responsable vum Projet „Interreg VA GR pierre sèche du Naturpark Mëllerdall“ deen Expert an déser Matière ass, domat ze beoptrage Propose fir d'Opwäertung vum Buer bei der Mandelbaach auszeschaffen.

12. De Gemengerot entscheet eng Entrevue mat de Responsable vun de Ponts & Chaussées ze froe fir eng besser Léisung beim Busarrêt iwwert e Foussgängerpassage beim Précoce zu Haler ze fannen, déi der Sécherheet vun de Kanner entsprécht.

© Marc Barthelemy

LES RAPPORTS DES RÉUNIONS DU CONSEIL COMMUNAL

Les présents rapports sont établis par le secrétariat communal, contrôlés par les conseillers et approuvés par la bourgmestre. Ils se fondent sur les délibérations du conseil communal dont les décisions sont inscrites sous leur forme exacte au dossier des délibérations, signées par tous les conseillers. Tout citoyen peut consulter ce dossier dans les localités de l'administration communale.

Les présents rapports sont rédigés d'une façon plus compréhensible, avec davantage d'explications. C'est pourquoi la version française et la version luxembourgeoise peuvent légèrement diverger. Dans ce cas, les décisions inscrites au dossier des délibérations font foi.

RÉUNION DU CONSEIL COMMUNAL 2019/7

Séance du lundi, 23 septembre 2019

Présents :

- // HENX-GREISCHER Andrée, bourgmestre,
- // BOONEN Serge,
- // MOULIN Théo, échevins,
- // BARTHELEMY Marc,
- // BENDER Maxime,
- // MICHELS Mike,
- // THOLL Jean-Joseph,
- // TOBES Romain, conseillers,
- // DIMMER Martine, secrétaire.

Excusés :

- // MEYERS Corinne, conseiller.

Ordre du jour

2019-07-01	Questions des membres du conseil communal au collège des bourgmestre et échevins.
2019-07-02	Modification budgétaire ordinaire.
2019-07-03	Projet-pilote 5G – Waldbëlleg gëtt digital.
2019-07-04	Achat éventuel d'un droit prioritaire supplémentaire pour la maison de séjour et de soins « Beim Goldknapp », spécialisée dans la prise en charge de

personnes atteintes d'une forme de démence.

2019-07-05	Plan de gestion 2020 du triage forestier de Consdorf pour la propriété forestière de la commune de Waldbillig.
2019-07-06	Confirmation d'un règlement temporaire de circulation.
2019-07-07	Approbation d'un avenant au contrat de bail conclu avec Monsieur Da Fonte Correia Marcio et Madame Do Carmo da Silva relatif à la maison sise à Christnach, 1, Gaessel.
2019-07-08	Décision portant sur l'affectation de la maison sise à Christnach, 1, Gaessel.
2019-07-09	Décision portant sur l'aménagement d'une crèche dans un bâtiment communal existant.
2019-07-10	Avis concernant le projet des cartes des zones inondables et des cartes des risques d'inondation 2019.
2019-07-11	Approbation de la convention 2019 avec le Club Senior « An der Loupescht ».
2019-07-12	Demande de subside extraordinaire du Mëllerdaller Männerchouer à l'occasion de son 25e anniversaire.
2019-07-13	Demandes de subside.
2019-07-14	Divers.

Sur demande de l'échevin Théo Moulin, les objets suivants sont ajoutés à l'ordre du jour, annoncé le 18 septembre 2019, conformément à l'article 13 de la loi communale modifiée du 13 décembre 1988 :

2019-07-15	Fixation du taux multiplicateur de l'impôt commercial pour 2020.
2019-07-16	Fixation des taux multiplicateurs de l'impôt foncier pour 2020.

Sur demande de Maxime Bender, Mike Michels et Romain Tobes, conseillers, les objets suivants sont ajoutés à l'ordre du jour, annoncé le 18 septembre 2019, conformément à l'article 13 de la loi communale modifiée du 13 décembre 1988.

2019-07-17	Proposition d'un projet « Aménagement écologique de la cour de récréation de l'école primaire à Waldbillig ».
2019-07-18	Proposition d'un projet « Piste cyclable dans la commune de Waldbillig ».

1. Les conseillers Bender, Michels et Tobes ont introduit les questions suivantes en date du 20 septembre 2019 :

Lors de la séance du conseil communal du 3 avril 2019 il a été décidé unanimement sous le point 4 de participer au projet LIFE-IP Zenapa. Il est prévu de réaliser une centrale de chauffage à copeaux de bois et à bois provenant de l'entretien paysager en vue de l'approvisionnement en chaleur des bâtiments communaux.

- Qui représente la commune de Waldbillig à ce sujet au sein du groupe de travail « Energiekooperativ » ?

Madame la bourgmestre explique qu'il s'agit de deux projets différents. Le projet LIFE-IP Zenapa se rapporte à l'aménagement d'une centrale de chauffage à copeaux de bois et à bois provenant de l'entretien paysager en vue de l'approvisionnement en chaleur des bâtiments communaux dont la chaudière pourra être subventionnée. La bourgmestre énonce que la « Energiekooperativ Mëllerdall » se crée en rapport avec une installation photovoltaïque et que les membres du « Klimateam » ont été contactés par Doodle en vue de s'inscrire pour la mise en place d'un groupe de travail qui traite le contenu des statuts et la marche à suivre du projet. Madame Henx-Greischer souligne qu'il ne s'agit pas d'un syndicat communal pour lequel un représentant communal officiel doit être désigné, mais d'un groupe de travail.

Lors de la séance du conseil communal du 24 janvier 2019, il a été retenu par la majorité des membres du conseil communal, de vendre aux enchères le bâtiment abritant l'ancienne commune au prix de 321.000€. Le bâtiment prédit est annoncé à la vente sur le site internet athome pour le prix de 525.000€. Cela représente une plus-value de 64% endéans une demi-année.

- Qui a réalisé l'expertise du bâtiment en question ?

La bourgmestre répond que l'acte de vente de l'ancien bâtiment communal a été approuvé en la séance du conseil communal du 24 janvier 2019 et que la décision de cette vente a été prise le 19 avril 2019 à la majorité des voix du conseil communal. Tous les membres étaient présents pour cette séance et la bourgmestre explique son étonnement que les conseillers, qui posent

cette question, aient oublié que l'Immobilière Gaby Biewer a fait l'expertise. Cette expertise immobilière a été établie le 10 avril 2018 et faisait partie des documents du dossier du conseil communal en vue de la préparation des conseillers communaux pour la séance du 19 avril 2019. La valeur du marché de ce bien immobilier a été estimée entre 350.000€ et 375.000€. Madame la bourgmestre rappelle que lors de la llicitation publique de l'objet immobilier en question, personne n'a offert plus que 321.000€ et la majorité a alors décidé de vendre le bâtiment à ce prix. Elle précise en outre que l'acheteur a payé les coûts de l'acte de vente qui s'ajoutent au prix de vente. Elle déclare qu'il s'avère juste que l'objet est annoncé sur athome pour le prix de 525.000€, mais qu'il n'est pas encore vendu à ce prix et qu'avec l'économie du libre-marché, chacun a le droit de demander le prix qu'il veut.

Le conseiller Tobes répète plusieurs fois que l'écart entre les deux prix lui paraît exorbitant et qu'il le trouve un peu fort et se pose la question si le collège échevinal a bien été conseillé.

Les conseillers Bender, Michels et Tobes font remarquer que l'invitation à la séance du conseil communal leur est parvenu deux fois avec un retard d'une journée. Jusqu'à présent le jour de la convocation n'a pas été pris en considération.

2. Le conseil communal décide à l'unanimité des voix de créer l'article 3/532/648120/99001 – protection de l'environnement – mesures d'économie d'énergie avec un crédit spécial de 30.000€. Tandis que le collège échevinal avait proposé de porter le nouvel article à 20.000€, le conseiller Tobes propose d'augmenter le chiffre à 30.000€ en vue de donner un signe fort de soutien de la commune vis-à-vis des habitants dans le cadre de l'attribution des mesures d'aides financières relatives à l'utilisation rationnelle de l'énergie. Cette proposition est acceptée.
3. Le conseil communal décide à l'unanimité de participer au projet 5G Call for Projects par le projet dénommé « Waldbëlleg gëtt digital ».
4. Le conseil communal décide unanimement d'acquérir un droit d'admission prioritaire supplémentaire dans le cadre de l'agrandissement de la Maison de séjour et de soins « Beim Goldknapp », spécialisée dans la prise en charge de personnes atteintes d'une forme de démence.

- 5.** Le conseil communal approuve avec sept voix le plan de gestion comme suit :

	Salaires	Factures	Investissements	Recettes
Gestion durable et protection des forêts	44.000,00	47.500,00	91.500,00	73.500,00
Sensibilisation et information du public	1.500,00		1.500,00	
Logistique et personnel	24.000,00	22.500,00	46.500,00	
	69.500,00	70.000,00	139.500,00	73.500,00

- 6.** Le conseil communal décide à l'unanimité des voix d'approuver le complément temporaire au règlement de circulation de la commune de Waldbillig, dans la « Fielserstrooss » à Christnach et ceci jusqu'à la fin des travaux prévus.

- 7.** Le conseil communal marque son accord à l'avenant au contrat de bail du 11 juin 2018 aux termes duquel le bail de l'ancien presbytère à Christnach est prolongé, sur la demande du locataire, pour la durée de 5 mois et expire le 30 novembre 2019.

- 8.** Le conseil communal décide unanimement de donner en location la maison sise à L-7641 Christnach, 1, Gaessel (ancien presbytère) pour une année supplémentaire et de vérifier, avec l'appui du ministère du Logement, la possibilité d'y aménager des logements sociaux.

- 9.** Le conseil communal décide unanimement d'aménager une crèche pour les enfants de 3 mois à 4 ans dans le bâtiment communal comprenant la maison et annexes situées à Haller, à côté de l'école précoce.

- 10.** Le conseil communal décide à l'unanimité des voix de recommander à l'Administration de la Gestion de l'Eau d'adapter le projet des cartes des zones inondables et des cartes des risques d'inondation dans le sens que :

- l'hôtel des Cascades, situé à 1, rue des Rochers L-6245 Mullerthal ainsi que
- le camping des cascades à Mullerthal, situé à 3A, rue des Moulins L-6245 Mullerthal

se trouvent en zone inondable de l'Ernz noire.

De ce fait, il y a lieu de noter que la zone construite dans la localité de Mullerthal, située aux abords de l'Ernz Noire sur le territoire de la commune de Waldbillig est touchée par le risque d'inondation et des personnes en sont concernées.

- 11.** Le conseil communal décide unanimement de marquer son accord à la convention et aux conditions générales pour l'année 2019 du Club Senior « An der Loupescht ».

- 12.** Le conseil communal décide unanimement d'accorder à l'association locale « Mëllerdaller Männerchouer » un subside extraordinaire de 2.000,00€ pour contribuer aux dépenses engendrées lors des festivités de son 25e anniversaire.

- 13.** Le conseil communal décide unanimement d'accorder un subside de 75€ aux associations suivantes :

- SOS Faim
- Objectif Tiers Monde Haïti
- Amnesty International
- Pharmaciens sans frontières
- Le Soleil dans la Main ONG
- Noël de la rue asbl
- Wonschkutsch asbl.

- 14.** Madame la bourgmestre informe le conseil communal que le centre national de recherche archéologique (CNRA) a répondu à la commune que d'après analyse du dossier, le chemin rural sis à Freckeisen fait effectivement partie de l'ancienne voie romaine et peut donc receler des vestiges archéologiques. Le CNRA recommande d'y réaliser une évaluation archéologique en pratiquant des sondages de diagnostic. Le collège échevinal a décidé de demander le tracé du Réimerwee en question et d'exécuter cette opération archéologique. Le conseil communal demande au collège échevinal s'il est correct de prendre cette décision sous le point « divers », ou s'il ne faudra pas traiter ce sujet comme point à l'ordre du jour d'une autre réunion du conseil communal.

Madame la bourgmestre informe le conseil communal qu'une réunion sera organisée en date du 7 novembre 2019 avec les membres de la commission d'intégration. La proposition de l'organisation d'une soirée pour les nouveaux habitants de la commune leur sera alors communiquée.

La bourgmestre fait un bref rapport de la semaine de mobilité organisée par la commune en collaboration avec le Klimateam. Pendant la journée du dimanche sans voitures, organisée sur la rue entre Christnach et Savelborn, 156 cartes de participation au quiz ont été remplies et 48 bidons pour les élèves de l'école primaire ont été distribués. Le bilan en est positif. Chaque événement durant la semaine a eu du succès, excepté la soirée sur la présentation de l'équipement de marche à la Heringer Millen.

Le collège échevinal informe que pour le transport scolaire Monsieur Stefan Spaus a été embauché comme chauffeur de bus et Monsieur Willy Smit comme chauffeur du mini-bus.

Le conseiller Barthelemy fait savoir que la brochure « Informations utiles » sortira de nouveau pour 2020. Il demande à ce que le layout du bulletin communal De FUUSS ainsi que les dates du « Wat ass lass an der Gemeng » soient contrôlés plus minutieusement avant qu'ils ne soient transmis à l'imprimerie.

Le conseiller Bender se renseigne si le problème de la porte d'accès de l'école précoce a été résolu entre-temps. Le collège échevinal explique que la firme chargée de ces travaux a des retards et a promis d'achever ces travaux pour la fin du mois d'octobre 2019.

Le conseiller Tobes se renseigne sur les travaux exécutés dans la Moellerdallerstrooss à Christnach. Le collège échevinal explique que le jardinier de la commune y aménage un pré fleuri.

Le conseiller Tobes informe que des motifs de graffiti souillent la petite cabane en bois de l'aire de jeux située à côté du terrain de foot synthétique. Le collège échevinal n'en avait pas connaissance et souligne qu'il veille à ce que ces traces soient enlevées.

15. Le conseil communal fixe le taux multiplicateur de l'impôt commercial dans la commune de Waldbillig pour l'année d'imposition 2020 à 250%.

16. Le conseil communal décide unanimement

- de fixer pour l'année d'imposition 2020 le seul et même taux multiplicateur de l'impôt foncier B pour les différentes catégories d'immeubles à 300% ;
- de fixer le taux de l'impôt foncier A à 300%.

17. Le conseil communal décide unanimement de créer un groupe de travail responsable de l'élaboration du projet d'aménagement écologique de la cour de récréation de l'école primaire à Waldbillig.

18. Le conseil communal décide avec toutes les voix de demander d'ajouter le projet de parcours de piste cyclable dans la commune de Waldbillig, raccordant les localités de Christnach, Waldbillig et de Haller, au projet de piste cyclable régional LEADER.

RÉUNION DU CONSEIL COMMUNAL 2019/8

Séance du mardi, le 19 novembre 2019

Présents :

// HENX-GREISCHER Andrée, bourgmestre,
 // BOONEN Serge,
 // MOULIN Théo, échevins,
 // BARTHELEMY Marc,
 // BENDER Maxime,
 // MEYERS Corinne,
 // MICHELS Mike,
 // THOLL Jean-Joseph,
 // TOBES Romain, conseillers,
 // DIMMER Martine, secrétaire.

Excusés : /

Ordre du jour

2019-08-01	Questions des membres du conseil communal au collège des bourgmestre et échevins.
2019-08-02	Approbation de conventions.
2019-08-03	Approbation d'actes notariés.
2019-08-04	Hommage au personnel fidèle.
2019-08-05	Désignation de membres fondateurs pour Méllerdaller Energiekooperativ.
2019-08-06	Désignation de deux membres du conseil communal dans la commission d'intégration.
2019-08-07	Désignation d'un représentant d'école pour l'année scolaire 2019/2020.
2019-08-08	Divers.

Sur demande de Maxime Bender, Mike Michels et Romain Tobes, conseillers, les objets suivants sont ajoutés à l'ordre du jour, annoncé le 14 novembre 2019, conformément à l'article 13 de la loi communale modifiée du 13 décembre 1988.

- 2019-08-09 Travaux sur un chemin rural.
- 2019-08-10 Remodelage du site internet de la commune.
- 2019-08-11 Revalorisation de la fontaine près du ruisseau « Mandelbaach ».
- 2019-08-12 Arrêt de bus - passage pour piétons près de l'école précoce à Haller.

1. Les questions suivantes ont été introduites le 14 novembre 2019 par les conseillers communaux Tobes, Bender et Michels à l'adresse du collège des bourgmestre et échevins :

Pendant la séance du conseil communal du 20 septembre 2018, sous le point 10 de l'ordre du jour, le conseil communal avait décidé d'installer un grand ascenseur de personnes permettant aussi de transporter des instruments de musique.

- Après plus d'un an, où le dossier en est-il ?

Le collège échevinal explique qu'il ne vient d'avoir que récemment les informations sur les mesures des instruments de musique, qui seront transportés avec l'ascenseur. Il les a communiqués au bureau qui est actuellement en train d'élaborer les plans d'exécution.

Dans l'avis définitif concernant la réorganisation des horaires et des trajets des lignes de bus (RGTR), réalisé en collaboration avec le conseil communal, il est expliqué d'aménager un nouvel arrêt de bus à Haller et à Christnach.

- À quels endroits sont prévus ces nouveaux arrêts ?

La bourgmestre répond qu'il est prévu d'installer l'arrêt à Haller dans la rue des Romains, dans la partie supérieure de la rue. Le collège échevinal attend si la proposition faite pour la réorganisation du RGTR sera retenue et veillera alors à décider l'emplacement de l'arrêt à Christnach.

Pendant la séance du conseil communal du 29 janvier 2019, nous avons été informés qu'une offre de prix a été demandée en vue d'installer des charniers spéciaux

aux portes existantes de la cour d'école à Haller qui se ferment automatiquement. Lors de la dernière séance du conseil communal, la question portant sur la date d'exécution a été posée sous le point « divers ». Nous avons eu la promesse que les travaux seraient achevés pour fin octobre.

- Dans ce cas précis, il s'agit de la sécurité des enfants et nous nous demandons où le dossier coince.

La bourgmestre précise que les travaux sont en train d'être exécutés. Le week-end du 15 novembre 2019, la poignée de la porte d'entrée a été changée et installée en haut pour que les enfants ne pourront plus l'ouvrir par eux-mêmes. Un ferme-porte automatique est aussi prévu.

Depuis plusieurs années, on discute de l'aire de jeux au Mullerthal. La construction du bloc sanitaire est achevée. Excepté un panneau, rien d'autre n'est encore visible de l'aire de jeux.

- À partir de quand pourrons-nous compter avec la réalisation de ce projet ?

Le bureau d'ingénieurs, chargé par la commune, est le même qui a traité le projet des escaliers près du Schiessentümpel. À cause de ce projet urgent et qui prenait beaucoup de temps, le projet aire de jeux a été retardé. Le bureau d'ingénieurs a contacté l'architecte en vue de recevoir des informations sur les jeux, les conduites et l'eau à utiliser. La soumission des travaux devrait encore avoir lieu cette année.

Dans le cadre de la réunion d'information du 24 septembre 2019 portant sur la station d'épuration, il a été promis aux citoyens que la présentation serait publiée sur le site internet de la commune. Jusqu'à présent, nous n'avons pas pu la trouver en ligne.

- Serait-il possible de publier ce dossier important pour que les gens, n'ayant pas pu assister à la réunion, puissent s'en informer de par leur domicile ?

Madame la bourgmestre exprime que la présentation a été demandée et publiée, après que la question des conseillers a été posée, aussi bien que celle portant sur le parc éolien, sur le site communal. Elle met au point que cette question

précise aurait pu être réglée plus facilement. Les trois conseillers n'auraient eu qu'à téléphoner à l'administration communale et n'auraient pas dû attendre un conseil communal pour poser cette question.

Depuis 2017, il existe une convention entre la commune de Waldbillig et le Syndicat d'initiative (SIT Waldbölleg). Les deux dernières années, le non-respect de certains des points de cette convention a été observé entre autres par le délégué communal. Trois des membres du comité ont démissionné du comité.

- Pourquoi le collège échevinal n'a-t-il pas réagi, d'autant plus qu'un délégué communal assiste aux réunions du comité ?

Madame la bourgmestre élucide qu'on ne peut pas affirmer que le collège échevinal n'a pas réagi. Plusieurs réunions ont eu lieu avec le président du syndicat pendant lesquelles il a été discuté sur la non-conformité par rapport à certains points de la convention. En 2017 le collège échevinal a déjà attiré l'attention sur l'importance d'une assemblée générale. C'est seulement maintenant que le collège échevinal vient d'apprendre que trois membres du comité (Bender Maxime, Bender Gerard, Tobes Romain) ont démissionné du comité. Le collège échevinal attend l'assemblée générale du 21 novembre 2019 et vient de fixer pour après une réunion avec le président pour élucider les problèmes existants. Le conseil communal décide que le comité de concertation doivent être convoqués.

Pendant la séance du conseil communal du 23 septembre 2019, il a été retenu sous le point « divers » de délibérer lors de la prochaine séance du conseil communal sur le point « évaluation archéologique par le CNRA pratiquant des sondages de diagnostic du chemin rural sis à Freckeisen ».

- Étant donné que ce point ne figure pas sur l'ordre du jour de la séance du 19 novembre, nous voudrions en connaître la raison.

Madame la bourgmestre annonce que la commune vient de recevoir du CNRA une liste des opérateurs archéologiques qui effectuent des sondages, auprès desquels la commune demande des offres. Une demande d'autorisation concernant la protection de la nature et des

ressources naturelles a aussi été demandée et en outre des offres sont demandées pour connaître le prix d'un bilan écologique. Dès que le collège échevinal sera en possession de plus de détails, une décision pourra en être prise.

Les deux questions suivantes ont été introduites par le conseiller Barthelemy :

Il serait bien d'aménager un abri sécurisé pour bicyclettes à Christnach, et éventuellement plus tard à Waldbillig, aux environs d'un arrêt de bus, où aussi des vélos électriques pourront être déposés sans risque de vol.

- Comment le collège échevinal veut-il aborder cette demande ?

Madame la bourgmestre fait connaître que le collège échevinal envisage de réaliser une mBox à Christnach dans la cour se trouvant en bas du kiosque. La couverture du toit pourrait être fermée et une porte avec une serrure mKaart installée. Ceci constituerait une solution facile. Suite à une évaluation de la réaction de la population, on pourrait éventuellement dans le futur agrandir cette mBox. À Waldbillig, une telle installation pourra être réalisée dans le cadre du réaménagement de la place du village, lorsque le transformateur sera démolie et reconstruit de l'autre côté de la rue.

Dans la rue à Freckeisen menant vers le Theinshaff, il y a deux virages, dont celui en bas, à l'adresse n° 9 est dangereux. Ce virage se présente étroit, sans aucune visibilité et souvent glissant. Il y quelques semaines, un accident y est survenu, lors duquel deux tracteurs avec poids lourd ont d'affilée manqué le virage et roulé droit dans le pré. En cas de circulation inverse, il y aurait eu des victimes. Des piétons et des cyclistes empruntent aussi souvent cette rue, de même comme des touristes et des habitants des villages s'y promenant ou y pratiquent du jogging. Dans ce virage, il n'y a aucune possibilité de secours.

- Comment le collège échevinal veut-il résoudre ce problème ?

La bourgmestre énonce que le collège échevinal a chargé le responsable du service technique de s'informer sur le prix de feux signalisant la circulation s'approchant de la direction inverse. Une autre possibilité est de mener des pourparlers

avec la commune de la Vallée de l'Ernz en vue de réaménager la rue. Dans ce contexte il y a lieu de respecter que des deux côtés de la rue, les terrains sont de propriété privée.

Le conseil communal se prononce en faveur de la fixation d'un rendez-vous avec la commune de la Vallée de l'Ernz pour discuter de cette rue dangereuse, empruntée souvent par le secteur agricole. Il y a lieu aussi d'attendre le résultat des recherches du responsable du service technique.

2. Le conseil communal marque son accord aux conventions signées entre la commune de Waldbillig et

- CONVIS d'Ettelbruck,
- la Chambre d'Agriculture de Strassen et
- l'IBLA de Munsbach

dans le cadre de la protection des eaux en matière agricole et pour la confection d'un catalogue de mesures relatif aux zones de protection des captages d'eau souterraines.

3.

a) Le conseil communal marque son accord à l'acte notarié aux termes duquel l'Administration communale de Waldbillig acquiert une propriété immobilière inscrite au cadastre de la commune de Waldbillig, section A de Haller sous le numéro 131/20170, lieu-dit « Laengst die Hallerbach », nature bois, d'une surface de 3,14 ar pour le prix de 1.570,00€.

b) Le conseil communal marque son accord à l'acte notarié aux termes duquel l'Administration communale de Waldbillig vend la place du domaine privé communal, sise à Waldbillig, section B de Waldbillig, inscrite au cadastre sous le numéro 836/4768 d'une contenance de 3 ares 35 ca, pour le prix de 75.000,00€.

c) Le conseil communal marque son accord à l'acte notarié aux termes duquel l'Administration communale de Waldbillig cède gratuitement dans le cadre d'une servitude de passage de tuyaux de canalisation (SIDEST pour le compte de la commune) les parcelles inscrites au cadastre sous les numéros 424/4767, 424/4485 et 424/4486

section B de Waldbillig, d'une surface totale de 5 ares 40 centiares.

4. Le conseil communal décide unanimement d'honorer le personnel, y compris le personnel enseignant,

- lors de son départ, à partir de 15 années de service jusqu'à 24 années de service, avec un cadeau d'une valeur de 50€ par année de service ;
- pour 25 années de service, avec un cadeau d'une valeur de 250€ en y ajoutant $25 \times 50\text{€}$;
- lors de son départ après 25 à 39 années de service, avec un cadeau de 100€ par année de service multiplié par les années de service prestées après sa 25e année de service ;
- après 40 années de service, le salarié est récompensé d'un cadeau de 500€, y ajouté $15 \times 100\text{€}$ et d'un dîner avec son conjoint en compagnie du conseil communal.

5. Le conseil communal décide de demander les trois membres restants du Climateam s'ils se montrent motivés pour devenir membre fondateur de la société Energiekooperativ Mëllerdall. Les conseillers communaux qui sont membre du Climateam n'ont pas posé de candidature.

6. Le conseil communal décide unanimement de nommer Madame Andrée Henx-Greischer et Monsieur Théo Moulin membres de la commission consultative d'intégration.

7. Le conseil communal décide unanimement de désigner Madame Julie Welter, institutrice, pour le mandat d'une année supplémentaire comme responsable d'école de Waldbillig et de lui attribuer les missions du comité d'école et du président du comité d'école afin d'assurer le bon fonctionnement de l'école.

8. Le conseiller Barthelemy présente le rapport financier des deux événements organisés par la Commission de la Culture et du tourisme, notamment la soirée « Lëtzbuerguer Owend » et la soirée de textes sur le Mullerthal et demande à ce que le solde de 4.181,09€ du bilan financier 2019 puisse être reporté au budget 2020. En principe, le conseil communal marque son accord, mais la décision définitive n'en sera prise que lors du vote du budget.

Le conseiller Barthelemy rapporte le résultat de ses contacts à la recherche d'un bureau de graphiste pour la conception du bulletin communal De FUUSS. L'administration communale transmet les coordonnées de l'agence de communication et de publication avec laquelle elle a travaillé dernièrement au conseiller. Le prochain De FUUSS sortira pour mi-janvier 2020.

Le conseiller Tobes se renseigne pourquoi la bandelette à l'accès de la place de jeux à l'entrée de la rue Réimerwee n'a pas encore été enlevée après l'achèvement des travaux de canalisation. Le collège échevinal se renseigne sur ce sujet.

Le conseiller Tobes attire l'attention du collège échevinal sur le fait que le calendrier des déchets 2019 n'a pas été publié sur le site internet. Madame la bourgmestre répond que ceci a sûrement été oublié et assure que ceci sera effectué sous peu.

9. Le conseil communal décide avec six voix contre trois voix de ne pas demander de devis pour la remise en état du chemin rural au lieu-dit « Kitzebuer » à

Christnach par le programme annuel 2021 portant sur la voirie rurale à remettre en état dans la commune de Waldbillig.

10. Le conseil communal décide unanimement de prévoir un crédit au budget 2020 en vue de charger un bureau de la révision du site internet de la commune.
11. Le conseil communal décide de demander au chargé de projet Interreg VA GR pierre sèche du Naturpark Mëllerdall, expert en la matière, d'élaborer des propositions en vue de la mise en valeur de la fontaine près du ruisseau « Mandelbaach ».
12. Le conseil communal décide de demander une entrevue avec les responsables en la matière de l'administration des Ponts et Chaussées en vue de trouver une meilleure solution concernant un passage pour piétons près de l'école précoce à Haller dans le sens de la sécurité des enfants.

 Corinne Meyers, Marc Barthelemy

HOMMAGE MARIANNE JACOBS-POLL

„Oh mei, sinn déi vill Leit all wéinst menger hei?“
 Dat géif d'Marianne mir elo an d'Ouer flüsteren.
 E bësse geniéiert wier et, well et net gär am Méttelpunkt
 stoung.
 Ma jo, si hu sech all op de Wee gemaach fir dir Merci an
 Äddi ze soen.
 Mir sinn houfreg drop, datt mir ee Stéck vun dengem
 Liewe konnte sinn.
 Mir wëllen zesummen zréck denken un déi schéin an och
 manner schéi Momenter an dengem Liewen.
 Mir wëllen un deng Stäerkte denken, dat wat dech
 ausgemaach huet.
 Du has et net èmmer einfach am Liewen.
 Nodeems du dir mat dengem Mann een Nascht zu

Waldbëlleg gebaut has, hutt dir är Famill mam Mett a
 Micha komplett gemaach.
 Glécklech an zefridde bass du an denger Mammeroll
 opgaangen, du hues et genoss mat denge Bouwen ze
 spinnen an d'Welt ze entdecken.
 Just e puer Joer huet dat Gléck gehalen an du hues däi
 Mann duerch eng uerg Krankheet verluer.
 Du waars op eemol eleng mat denge Jongen an et war
 net èmmer einfach fir dech staark ze sinn, well du konnts
 hinnen de Papp net ersetzen.
 Awer mat all denger Kraaft a Léift hues du et hikritt
 dem Mett an dem Micha ee suergefräit Liewen ze
 erméiglechen.
 Duerch déi zwee Bouwen hues du deng Léift fir de
 Fussball entdeckt.
 Uerschter d'ganzt Land bass du op Matcher an Tournoie
 gefuer an hues se ugefeiert vun der Bande aus.
 An der Buvette waars du net méi ewech ze denken,
 den FC Olympia hat dech och als Caissière a Sekretärin
 engagéiert.
 Du hues Trikote gewäsch, Memberskaarte verklaft,
 d'Keess gemaach wann e Bal war an nach villes méi.
 Et gouf náischt wat s du net gemaach hues, ausser
 selwer Fussball spinnen.
 Du hues dech schwéier gedoen domat opzehale
 mee du hues gesot, lo ass et un der Zäit fir déi Jonk
 weiderzemaachen.
 Mee et ass dem Marianne awer och net langweileg
 gewiescht, et ass mat villen, déi haut hei sinn an den

Theater gaangen an an d'Vakanze gefuer mat Frénn oder Famill.
 Donneschdes war zanter ville Joren Treffe mat senge Fréndinnen an der Mëttesstonn, wou si ee gudde Maufel giess hunn.
 Seng Treffe mat de Guiden a Scoute vu fréier waren émmer erëm schéi fir hatt.
 Um Mëllerdaller Millefest oder dem Chrëschtmaart huet een hatt émmer an der Keess fonnt.
 2007 hues du dech gemellt fir zu Waldbëlleg d'Camionnette mat de Kanner vun den Häff ze fueren.
 Dat huet dir vill Freed gemaach an du hues all Kand an dengem Häerz gehat.
 Däin Engagement fir d'Gemeng war net selbstverständliche, zesummen hu mir den Inventaire gemaach, all Festchen huet eng Blimmche kritt, natierlech mat der passender Zerwéit.
 Ma däin Temperament hues du eis och munchmol gewisen.
 Wann eppes net op senger Plaz war oder einfach eppes net geklappt huet, da konnts du dech och net zréckhalen an hues et erausgelooss an et war egal wou oder wien dat war, et huet missen eraus.
 An dann hu mir gesot: „A lo huet et erëm säi Minettstemperament gewisen.“
 Mee alles dat huet dech ausgemaach an nach villes méi, wat ech hei net alles erziele kann.
 Den Abrëll 2017 huet d'Marianne de Kampf géint seng schwéier Krankheet ugetrueden a gesot: „Déi Krankheet kritt mech net kleng.“
 D'Chemoen huet hatt relativ gutt ewech gestach an émmer erëm de Courage gehat dogéint ze kämpfen.
 Nach émmer ass hatt schaffe komm, och wann et gemierkt huet, datt seng Kraaft ugefaangen huet nozeloossen. Fir hatt war schaffe komme seng Medezin.
 Alleguer hu mir gehofft hatt géif et packen awer esou stuer hatt och konnt sinn, déi onbaarmhäerzeg Krankheet war leider méi staark an d'Marianne huet seng Ae fir émmer zougemaach.
 Léif Famill, Frénn a Kolleegen, esou traureg mir och all sinn, datt hatt net méi bei eis ass, esou frou solle mir sinn, datt mir d'Erënnerung vum Marianne an eis droen.
 Well ons Erënnerungen a schéi Momenter mat him, déi bleiwe fir émmer an eis.
 Marianne, Merci fir alles wat s du fir a mat eis gemaach hues.

Pascale

Pascale Wilhelmy
✉ Gemeng

ZIVILSTAND // ÉTAT CIVIL

Gebuerten // Naissances

17/08/2019	Vanetti	Leo	<i>Waldbillig</i>
10/09/2019	Doemer	Theo	<i>Waldbillig</i>
15/09/2019	Rehlinger	Charlotte	<i>Haller</i>
19/10/2019	Pereira	Liam	<i>Haller</i>
05/11/2019	Estrela Santos	Lorenzo	<i>Waldbillig</i>
16/11/2019	Vermeer Feidt	Charlotte	<i>Christnach</i>

Bestietnesser // Mariages

/

Pacs // Partenariats

19/09/2019	Urlings Serge Marc & Erpelding Natacha	<i>Waldbillig</i>
13/11/2019	Wagner Roland & Marnach Fernande	<i>Waldbillig</i>

Stierffäll // Décès

09/2019	Van Gemst Mirjam	<i>Haller</i>
06/09/2019	Ries Marie Justine	<i>Haller</i>
16/11/2019	Poll Marianne	<i>Waldbillig</i>
20/11/2019	Grommes Maria Hilaria	<i>Christnach</i>

MIR GRATULÉIEREN!

Et hu sech gepacst:

- den 19. September, d'Natacha Erpelding an de Serge Urlings vu Waldbëlleg;

- den 13. November, d'Fernande Marnach an de Roland Wagner vu Waldbëlleg.

*Alleis
beschte Wënsch!*

AWAR, ROLL WAGNER

**No 16 Joer op der Gemeng
Waldbëlleg huet de Roland
Wagner eng aner Plaz ugeholl.
Bei sengem Abschied huet
d'Buergermeeschtesch
André Henx-Greischer him
déi heite Ried gehalen:**

Léiwe Roll,

op den 1 Januar 2002 bass
du op der Gemeng als
Aarbechter agestallt ginn.
Virdrun huet een dech
uechter d'Ländche beim
Ecker um grousse Bus
gesinn.

Du hues all Zorten
Aarbechten op der
Gemeng gemaach,
waars engagéiert,
hëllefsbereet an dir fir
näischte ze schued,
hues d'Waasser
opgeschriwwen,
bass um Bus gefuer
an hues Harespelen
ewechgemaach bis an déi
déif Nuecht.

Doheem war et net émmer
sou einfach fir dech mat denge
Bouwen,
an där Hisiicht kann een dech
luewen.

Du bass fir déi aner do, an
der Protex am Sauvetage
engagéiert,
hues dech émmer op
d'zweet Plaz gestallt, dat kritt
een, wann een dech kennt,
confirméiert.

Fir d'Pompjeeën hues du vill
geleescht an der Gemeng, a
waars émmer um Dill,
waars hiere Kommandant
a bass mat der Ambulanz

erausgefuer nawell vill.
Wann s du gemengt hues, du wiers
ageschlof, dann ass de Piepsert
gaang,

Du waars net émmer ausgeschlof.

Mam First Responder hues du
schonn esou muncht Liewe
gerett,

wann s du geruff gi bass an als
éisichten op der Plaz waars bei
en etlech Lett.

Bref, dat ass däin Hobby, dee konnts
du lo zu dengem Beruff maachen,
A wéi s du eis dat op der Gemeng
gesot hues, war et eis net fir ze
laachen,

„Ech wiessele bei de CGDIS a bräicht
nach Congé sans solde fir ee Joer.“
Sou huet de Roll zu eis am Schäfferot
gesot an du war et fir eis kloer.

En neien Challenge huet dech erwaart,
du hues en net gescheit,
Dora gesäit ee wat d'Pompjeeswiesen dir
nach émmer huet bedeit.

Mat dir ass e wäertvolle Mataarbechter
gaang,

De CGDIS huet sech am ganze
Land déi gutt Leit gefaang.

Un de ville Kolleegen, déi
denger Invitatioun vun haut
den Owend nokomm sinn,
gesäis du, dass du beléift bass
a geschat gëss!

Roll, mir hunn zesumme-
geluecht fir dir e grousse MERCI
auszedrécke fir déi schéin Zäit
mat dir op der Gemeng,
an hoffen dass du eppes fénns
mat dësem Bong, dat dech mécht
gudder Déng.

Léiwe Roll,
mir all wënschen dir vun Häerzen op
denger neier Aarbecht, Erfolleg an
Zefriddeneet a
mam Fernande an denge Bouwe
Gléck a Freed esou laang wéi et
némme geet!

© Filipe Soares

25 JOER AN DER SCHOUL

D'Léierin Joëlle Niederweis hält zanter 25 Joer Schoul hei zu Waldbëlleg. Dofir haten de Schäffen- a Gemengerot d'Joëlle mat hiren Aarbechtskolleegen op eng Feierlechkeet agelueden, méindes de 7. Oktober am Chrëschtnecher Veräinsbau.

De Schäffen Theo Moulin huet do déi heiten Usprooch gehale.

Léift Joëlle,

mir si lo haut hei zesumme komm, fir dech ze feieren,
an dëst an enger klenger, gemittlecher a geselleger Ronn.

Den 21. Juli 1994 war an der Gemeng Waldbëlleg den Ausnamezoustand ausgebrach,
well et huet missten deliberéiert ginn, eng nei
Spillschoulsjoffer huet missten heihin.
Ouni laang ze faxe bass du eestëmmeg nominéiert ginn,
an et war dee richtege Choix, wéi mir lo haut hei gesinn.
De 15. September, kuerz dono, bass du dann och
agetrueden,
nach jonk, voller Tatendrang, ouni ze wëssen, dass du
dech mat der Gemeng wäerts bestueden.

Jo, et si lo 25 Joer hier, wou s du agestallt gi bass,
an dofir ass lo hei eppes lass.
Wärend deene Joren hues du ville Kanner
Geschichten erzielt,
gebastelt an och e puer Ouschtereeér gefierft.

Sou munchem hues du gewisen, wéi een sech dobausse soll behuelen,
fir d'Wuelsinn vun denge Kanner bass du awer émmer agetrueden.
Mat Häerz a Séil bass du do uewen an dengem Sall,
a mir sinn dovunner iwwerzeegt: Frou waren a sinn se nach émmer mat dir all.

Net némmen déi Kleng wäerten nach laang vun dir schwätzen,
och deng Kolleegen an d'Gemeng wëssen dech nach émmer ze schätzen.
Däin Engagement ronderém déi ganz Schoul fir all déi Zäit léisst sech weisen,
an et ass schued, datt net all deng Kanner den Owend kennen derbäi sinn.
Et waren der vill, ouni se brauchen ze zielen,
an haut géife mir dech allegueren nach eng Kéier wielen.

Och wa sech mat der Zäit villes geännert huet,
aus der Rou huet dech sou séier näischt bruet.
Alles ass méi komplizéiert ginn, net némmen d'Elteren déi verlaange vill ze vill,
de Ministère, deen net méi weess wouhin,
eng Direktioun déi da versicht, de Misär ze klären,
mee d'Joëlle mécht säi Beruff nach émmer gären.

Anekdoten, Spiichten, schéin a manner schéi Geschichte ginn et bestëmmt vill ze zielen mee et ass jo nach net grad fäerdeg,
also loosse mir eis déi fir d'Pensioun ophiewen.

Vun onser Säit aus wölle mir dir vu ganzem Häerzen ee grousse Merci soe fir dat, wat s du fir d'Kanner aus der Gemeng gemaach hues an nach weider méchs.
Esou een Idealismus ze weisen, ass haut keng Selbstverständlichkeit,
an du brauchs dech bei ons och net méi ze beweisen.

Dofir: Vill Gléck fir deng 25 Joer Déngscht
an hei hunn ech nach eppes Klenges, fir dat, wat s du dir villäicht wünschs.

Filipe Soares

INTERVIEW MAM MARC BARTHELEMY

Géift Dir lech kuerz virstellen?

Ech sinn den 13. August 1956 an der Stad op d'Welt komm, an hu bal meng ganz Kandheet a Jugend zu Bouneweg verbruecht. Meng Première am Kolléisch krutech 1975 andonohunnech Mathematik zu Nanzeg studéiert. Bis 2000 war ech Mathesproff an der Handwierkerschoul. Dono sinn ech op de Ministère gewiesselt a war éische Conseiller vun der Madame Delvaux.

Ech hu mech èmmer scho vill fir Sproochen a speziell fir Lëtzebuergesch interesséiert. Ech war jorelaang Member a President vum Conseil permanent de la langue luxembourgeoise. Virun engem Joer gouf ech den éische Commissaire fir d'Lëtzebuerg Sprooch.

Ech hunn op ville Plazen am Land gelieft, ènnert anerem an der Stad, zu Beefort, zu Kënzeg, zu Hunchereng. 2002 hunn ech mech mam Anne bestuet a mir sinn op de

Freckeise wunne komm, wou mer en Haus konnte kafen. Zwee Meedercher sinn op d'Welt komm, d'Zohra 2002 an d'Leyla 2005.

Wéini a firwat sidd Dir an d'Politik gaangen?

Ech hu mech mäi Liewe laang staark fir Kultur a virun allem fir Musek interesséiert, awer och vill geschriwwen, zum Beispill am Lëtzebuerg Land. Wéi ech an d'Gemeng Waldbëlleg geplënnert sinn, war et mir wichteg, um Gemengeliewen deelzehuelen. Am Alldag goung dat schwéier doduerch, datt mir net an engem vun den Dierfer wunnen. Ech hu mech an d'Schoul- an an d'Kulturkommissioun gemellt.

Ech hunn du ganz aktiv bei de groussen Ausstellungen iwwert d'Ardennenoffensiv a virun allem bei där iwwert de Michel Rodange matgeschafft, an och mam Marcel Ewers an dem Jean-Luc Schleich e Buch iwwert de Reenert an eisen Nannettsméchel erausbruecht. Domadder koum dann den Iddi, an deem Sënn an der Gemengepolitik matzemaachen.

Wat si fir lech déi wichteg Objektiver vu Gemengepolitik?

Et ass natierlech ganz wichteg dofir ze suergen, datt d'Liewen an eisen Dierfer ka fonctionéieren. Do geet et dann iwwer Themen, déi net jiddwereen interesséieren, mee déi awer immens interessant, komplex a wichteg sinn, an och deier kaschten: Drénkwaasser, Kanalisation, Offall, Stroossen, Transport asw.

Mir läit speziell drun, d'Liewen an den Dierfer ze animéieren, fir datt et net reng Schlofplaze ginn. Do sinn d'Veräiner wichteg, wou een och muss drop oppassen, datt all déi nei Bierger vun eisen Uertschafte kënne matzemaachen. An dann déi kulturell Aktivitéiten, mee och Restauranten an Hoteller, an eng Publicatioun ewéi De FUUSS, déi mer extra wichteg ass.

Wéi eng politesch Dossiere leien lech speziell um Häerz?

Ech si ganz engagéiert an der Kultur- an Tourissem-kommissioun. An ech kämmere mech èm De FUUSS, wat e ganz groussen Opwand ass, mat de villes Artikelen, déi glécklecherweis allkéiers erakommen.

Mir läit och drun, datt an enger Gemeng ewéi Waldbëlleg, déi esou enk mat der Natur am Mëllererdall verbonnen ass, alles gemaach gëtt, fir d'Ëmwelt ze schounen a fir nohalteg ze produzéieren.

D'Schoul ass immens wichteg. Mee do kënne mer eis net bekloen, well mat dem Michel-Rodange-Schoulzenter si mer gutt versuergt. Vläicht kéinten d'Transportméglechkeete fir an d'Lycée verbessert ginn.

Perséinlech iessen an drénken ech gären. En lessen oder en Owend, fir e Pättchen ze drénken, sinn déi perfekt Momenter, fir sech énnerenee kennenzeléieren.

Soll Ärer Meenung no eng kleng Gemeng wéi Waldbëlleg onofhängeg bleiwen, oder net?

Ech halen et fir geféierlech, zevill onofhängeg ze bleiwen, well mer da riskéieren, datt all déi aner sech verbannen, mir dat och iergendwéini awer musse maachen, an dann dee mussen huelen, deen nach bleift an eventuell guer net bei eis passt.

Ech mengen, datt mer déi ganz enk Kooperatiounen mat den Nopeschgemengen aus dem Naturpark Mëllererdall solle virundreiwen. Op dat effektiv eng Kéier muss eng Fusioun bedeiten, dat muss een ofwaarden. Méi schéi wier et, wann déi eenzel Gemente keínten e gewëssen Deel vun hirer Autonomie behalen.

Ass d'Bedeelung vun der Bevölkerung u Gemengenaktivitéiten an den Interessi un der Gemengepolitik grouss genuch?

Dat ass deels-deels.

Natierlech ass den Interessi grouss un den Themen, déi een direkt betreffen. Dat ass verständlech.

Bei méi komplexe Saachen, ewéi zum Beispill de Kläranlagen, ass et ganz schwéier, eng Diskussioun doriwwer ze kréien, well et komplizéiert ass, sech an esou en Dossier eranzeschaffen. Kaum ee kann sech dofir déi néideg Zäit huelen, an da brauch een och nach vill Fachwëssen dofir. Do kënnen nach Efforte gemaach ginn.

Wat si fir lech perséinlech d'Unzéitungspunkte vun eiser Gemeng, firwat lieft Dir gären hei? Wat kéint besser sinn?

Et ass déi wonnerschéin natierlech Ëmwelt, déi den Haaptunzéitungspunkt fir mech ass. Et ass och zimmlech roueg hei an der Géigend, d'Dierfer sinn net ze grouss a wuesse verstänneg. Et gi korrekt Méglechkeete fir anzekafen, ouni ze wäit müssen ze fueren, an der Fiels zum Beispill. Et ass een och séier an de Stied fir kulturell Aktivitéiten ewéi Theater, Kino a Concerten, déi een an enger Landgemeng net, oder just wéineg kann organiséieren.

Besser kéint d'Verkéiersberouegung sinn, an och den öffentlechen Transport, deen net iwverzeegend ass. Dat sollt verbessert ginn, an och d'Méglechkeeten, fir sech an der Gemeng mam Vélo ze deplacéieren.

Vun der Gemeng aus ass et wichteg, all Bierger mat an d'Entscheidungsprozesser anzebezéien. Grad De FUUSS ass dofir eng gutt Méglechkeet, well een och komplizéiert Zesummenhang do kann esou explizéieren, datt jidd-wereen se ka verstoen.

 Leyla Barthelemy, Damaris, Anne Kauffmann, Patrik Bitomsky (MENFP)

SCHOUL & MAISON RELAIS // ÉCOLE & MAISON RELAIS

MAISON RELAIS

25-järegt Bestoe vun der Fiissercher ASBL 1994-2019

Eise Comité an d'Equipe vun der Maison relais haten sech eppes Besonnesches iwwerluecht, fir dat 25-järegt Bestoe vun der ASBL ze feieren. Merci u jiddwereen fir dee gelongenen Owend!

Den Agrément ass do!

Déi pädagogesch Raim können endlech elo vun de Kanner benotzt ginn. ☺

D'Erzéier vun der Maison relais freeë sech och, fir an der neier Kichen ze schaffen.

Völkercup 2019

Den 24. Mee war eise legendäre Völkercup, bei deem d'Maison relais zesumme mat den Elteren a Veräiner e sportlechen a gelongenen Owend verbruecht hunn.

Merci un eis Kanner, déi eis sou gutt ugefeiert hunn. ☺

Save the date:
nächste
Völkercup
22. Mee
2020!

AN DER SCHOUL

Cycle 1

Kuerz virun Niklosdag waren d'Spillschoulskanner emol kucken, wéi et da sou den leselcher geet, déi dem Kleesche jo émmer héllefe sái schwéiere Sak ze schleefen.

D'Klass vum Joëlle war bei de Ferdi, der Isabelle Oberlé vu Chrëschtnech hiren lesel. Gesellschaft huet de Ferdi vum Päerd Xena an déi zwee hunn sech d'Muerten an d'haart Brout vun de Kanner gutt schmaache gelooss. D'Kanner selwer goufe mat Jus a Kichelcher verwinnt. Merci Isabelle! Et huet eis gutt gefall ...

D'Klasse vu Martine a Sarah ware bei d'lesele vun der Catalina Baden a konnten héllefen, se ze fidderen. Sou si se gutt staark a packen de Sak besser ... Merci Catalina!

Ausgangs September hunn déi dräi Spillschoulsklassen sech op de Wee op d'Musel gemaach fir do am Wéngert vun der Famill Ley-Schartz vun Éinen an der Drauwelies ze hëlfen. Mat Eemeran a Schéieren ausgerëscht ass et de Bierg ausgaangen. Soubal am Wéngert ukomm, si fläisseg Drauwe geschnidde ginn a vum Eemer goufen se op den Unhänger getippt. Vill sinn der awer och verschwonnen vläicht an de Kanner hirem Bauch?

Op alle Fall hunn d'Kanner all gutt geschafft a sech den Drauwejus dono verdéngt.

Joëlle Niederweis

Un croissant s'il te plaît !

Eemol am Trimester organiséiert de ganze C1 en „petit déjeuner français“. Soubal d’Kanner an der Schoul sinn, gëtt zesumme Baguette geschmiert, Uebst geschnidden, Plateaue virbereet, bis alles prett ass fir de Buffet. Da kommen d’Kanner sech hiert lessen a Gedrénk bei een Enseignant op Franséisch bestellen. Am Viraus huet awer schonn all Klass mat hirer franséischer Marionett e bëssi geüübt. D’Motivatioun ass èmmer ganz grouss an et geet och kee Kand hongereg heem!

Sarah Muller

Cycle 2

Mëtt Oktober waren d'Kanner vum Cycle 2 mat hiren Enseignanten op Eppelduerf an d'Eppelpress. Hei hu si un enger Rei Aktivitéiten ronderëm d'Thema „Apel“ deelgeholl.

Si hunn Äppel geraf, gewäsch a selwer gepresst. D'Kanner kruten awer och gewisen, wéi haut eng modern Vizerei fonctionnéiert, wou Maschinnen déi eenzel Schrëtt iwwerhuelen, vum Wäsch vum Apel bis do wou de Jus agefällt gëtt.

Duerno konnte si de gepresste Jus natierlech och schmaachen. Och e gudden Apel vum Feier, kombinéiert mat Hunneg an Zémt, konnten d'Kanner sech gutt schmaache loassen an hunn nach e Bild mat engem Apelofdrock kënne maachen.

D'Kanner hunn e flotte Moien mat villen neien Impressiounen zu Eppelduerf verbruecht.

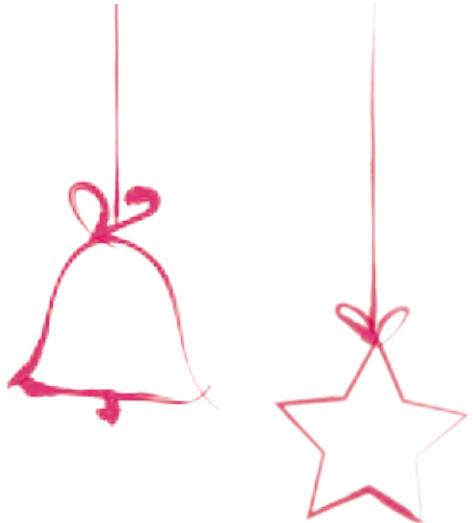
D'Enseignanten vum Cycle 2

De Kleeschen ass
natierlech och an
d'Schoul komm!
An de Cycle 1:

**De Kleeschen ass och bei d'Kanner
vum Cycle 2 a vum Cycle 3 komm.**

Cycle 3.1

Fit for Farming

Ënnert deem Moto huet de Cycle 3.1 sech den 8. November op de Wee gemaach, fir d'Aarbecht vum Bauer méi genee kennenzeléieren an och eng Hand mat unzepaken.

Mir hunn de Betrib vun der Famill Reiff vu Beefort besicht, fir do, am Kader vun engem pedagogesche Projet, d'Liewen um Haff gewisen ze kréien. Mir duerften de Kälfchen Mëllech ginn, hunn d'Kéi gefiddert a kruten och gewisen, wéi ee si sträicht.

Duerno hunn d'Kanner och selwer Botter gemaach an désen natierlech och geschmaacht.

Highlight vum Dag war awer, dass genee zu deem Zäitpunkt, wou mir um Haff waren, ee Kälfchen op d'Welt koum an d'Kanner dëst materliewe konnten.

D'Kanner an d'Léierpersonal soen op dësem Wee der Famill Reiff nach emol een décke Merci fir dee flotten Accueil op hirem Haff!

Conny de Reijer an C3

Cycle 4

Mariendall

D'sechst Schouljoer, vun der Klass Laura Walch war den 30. September 2019 an de Mariendall. Mir sinn direkt um 8:00 Auer mat eisem Schoulbus dohinner gefuer. Wéi mir do ukomm sinn, huet eis eng Madamm begréisst. Et war nach eng aner Klass do. Duerno gounge mir an e klenge Chalet, an deem elauter Klotermaterial louch. Doropshi goufe mir mat Kloterausrustung ausgerüst. Wou jiddereen ausgerüst war, si mir bei de Kloterparcours gaangen. Do ware Bamstämm mat Seeler befestegt. Den Ofstand vun de Bamstämm gouf émmer méi grouss. Mir goufen an Dräiergruppen agedeelt: Linda, Chiara, Loriane / Rodrigo, Pol, Sandy, Finn / Angie, Leo, Fabio G. / Fabio P., Charlotte, Liz.

D'Grupp vu Charlotte, Fabio P. a Liz ass aacht Bamstämm eropgeklommen. Wéi mir du fäerdeg waren, si mir nach en aneren Tuerm eropgeklommen. Wa mir eis getraut hunn,

konnte mir och vun do erofsprangen. Verschiddener wollten net erofsprangen, dofir hu si dann ebe mussen erofkloteren. Duerno si mir erëm zeréck an de Chalet gaangen an hunn eis Rüstung ausgedoen a konnten dunn iessen.

Nom lesse si mir an en anere Chalet gaangen: Do louch Material, fir mam Bou ze schéissen. No zwou Stonne Bouschéisse war den Atelier och scho fäerdeg. Duerno konnte mir eise Rescht iessen. Um 15 Auer si mir mam Schoulbus hannescht bei eis Schoul gefuer. Wéi mir an der Schoul ukomm sinn, si mir mam Bus heemgefuer oder eis Eltere sinn eis siche komm.

*Charlotte Mehlen,
Fabio Palmisano*

ELTEREVEREENEGUNG

Elterevertriëder Waldbëlleg

Generalversammlung vun der Elterevereenegung Waldbëlleg, den 13. November 2019

D'Generalversammlung vun der Elterevereenegung Waldbëlleg ass wéi émmer en Owend, op deem mir den Akteuren aus onser Schoulkommunautéit, der Gemeng Waldbëlleg an anere fräiwöllegen Hänn Merci soen. Mir schaffen Hand an Hand mat motivéierte Leit a probéieren esou, d'Schoul an d'Maison relais ze énnerstëtzen.

An deem Senn organiséiere mir e puer Aktivitéiten, wéi den traditionellen Adventsmaart, de Programm *Hëllef him, hëllef richtege*, de Catering beim Schoulfest all zweet Joer an natierlech den Antidrogendag. Donieft probéiere mir d'Elterevertriëder ze énnerstëtzen, andeems mir hinne bei hiren Themenowenter hëllegen.

Mir maachen all Joer Donen un d'Schoul, fir si bei de Käschte vun den Ausflich ze énnerstëtzen. Mir hunn och bei Sportsmaterial fir an der Hal bæigeluecht.

Dëst Joer hu mir e puer Ännerungen an eisem Comité:

Mir soen der Simone Mehlen-Wohl Merci fir hir Joren als Caissière. D'Chantal Albert mécht elo mat der Kees weider. Dofir iwwerhuelen d'Jessica Schumacher an d'Mireille Mathes de Poste vum Sekretariat.

Mir soen op dëser Platz der Carole Wampach an der Betty Helminger nach eng Kéier Merci fir hir Aarbecht als Keesereviseurinnen!

Zum Schluss ware mir ewéi émmer frou, Membere vum Schäffens- a Gemengerot, vum Léierpersonal a vum Schoulcomité, Representante vun der Maison relais an natierlech Elteren op eiser Generalversammlung begréissen ze können. Si waren ewéi all Joer invitéiert, un

eisem Owend deelzehuelen. Dëst huet et eis erméiglecht, e flotten Ofschloss mat Wäin, Kéis a vill Austausch mat eise Gäscht ze hunn.

De Comité vun der Elterevereenegung Waldbëlleg

Nathalie MEYER-CHEVALIER (Presidentin), Mireille MATHES a Jessica SCHUMACHER (Sekretärinnen), Chantal ALBERT (Tresorière), Simone MEHLEN-WOHL, Tanja GEIGER, Martine HAHN, Nadine HUMBERT, Christine HUSTING, Carole MARBES-REUTER, Mireille MAJERES, Annick MENSTER, Zara de MONTIGNY, Jessica SCHMITZ, Carmen SEYLER.

Bei de Wale vun den Elterevertrieder si per Acclamatioun gewielt ginn:

- Annick Menster vu Chrëschtnech;
 - Chantal Meyers-Albert vu Chrëschtnech;
 - Jean-Marc Felgen vu Waldbëlleg.

Fir déi Wale konnte sech all Elteren opstellen, déi e Kand hunn, dat an der Waldbëlleger Schoul ageschriwwen ass. Vum Zyklus 1 bis de Zyklus 4, also vum Précoce bis an dat lescht Schouljoer. D'Mandat ass dräi Joer, mat enger Ausnam: Wiem säi jéngstent Kand am leschte Schouljoer ageschriwwen ass, deem säi Mandat ass just ee loer.

Adventsmaart vun der Elterevereenegung Waldbëlleg, den 29 November 2019

De Freiden 29. November hu mir eisen traditionellen Adventsmaart um 16 Auer no der Schoul am Schoulhaff ofgehalen. Wéi all Joer hat onsen Adventsmaart e grousse Succès.

Dofir Iéif Kanner, Elteren, Grousselteren, Léierpersonal, Personal vun der Maison relais, Membere vun der Schoulkommissioun, Gemengenaarbechter an interesséiert Awunner aus der Gemeng, Vertrieder vum Schäffen a Gemengerot, e grousse MERCI un lech all! Ouni lech wier den Adventsmaart net dat, wat en ass.

Zesummen hu mir e puer flotter Stonne bei engem gudde Schocki, Glühwäin, engem Stéck Kuch oder waarme Wirschtecher verbruecht. Eng grouss Nofro hat eisen Glühgin a mir verspriechen lech, en erëm fir 2020 ze verkafen. Natierlech soe mir lech och Merci, datt Dir eis duerch de Kaf vun eise selwer gebastelten Adventskränz esou flott ännerstëtzzt.

Dëst Joer hunn den C.3 an C.4 och mat engem Stand gehollef. Sou konnten si hier eege Keess fir den Ausfluch opfölle.

E spezielle Merci geet un de Fernand Huss a seng Equipe,
de Frank Krier, d'Sekretariat vun der Gemeng an d'Männer
vun eise Comitésfraen fir hir Hëlfel virun onsem Maart.

Hëllef him, hëllef richteg

As in previous years, during the month of November, an awareness campaign called *Hëllef him, hëllef richteg* took place at the Ecole Fondamentale of Waldbillig. This event was organised by the "Elterevereenegung" (Parents Association) and presented by the "Service de prévention, Région Nord of the Police Grand Ducal". Over a 2 week period, police representative Paul Christian visited the classes of 2.2, 3.2 and 4.2 to raise awareness of certain issues.

For the younger children from **cycle 2.2** the police covered topics such as bullying, respect for your fellow students and resolving disputes. As well as general safety including interaction with strangers, the importance of knowing certain phone numbers (parents, police, fire brigade), etc.

For **cycle 3.2**, bullying and tackling fights was also a main theme, with an emphasis on how to resolve disputes safely without risking becoming the perpetrator. The subject of

sexual abuse was also tackled on a general level. A large amount of time was spent discussing media, in particular computer games, being aware of the age limits on these, their potential negative impacts and the importance of learning to manage the time spent on them.

With **cycle 4.2** the following themes were addressed:

- The definition of violence, what different forms exist and what can/should be done against it.
- How you do define a victim and a perpetrator and what the consequences are.
- What "racketeering" is and how you can protect yourself from it.
- Threats from the internet.

In all three year groups, a lot of time was allocated to questions and answers, as well as some role play and the sessions were very interactive. The students received

a good insight into the various topics which were well illustrated with examples from everyday life and they were encouraged to ask questions at any time, in fact they had so many questions and views which they wished to express, that all of the sessions ran over their allocated time.

Testimony from a cycle 2.2 student:

"The visit from the police was great. I learned a lot.

Especially that you should never tell strangers your name. You also have to be careful where you walk on the street. It's best not to walk too close to the road otherwise a car could easily snatch you. You should also run in the opposite direction if you are threatened by a car, because it cannot turn around so fast.

With strangers, you should be careful if you are offered something and you should never agree to go with them.

If you play computer games for too long you might start to believe it's all real. Then maybe kids could start to beat up others to win bonus points."

(Louis Tobes)

Testimony from a 3.2 student:

"It was cool and exciting! The policeman explained things really well. He told us interesting stories, even if they didn't always end well. The main theme was 'violence'. I hope we all paid attention and that what happened in the stories never happens to one of us."

(Matthew Faber de Montigny)

Testimony from a 4.2 student:

"On November 14th, a police officer visited our class. The policeman was called Paul. He informed us that there exist various types of bullying, such as cyberbullying. Cyberbullying is bullying over the Internet, which means that people write bad things about others or send embarrassing photos of other people. But he also explained to us that if someone writes these things, then the police will identify them and they will be severely punished.

In the end, he had answered many questions.

It was cool that he came!"

(Chiara Gieres)

*Text a Fotoen:
Chantal Albert, Zara de Montigny*

VERÄINER // ASSOCIATIONS

CHRËSCHTNECHER FRAEN

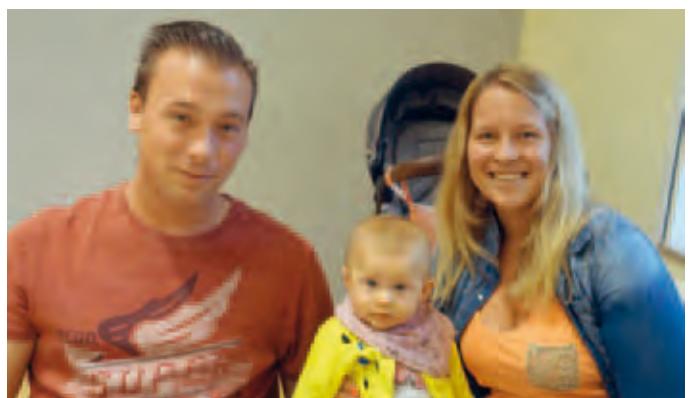
Let's Do Brunch

Sonndes, den 20. Oktober haten d'Chrëschtnecher Fraen op e Brunch invitierert, op Chrëschtnech an de Veräinsbau. Dat war nawell en zolidde Succès, et gouf vill veschidde Saachen z'iessen an och genuch ze drénken.

Gutt geschmaacht huet et de Leit, déi bis an den Nomëttag eran doblivwe sinn.

© Damaris

CLUB DES JEUNES VU CHRËSCHTNECH

Et ass Kiermes am Duerf

Den 9. November hat de Club des Jeunes vu Chrëschtnech op déi traditionell Kiermes am Duerf invitéiert, op en Owend mat Musek a Kiermesmenü. Et hate vill Leit de Wee an de Veräinsbau fonnt.

 Damaris

© Isabelle Oberlé

WALDBËLLEGER MUSEK

Hämmelsmarsch

Och d'Waldbëlleger Musek hat un déi Chrëschtnecher Kiermes geduecht. Bei niwwelgem Wieder huet si sech op de Wee duerch d'Dueref gemaach, fir bei de Leit ze schellen an hinnen den Hämmelmarsch virzespillen.

© Damaris

JONK & AL OP REES A FRIESLAND

Den Echo war grouss, fir bei dëser Rees matzemaachen. Dofir war et dem Komitee vu Jonk & Al e Pleséier, dës Rees vu fënnef Deeg unzegoen. Mir sollten net enttäuscht ginn.

Esou wéi se ugekënnegt war als Billerbuchrees, sou huet sech d'Rees och presentéiert. Fir kënne mat Zäit nomëttes anzechecken, hu mir natierlech eppes méi fréi aus de Fiedere misse klammen, fir den Depart vun hallwer 7 moies net ze verpassen. Déijéineg, déi bis dohinner nach näischti giess haten, waren net vergiess ginn. Zu Marmagen an der Äifel stoung ee *Frühstücksbuffet* prett, fir sech ze stäerken. Iwwer Deventer, mat engem gemittleche Spazéiergang a Mëtteeissen an der Alstad, hu mer eis op de Wee op Leeuwarden gemaach. Zwou Minutte vum Stadzentrum ewech hu mir hei am Hotel Post-Plaza agecheckt: En Haus mat historischem Charakter, dat fréier déi al Post an d'Gratama-Bank war. No laanger Renovatioun a Restauratioun ass dat alles zesummen den haitegen Hotel ginn. Vun do aus hu mir eis Dagesreesen ugetrueden.

Den zweeten Dag si mer iwwer den 30 Kilometer laangen Ofschlossdäich gefuer, deen d'Nordsee vum Ijsselmeer trennt. Vun Hoorn am Ijsselmeer goung et mat der Museumseisebunn *Stoomtram* duerch Blummefelder, Wisen a Marschen op Medemblik. Onvergiesslech sinn d'Orchideeën-Hoeve bei Luttelgeest, wou op 25.000 Quadratmeter e wonnerschéinen tropesche Gaart ze bewonneren ass.

Den drëtten Dag war Besichtegung mat engem Mini-Zuch vun der Stad Leeuwarden, der Haaptstad vun der *Provincie Friesland*. Leeuwarden huet 600 national Denkmäler, déi mir natierlech net all an dëser kuerzer Zäit konnte gesinn. Mee wat mir kënne soen, ass datt Pisa net eleng ee schifen Tuerm huet. Leeuwarden huet mat sengem Tuerm „De Oldehove“ och esou en Denkmal. Dono goung et mam Bus op Dokkum, déi nërdlechst Stad vun Holland. Mir hunn eis zu Noardburgum ugekuckt, wéi aus Weidenholz déi onverkennbar hollännesch Kломpe gemaach ginn.

De véierten Dag stoung d'Insel Texel um Programm, wou mir eis am Zentrum ECOMARE e Bild konnte maache vun der Schéinheit, déi Texel ze bidden huet. Mir hunn d'Opzuucht gesi vu Séihënn a Keegelrobben, déi verwonnt goufen an do erëm gesond gefleegt ginn, fir nees a Fräiheit ausgesat kennen ze ginn.

Och dee fënneften Dag ass wéi all déi aner Deeg mat engem *Frühstücksbuffet* ugaang, a mir hu gutt gestäärkt eis Heemrees ugetrueden.

Mee wat wär eng Hollandrees, ouni gesinn ze hunn, wat mat der viller Méllech gemaach gëtt, déi all déi Kéi produzéieren, déi een op de Wisen oder och net méi op de Wise gesäit. Dofir hu mir eis op de Wee op Tijnje gemaach, fir op dem Kéishaff „De Deelen“ en Androck ze kréien, wéi aus Méllech Kéis gemaach, a wéi hire „Riperkrite Tsiis“ lokal vermaart gëtt. Mir hunn dunn eis Heemrees ugetrueden mat der Erkenntnis, datt Friesland eng Rees wäert ass, wat Natur a Landschaft ubelaangt. Mee och de kulinaireschen Deel huet en dauernden Androck hannerlooss.

A mir wëlle Voyages Schmit an dem Dan Boonen villmoos Merci soe fir déi gutt Organisatioun am Virfeld a fir déi sécher Hin- a Réckrees.

Text a Fotoen: Willy Smit

FC OLYMPIA CHRËSCHTNECH-WALDBËLLEG

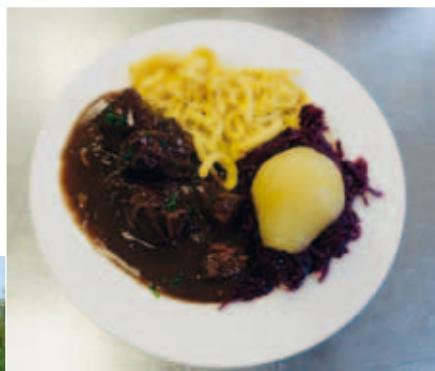
lessen an Drénken!

Den FC Olympia Chrëschtnech-Waldbëlleg huet net némme Fussball gespillt, mee sech och drëm gekëmmert, datt d'Leit aus den Dierfer net ze kuerz kommen, wat lessen an Drénken ugeet. An domadder hoffentlech och eppes Guddes fir d'Veräinskees gedoen.

Sonndes, de 6. Oktober war mëttes Wëldiessen an der Cafeteria am Schoul- a Sportzenter Michel Rodange zu Waldbëlleg.

Freides, den 22. November war et dunn op der selwechter Platz um Beaujolais nouveau, deen owes zu Éiere koum. Fir de Leit ze hëlfen, domaader eens ze ginn, konnte si sech eng Hameschmier kafen, oder sech op engem Kéisbuffet à volonté zervéieren.

Déi zwou Manifestatiounen waren e grousse Succès.

Marc Barthelemy
© Damaris

DE MËLLERDALLER MÄNNERCHOUER HUET 25 JOER GEFEIERT

Zu Chrëschtnach am Veräinsbau huet den 23. November 2019 de Mëllerdaller Männerchouer am Bäisinn vu Frénn a Bekannten säi 25. Joresdag gefeiert. De Sall war bal ze kleng fir all seng Gratulanten, mee d'Stëmmung war grandios.

An enger formidabler Ambiance hunn iwwer 100 Leit e flotte Lëtzebuerger Concert vun de Mëllerdaller Männer gelauscht, a sinn dobäi bei munchem bekannte Stéck un d'Sangen a Schunkele komm.

An enger kuerzer Ried huet de President Claude Hansen op déi grouss Kollegialitéit énnert de Sänger an op d'Freed, fir Freed ze maachen, higewisen. Dono ass d'Buergermeestesch Andrée Henx-Greischer bei hire Gléckwënsch agaangen op déi sëllegen Aktivitéité vum Veräin an de leschte Joer. Kee wollt ze laang Rieden halen, ewell mir ware jo all zesumme komm, fir gemittlech mateneen ze sangen.

Wat mir oft net wëssen, ass datt eis Lëtzebuerger Lidderwelt räich u flotte Melodië mat biergerlechen Texter ass. Do ass zum Beispill no enger Weis vum Jempy Kemmer dat deftegt Lidd „D'Blondinches“ no de Wieder vum Fritz Weimerskirch, wou eng ganz Strooss sech ewéi bennzeg op e Festiesse freeet, an alles awer weess, datt am Dëppen e Kullangshues läit. Oder och „Dem Wirsch seng Wueden“ no der Melodie vum Jean Faber an dem Text vum Poutty Stein, déi d'Männerwelt esou geckeg maachen, dat se verbuede gehéieren.

E President, deen d'Freed dierf hunn, dat Fest zum 25-järege Bestoen ze feieren, soll, muss, dierf un all déi e grousse Merci riichten, déi de Veräin gegrënnt hunn. Ouni hire Pionéiergeescht kéint esou e Fest net gefeiert ginn. E grousse Merci awer och un eis Dirigentinnen an Dirigenten, eis Pianistinnen a Pianisten, ouni si hätte mir ni esou flott Lidder sange können.

Deen zweeten Deel vum Owend hunn eis dunn d'Cojellicos Jange mat hirem „Gejangsquintett“ verséisst. Mat hire formidabele Stëmmen, déi duerch couragéiert Arrangementer vu Georges Urwald a Jean-Marie Kieffer androcksvoll matgerappt hunn, gouf den Owend zu engem onvergiesslechen Highlight an der Geschicht vum Mëllerdaller Männerchouer. Am Programm goung et ënnert anerem ém Mänersuergen am Alldag. Et goung ém de Litty, ém de Moltonaso an ém eng laang vergaangen, schéin Zäit.

Mir hoffen mat eisem Fest vill Freed an eng besënnlech Virchrëschtdagszäit bruecht ze hunn a freeën eis natierlech op all nei musikalesch Erausfuerderung fir d'Joer 2020.

Eis Memberen 2019

E grousse Merci un all eis Dammen, déi eis émmer mat hirem Fläiss bei all eisen Aktivitéiten énnerstëtzen, an awer och dofir suergen, datt mir eisen Hënner freides owes aus der gemittlecher Fotell hiewen, fir datt mir zwou Stonnen zesummenkomme fir ze sangen.

Dir Hären, et ass émmer e besse Courage erfuerdert, awer et gëtt eigentlech keng Entschëllelung, fir net an der Gesellschaft vu Frënn ze sangen. Wann Dir dee Courage hutt, da mellt lech beim President Claude Hansen (claude.hansen@education.lu; GSM 661 72 13 13) oder bei engem vun eise Gesangsambassadeuren aus dem Mëllerdall.

Bernard Charel, Chrëstnech (Caissier)
 Colbach René, Hiefnech (Éiereprésident)
 Hansen Claude, lechternach (President)
 Kerschen Erny, Petteng (Comité)
 Kieffer Marcel, Hiefnech (Comité)
 Konsbrück Thierry, Uewerdonwen (Pianist)
 Mehlen Pol, Chrëstnech
 Michels Mike, Haler
 Müller Ludwig, Chrëstnech (Sekretär)
 Origer Jemp, Konsdref (Dirigent)
 Penning Jacqueline, Waldbëlleg (Pianistin)
 Pizzaferri Erny, Noumer
 Recht Roger, Chrëstnech (Pianist)
 Reinert Frank, Beefort
 Schintgen Fons, Waldbëlleg (Comité)
 Schneider Will, Beefort
 Schumacher Dietmar, Waldbëlleg
 Schumacher Sébastien, Waldbëlleg
 Tobes Nic, Chrëstnech (Comité)
 Wickens Henry, Waldbëlleg
 Baranov Georges, Beefort

Concerten & Optrëtter:

**en Deelconcert an
der Hiefnecher Kierch
(12.01.2020)**

Internet:

Besicht eis och op Facebook: *Mëllerdaller Männerchouer*

Text a Fotoen: Claude Hansen

JUGENDPOMPJEEËN

Ee coole Veraïn

Rallye Natur Pur zu Beefort

De 25. Mee hu mer äis zesumme mat anere Jugendpompjeeën aus der Region Osten zu Beefort getraff, fir e flotte Rallye duerch d'Wisen an d'Bëscher ronderëm Beefort ze maachen. No engem ustrengende Parcours si mir am Pompjeesbau zu Beefort gelant, wou mir op d'Präisiwerreechung gewaart hunn. Mat engem grousse „Juhuu“ hu mir zefritten déi éischte Platz matgeholl.

Rallye zu Mäertert

Nëmmen zwou Woche méi spéit, den 08. Juni, ware mir dann och op de Rallye zu Mäertert. No engem kuerzen Tour duerch de Park vu Mäertert mat vill Spill a Spaass hu mir och do eng éischte Plaz ergattert a mat heem geholl.

Zeltlager zu Tandel

Vum 17. bis den 21. Juli hate mir e klengt Zeltlager zesumme mat de Kollege vu Beefort an Tandel hannert der Schoul zu Tandel organiséiert. E Spilldag, e puer Workshopen, Kayak fueren, Klammen, eng grouss Übung, Kachen a Bake stoungen um Programm. An och dëst Joer ware quasi déi ganz Waldbëlleger Jugendpompjeeën um Dill, fir dës flott Deeg zesummen ze verbréngen.

Rallye zu Reisduerf

Zu gudden Läsch war eis Jugendequipe dann och bei eis Noperen op Reisduerf invitíert ginn, fir e flotte Rallye laanscht d'Sauer ze maachen. Och wann den Tour relativ laang an esou muncherengem seng Bee kuerz waren, esou konnte mir och hei e gutt Resultat mat heem huelen. Ween hätt et geduecht, och hei hu mir eis gutt Performancë vum ganze Joer bestätigt an déi éischte Coupe kritt. Eise Jugendleeder huet gemengt, mir misste geschwënn de Pompjeesbau vergrëisseren, well mir hätte geschwë keng Plaz méi, fir d'Couppen auszestellen.

Mat eise 25 Jugendpompjeeën hu mir schonns eng ganz flott Jugendequipe. Wann et dir och géif Spaass maachen, bei eis matzeschaffen, da brauchs du net ze fäerten a kanns dech beim Thill Jonathan (691 66 98 42) mellen. Gären invitíiere mir dech eng Kéier, bai äis luussen ze kommen.

Text a Fotoen: Jonathan Thill

TURNVERÄIN 'ËMMER FIT'

Mir turnen an der Waldbölleger Sportshal **all Méindeg vun 19.30 bis 20.30** énnert der Leedung vun der Steffi Dostert. Remplaçant ass de Charel Hetto. Wann Dir interesséiert sidd, Member ze ginn, kontaktéiert eis.

Participez à nos cours de gymnastique pour dames (peu importe l'âge) au hall sportif de Waldbillig **tous les lundis soir (19.30 à 20.30)**. Ambiance amicale.

The gymnastics course for women (all ages) takes place in the Waldbillig sports hall **on Mondays from 7.30 pm to 8.30 pm**.

Contact: Isabelle Oberlé: isabelle.oberle@education.lu
or Alice Greischer: greischa@pt.lu

De Yoga ass am Veräinsbau zu Chrëschtnach, donneschdes vun 19.30 bis 20.30.

The yoga classes continue every Thursday in Christnach from 7.30 pm to 8.30 pm.

We teach a traditional, exact and easy-to-learn system that aims to create a healthy body and mind.

The best part of all is learning that everything we need is already within us, and we discover how the practice can help us access our gifts and beauty from the inside out.

The yoga class is the perfect plan to disconnect from the daily routine and connect with oneself, to hear the inner silence.

Although the class is full, you can contact Carolina for inquiries regarding the course.

Les cours de yoga se poursuivent tous les jeudis à Christnach de 19.30 à 20.30.

Nous enseignons un système traditionnel, exact et facile à apprendre qui vise à créer un corps et un esprit sains. La meilleure partie de tout est d'apprendre que tout ce dont nous avons besoin est déjà en nous et nous découvrons comment la pratique peut nous conduire à accéder à nos dons et à notre beauté de l'intérieur.

Le cours de yoga est le plan parfait pour se déconnecter de la routine quotidienne et se connecter avec soi-même, pour entendre le silence intérieur. Bien que le cours soit complet, vous pouvez contacter Carolina pour toute demande de renseignements à l'adresse suivante carolina.orgaz@gmail.com

Text a Fotoen: Isabelle Oberlé

D'AEROMODELLISTEN VU CHRËSTNECH

Hierscht a Wanter um *Fons-Mehlen-Airfield* an der Uecht!

Wéinst Reen a Wand dat lescht Fréijoer waren eng ganz Partie Entretiens-Aarbechten un eisem Chalet an den Hierscht verluecht ginn. Op engem sonnegen Dag sinn d'Membere vum AMC ewéi d'Seechomässen iwwert den Terrain an de Clubsall hiergefall: geméit, geseet, gezammert, gepénselt, ge-neelt, geschrauft ... Et war eng gélleg Freed, deem hekteschen Dreiwen op eisem schéinen Terrain aus der Perspektiv vum Routmilan nozekucken!

Déi sonneg Deeg si méi rar ginn an d'Schieter méi laang! D'Gewan fänkt un ze dämpen. An d'Luucht gëtt émmer méi huerteg ausgeblossen. Déi lescht schéi sonneg Deeg hunn nach eng Kaffispaus op der Terrass erlaabt!

Mee trotz laange Schieter ass voltigéiert ginn, d'Helie si geflunn, d'Seegler mat Turbinn oder vun enger Motormaschinn geschleeft sinn och an den Hierscht- a Wanterhimmel gekommen.

D'Membere vum Aeromodellisteclub Chrëstnech wünschen alle Lieser vum FUUSS e glécklecht a friddlecht Joer 2020!

A wann Dir Interessi hutt un dem AMC sengen Aktivitéiten, kommt laanscht um Terrain oder frot no op den Telefonsnummern 87 90 17 oder 621 21 91 29.

Do kritt Dir gäre vum Pol Mehlen méi Detailer iwwert den **Aéromodelliste Club Chrëstnech !**

Text a Fotoen: Push Steffen; Marcel Delleré; Jos Gaspard; Romain Hanten; Fränz Havé

KULTUR A GESCHICHT // CULTURE ET HISTOIRE

LIESUNG VUN TEXTER IWWERT DE MËLLERDALL

D'Kultur- an Tourissemkommissioun, d'Gemeng Waldbëlleg an den Touristcenter Heringer Millen, mat der Ënnerstëtzung vum Kulturministère, hunn op en Owend invitéiert:
Literaresch Texter iwwert de Mëllerdall.

Dat war de 5. Oktober 2019 owes um 20h am Mëllerdall, um Kärespäicher vun der Heringer Millen. Deen Owend ass de 17. Oktober am Nationale Literaturzenter zu Miersch widerholl ginn.

Et hu gelies d'Eugénie Anselin an de Steve Karier. Musikalesch begleet goufen se vum Benoît Martiny op der Batterie a vum Michel Pilz op der Bassklarinett.

Déi schéin Affiche war vun der Sabrina Kaufmann gemoolt ginn.

D'Eugénie Anselin ass Actrice an huet franséisch, däitsch a lëtzebuergesch Wuerzelen a representéiert domadder tiptopp de multilinguale Charakter vun eisem Land a vun der Literatur zu Lëtzebuerg.

Dat stëmmt genee esou fir de Steve Karier, Acteur an Direkter vum Fundamental Monodrama Festival zu Lëtzebuerg. Hien huet den integralen Text vum Renert op dräi CDen opgeholl, en op d'Bün bruecht an dobäi all Rolle selwer interpretéiert. An och schonns e puermol zu Waldbëlleg presentéiert, fir d'lescht fir déi 190 Joer vum Michel Rodange mat der Germaine Goetzinger zesummen.

De Benoît Martiny huet op der ganzer Welt Perkussioun studéiert a Concerte ginn a säi musikalesche Spektrum

geet vun Jazz iwwer Afropop, Hiphop-Diske bis zu Hardrock & Metal.

De Michel Pilz ass zanter 50 Joer ee vun de bekanntesten europäeschen Jazzmuseker an huet op ville grousse Festivale gespillt. De Benoît Martiny an de Michel Pilz sinn dacks zesummen opgetrueden an hunn en Disk

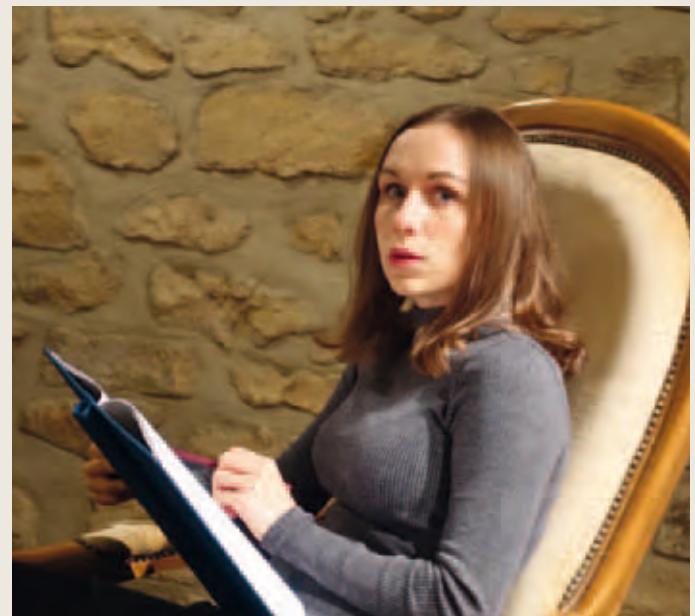

erausbruecht De Gudde Wëllen, benannt no deem Lokal, wou si dee Live-Album opgeholl hunn.

Déi presentéiert Texter si vum Marc Barthelemy gesicht an ausgewielt ginn. Déi literaresch Informatiounen iwwert d'Auteure kommen aus dem Luxemburger Autorenlexikon vum Nationale Literaturzenter.

D'Texter sinn op Lëtzebuergesch an op Däitsch. Et geet do natierlech iwwert de Mëllerdall, iwwert seng natierlech Schéinheeten, mee och ém d'Soen an déi impressionant Personnagen ewéi den Hierger, d'Griselinde, d'Goldfrächen. An et geet och vill rieds iwwert de Reenert, deen sech dacks an de verschiddene Plaze vun der Gemeng opgehal huet.

Et sinn eng Partie historesch Texter derbäi, bekannter vu Rodange a Lentz, mee och vergiessen Theaterstécker vum Nic Welter a Mathias Ruden, eng lëschteg Anekdot, déi de

Roger Muller verzielt, de grousse Spezialist vu Rodange, Dicks a Lentz, a bis zu Texter vun haitege Schrëftsteller Mil Goerens an Daniel Heintz.

Et ginn och Aussoen iwwert d'Bedeitung an de Charakter vum Méichel Rodange, dee jo viru knapp 200 Joer zu Waldbëlleg gebuer gouf. Datt hien deen éischten Auteur war, deen aus dem Vollek eraus geschriwwen huet, schreift ganz schéin de Batty Weber. De Léon Kirsch bewonnert sain oprechte Charakter. De Nic Welter an de Cornel Meder ginn op dem Rodange seng Texter an. D'Germaine Goetzinger appréciéiert deen immense Rôle, deen de Michel Rodange fir eis Literatur gespillt huet, sproochlech, mee och gesellschaftskritesch. Hien huet kee glécklecht Liewe gehat, et war och kuerz, an dat hat och domadder ze dinn, datt et zu senger Zäit net gutt gesi war, wann ee kee Stater war, a wann een et gewot huet, déi räich an déi klerikal Hären un der Muecht ze kritiséieren. Mam Reenert huet hien e Wierk geschaft, dat haut als Nationalepos ugesi gëtt. An dat obschonns den Held, de Reenert, de Fuuss kee ganz koschere Gesell ass, am Contraire. Wéinst der Bedeutung vun dem Reenert ass et och immens schued, datt et momentan keng Editioun dovu méi gëtt, déi een an de Librairie kéint kafen.

D'Texter ware fir d'Virliesung a sechs Kapitelen opgedeelt ginn. Do dertëscht an deelweis och derbäi hunn de Benoît Martiny an de Michel Pilz improviséiert.

D'Texter goufe virgelies a ginn hei publizéiert mat der frëndlecher Autorisation vum Direkter vum Nationale Literaturzenter a vu Mil Goerens, Germaine Goetzinger, Daniel Heintz, Charles Meder, an Antoinette Welter.

Damaris

Éischten Deel: Am Mëllerdall

REBERT

MICHEL RODANGE

De Méchel Rodange huet d'Plazen an d'Uertschaften aus senger Heemechtsgemeng Waldbëlleg an der Ëmgéigend dacks ervirgehuewen. Dat ass natierlech virun allem wouer am Renert, wou eng Partie Szeenen am Mëllerdall spillen.

VI. Gesank

De Bier, den Dachs, de Wollef,
dat waren du seng Frënn,
a wat déi véier plangten,
verlauschtert ech geschwënn.

Se sollten lech ermuerden,
kee Kinnek sollt méi sinn;
mäi Papp dee war mat Dubblen
fir d'Käschte gutt versinn.

Se hate fir hiert Feier
sech d'Reiser stëll gebrach
a véier Zeitonksschreiwer
mat schwéirem Geld bestach.

Mäi Papp sollt heemlech dangen
Zaldoten iwwerall,
ëm d'Ouschtre sollt et lassgon
op eemol Knall a Fall.

Dat hunn se nuets kalennert
um alen Hiergerschlass:
den Hingerdéif an d'Échel
déi wëssen, wou dat ass.

VII. Gesank

De Léiw louss d'Déier ruffen,
déi grouss als wéi déi kleng;
se koumen all mat Heefen
a keemol eent eleng.

Zur Fiels am Ärenzdällchen
war hauer och e Fest,
duer koumen d'Musikanten
an d'Sänger all déi best.

Vu Lëtzebreg, vun Dikrech,
vu Wolz an lechternach,
vu Réimech, Gréiwemaacher,
vu Miersch an Esch am Lach;

Vu Béibreg och, vu Veinen,
an déi vun Ettelbréck:
jee, wann ech s'all sollt nennen,
da géif mäi Buch ze déck.

An d'Baure vun dem Ëmkrees,
se koumen all zu Haf,
an eng di gunge séier,
di aner si gelaf.

Do war eng Meng vu Leiden,
et koum ee kaum derduerch.
an 't gouf gespillt, gesongen,
um Maart an op der Buerg.

An owens gouf et en lessen,
schéin Drénkspréch héiert een,
a munche war zum lesten
net sécher op de Been.

Vill dausend faarweg Lampen
hunn op der Buerg gebrannt,
drop gouf e Freedefeier,
näischt schéiner ass bekannt.

IX. Gesank

Ech gung emol èm Bäerdref
duerch Bëscher ouni Wee,
du fonnt ech dann de Wollef
an enger hueler Lee.

„Wéi geet et, Monnonk?“
sot ech. „Mä kuckt dach, wat en Här
sidd Dir ewell, Här Wollef!
Mä dat gesinn ech gär.“

Dir huet de Bauch net eidel --
Ech gi vun Honger gro,
als wéi e Millebeidel
sou klabbert mir de Mo.

Ech hu mer a mäi Schicksal
gemaacht e groussegt Lach:
Ech si jo desertéiert
elo zu lechternach.

V. Gesank

Mäi Papp huet mech gewisen,
ech hat e gudde Kapp:
net laang, du konnt ech stielen,
bal besser wi mäi Papp.

A wéi hien du konnt denken,
et ging bal mat mir Bouf:
du schéckt e mech bei d'Eilen
am Mëllerdall op Prouf.

Déi wunnen an de Leeën
vu Paaschent bis op d'Sauer:
se liewen nuets wi d'Schelmen,
am Do als wi eng Auer.

IV. Gesank

E koum. „Wéi geet et?“ sot en.
„O Monnonk, wéi et kann.“
„Wat feelt? A kann ech helfen?“
„Mä kommt emol eran.“

Do louch meng Fra um Palljas
ze wéimren a gekrämmmt;
se kann sech gutt verstellen,
verstitt, do war meng Schlëmmmt.

Ech sot: „t si Reimatismen;
kuckt, wéi dat Mënsch do läit!
Se seet, ech soll se schmieren,
an ech hu guer keng Zäit.

Ech si geruff vum Kinnek;
ewell e schrouf mer hänt.
't ass eppes, wat presséiert;
gär bléif ech, wann ech kénnt.

Géif Dir net wölle bleiwen
eng Sténnchen hei beim Bett
a si e bësse reiwen
mat hei deem leselsfett?

Dir sidd jo hallwer Dokter,
an 't ass mer guer net baang,
Dir waart jo am Freckeisen
an och beim Päerdklos laang.“

DE MËLLERDALL

DANIEL HEINTZ

Den Daniel Heintz ass 1965 gebuer a schreift Texter iwwer Reesen, iwwer Natur a Landschaften. 2018 publizéiert hien e Buch mat Impressiounen iwwert de Mëllerdall, dorënner deen heiten iwwer d'Halerbaach.

Daniel Heintz. Mëllerdall. Eegeverlag. Lëtzebuerg 2018

„An da lass!“, hat d’Natur sech gesot, hat hiert Schaffgezei ugedoen a sech an d’Hänn gespaut.

Fir d’éischt huet se mat graffen Hänn geschafft, huet mat Hëllef vum Waasser eng Schlucht gegruewen an op de Säiten d’Fielswänn ofgeschlaff.

Du koume méi kriddeleg Aarbechten un d’Rei, wéi se probéiert huet, fir am Dall eng lieweg Vegegatioun heemesch ze maachen. Buedem ass préparéiert a verspreet ginn; Bamplanzen a Grieser goufen erausgesicht an d’Plazen, wou se hikommen; an d’Waasser krut e flotte Parcours gemaach, mat Schréite fir derlaanscht erozierëtschen, Serpentinen, déi et dronke maachen, an eenzel Träppleke fir dervun eroftzesprangen.

D’Natur huet mat vill Léift a Gedold geschafft. A wéi se fäerdege war, huet se hir Aarbecht gekuckt a gesouch, datt se gutt war.

Lues spadséieren ech duerch den Dall vun der Halerbaach, trëppelen duerch dat Wierk, dat d’Natur hei opgericht huet a belieft, an ech betruchten eenzel Zeenen.

Do ass d’Waasser, dat mer opfält:

hei kënnt et roueg dohiergelaf, wéi wann et guer keng Déift hätt - wéi en duerchsichtige Plastiksfilm an onendlech laang, deen iwwert de Buedem gezu gëtt;

do bougéiert et monter, mécht Kappesprong an e klenge Baseng, schwëmmt derduerch, klémmt déi aner Säit eraus an dabbert virun;

an dann ass et besonnesch presséiert; et hëlt sech keng Zäit fir ronderëm sech ze kucken, et konzentriert sech ganz op seng Course; et brabbelt net, neen et schaimt an dauscht a stierzt virun!

Do sinn Zeene mat Fielsstécker:

op enger Platz leien der eng hallef Dosen openaner, wéi wa s’eng zolidd gehal hätten a sech elo eniichter schlofe géifen;

op enger anderer Platz stinn der e puer vun hinnen ewéi andächteg do, an et kënnt engem vir, wéi wann si vun engem japanesche Landschaftsgärtner opgeriicht an extra mat Moos bewues gi wieren;

an ee Stéck Fiels, dat an der Baach läit a mam ieweschten Deel aus dem Waasser kuckt, dréit op sech eng kleng Welt: Grieser a Farn campéieren op em a waarden drop, datt de Steen sech lasskrämpft a mat hinnen erausfert an d’grouss Welt.

Do si Plazen, vun do aus erlieft een den Dall a senger ganzer Breet - de Riddo ass grouss op, an et gesäit een dat ganzt Schauspill: énnen d’Waasser a seng Lafbunn; dernieft eng Vegetatioun bis erop bei d’Fielsen, an den Dall engem Stadion gläich, an deem Beem a Gréngs d’Gradine fëllen; a baussen op de Säiten uewenaus, d’Fielsen déi do sti wéi op Posten a Wuecht halen, fir datt kee vu baussen abrécht an dës Welt, déi verspillt an ouni Suerg zesummelieft.

Ech gi lues duerch den Dall, bleiwen dacks stoen a wëll erkennen, wat dëst Wierk eis ze soen huet. Ech kucke ronderëm a staunen, wéi ausgeglach dat Ganzt schéngt an openaner ofgestëmmt.

Ma och wann ech lues a gemälleg ginn, ech hunn nawell d’Gefill, ech wier ze séier énnerwee a misst mer vill méi Zäit huelen.

Wat soll ech maachen?
e ganzt Jor am Dall liewen?
Iewer wat ass schonn ee Jor ...
e ganzt Liewen dann?
Ma wat ass schonn ee Liewen ...
Neen:
mech bei d’Waasser setzen,
Gras a Moos op mer wuesse loassen,
meng Wënsch, Hoffnungen a Gedanken
dem Waasser mat op de Wee ginn
an eleng eppes zeréckbehalen:
mäin Häerz, dat roueg schléit.

AM MËLLERDALL

MICHEL LENTZ

De Méchel Lentz war zwar stiets, wéi de Batty Weber sot, also aus der Stad, mee en huet och e Gedicht iwwert de Mëllerdall geschriwwen, mam Titel: Am Mëllerdall.

Vu Steen zu Steen mam liichte Féisschen
Spréngt d'Ernz am Mëllerdall
Den donkle Bichen, héijen Eechen
Séngt si am Waasserfall.

Ëm si stinn däischter Risefielsen
Mat Bëscher d'Stir gekréint,
A lauschten no dem Waasserplätschern
Dat déif ëm d'Féiss en tënt.

A vu vergangene Geschlechter
verspreet an onbekannt,
Schwëtzt an der Tréisch an an den Hecken
De stëllen Oweswand.

Wou stong mat Stolz an hire Mauern
Den Hérenger hir Buerg,
Do läit en Haff vun traureg Ruinen
An d'Schmuolmesch sträicht derduerch.

Zerfall sinn d'Tier an d'eise Brécken
Déi géint de Feind gebaut,
An an den offne Mauersplécken
Haust d'Feieromes haut.

An iwwer em Dal de bloen Himmel
Deen éiweg éiweg ass,
An d'feireg Sonn, déi mat de Stralen
Am Glanz gesinn dat Schlass.

Et spruddelt d'Ernz durch Wues a Griichten
An aus der déiwer Sank
Do lësst duerch d'ziddreg Blieder héiren
e Villche säi Gesank.

Ech sëtzen op dem Steen beim Waasser
Dat laanscht mech fleet dohin,
A froen d'Wal déi schäimt am Danzen
„So mir wu zees de hin?“

An d'Wal déi äntwert: „Wu d'Geschlechter
Déi héi gelieft mol hunn,
Am Laf vun dausend Joer
Sinn un ee Spur gezunn

Ech ginn an d'Mier, zerdeelt, verschloen
't bleift och vu mir keng Drëps,
Vergiess sinn si an d'starek Mauern
Sinn nach e Gräppche Stëps

Dee gëtt vum Sturm verspreet dorëmmer
Et follegt Jor op Jor
Bis een Dag kee méi ka verzielen
Wo d'Buerd do uewe wor

Du selwer deen do sëtzt ze dreemen,
Du bass eng Wal déi rullt,
An déi onroueg Strumm vum Liewen
Fort vum lerdbuudem spullt.

Déi Liddercher déi s du gesongen
Vergängliche Klank,
D'Zäit deet se no an no verschalen
An hirem éiwe Gank.“

D'Sonn luusst nach eemol durech d'Blieder,
Eng Kläckelchen déi pénkt
Vum Tuer, déi wéisst mir wéi mam Fanger
Den Owestier, dee blénkt

Vu Steen zu Steen mam liichte Féisschen
Spréngt d'Ernz fort duerch den Dall
Wéi Seifzer aus vergaangnen Zäiten
Pëspert de Waasserfall.

Zweeten Deel: De Méchel Rodange

DEM BATTY WEBER SENG RIED

1926 war zu Waldbëlleg d'Gedenkfeier fir dem Méchel Rodange säi 50-järegen Doudesdag. Do huet de Batty Weber eng Ried gehalen. Hien hat jo mat sengem Aufsatz „Über Mischkultur in Luxemburg“ an der Münchner Neuesten Nachrichten 1909 d'Lëtzebuerger Kulturliewen nohalteg charakteriséiert a war e grousse Veréierer vum Méchel Rodange. Hie sot deemools dat heiten:

„[...] Mä ech mengen, de Renert wär och e wineg vun lech Waldbälleger alleguer, vun Äre Päpp a Grousspäpp, Äre Mammen a Grousien. An ech wëll lech gläich soen, wéi ech dat mengen.

Jiddwer Duerf ass e Wiese fir sech, grad ewéi e Mensch, a jiddwer Séil vun engem Mensch aus dem Duerf ass en Deel vun der Duerfséil. Waldbälleg huet eng aner Séil ewéi Chrëschtnech, ewéi Hiefenech, wéi Ernzen, ewéi d'Fiels, an zemol eng aner wéi Lëtzebuerg oder Esch oder

Schlënnermanesch. Grad ewéi en Duerf seng Klacken, säi Gelauts huet, un deem een et vu Weidem erkennt, esou huet et och säi besonnesche Charakter, an dee kënnen seng Kanner net verleegnen. Duerfir huet den Nannetts Méchel vu Waldbälleg an sengem Renert d'Welt an d'Mënsche beschriwwen, wéi en als Waldbälleger vu Kanddeegen un d'Mënschen an d'Welt gesinn an émfonnt hat, vun deem Fleckchen Äerd aus, op deem Är Unhärecher zénter Jorhonnerten hir Welt gesinn an hiert Liewe gelieft haten. Seng Séil hat de selwechte Klank wéi Är Séilen, an dee Klank schaalt aus dem Renert, grad ewéi déi Bälleger Klacken iwver d'Gewan schalen. Sain Denken a Fillen ass duerch de Charakter vun senger Heemecht gaangen wéi d'Quellen hei ronderém duerch d'Fielse filtréiert ginn, an et ass kloer a gesond am Renert un den Dag komm, wéi d'Quellen aus Äre Fielsen. An duerfir kann ee soen, um Renert huet och dem Dichter sain Heemechtsduerf en Undeel.

De Michel Rodange wor den éischte Lëtzebuerger, an dem sech Fillen an Denke vum Duerf zu Poesie verklärert huet. All Dichter virun him wore stieds, de Meyer, den Diedenhoven, de Gangler, de Lentz, nuren den Dicks hat Land a Leit dobausse jorelaang erlief, an deen och nuren esou, dass en a senger Plaz iwver, net mëtten am Vollek stung.

De Michel Rodange kënnt aus dem Schouss an aus den Déifte vum Landvollek, an en ass ze soe säi ganzt Liewen ènnert em bliwwen. [...]

De Michel Rodange huet d'Vollek kannt ewéi seng Täsch. Näischt beweist dat besser, ewéi dass en an sengem Renert de Wollef, de Finnet, de Grimpert, de Réibock, de Léiw an esou virun, jiddereen en Dialekt aus enger aner Géigend schwätze léisst. Hie wosst nämlech, dass net eleng de Charakter eng Sprooch, mä dass och d'Sprooch e Charakter maache kann.“

IWWERT DE MÉCHEL RODANGE

„Hie war e Gerueden, wann och heiansdo en Onkamouten, riicht eraus, éierlech bis an d'Muerch vun de Schanken, e Mann mat engem ausgesprachene Gerechtegkeitssenn, dien de Leit an der deemoleger Gesellschaft - a Kierch a Staat - ouni falsch Rücksicht de Spigel virun d'Nues gehal huet. Sou Leit brauche mer ... awer esou Leit ecken émmer un, soulaang et där aner méi gëtt ... awer ouni si wäre mer sécher e Stéck méi arem.“

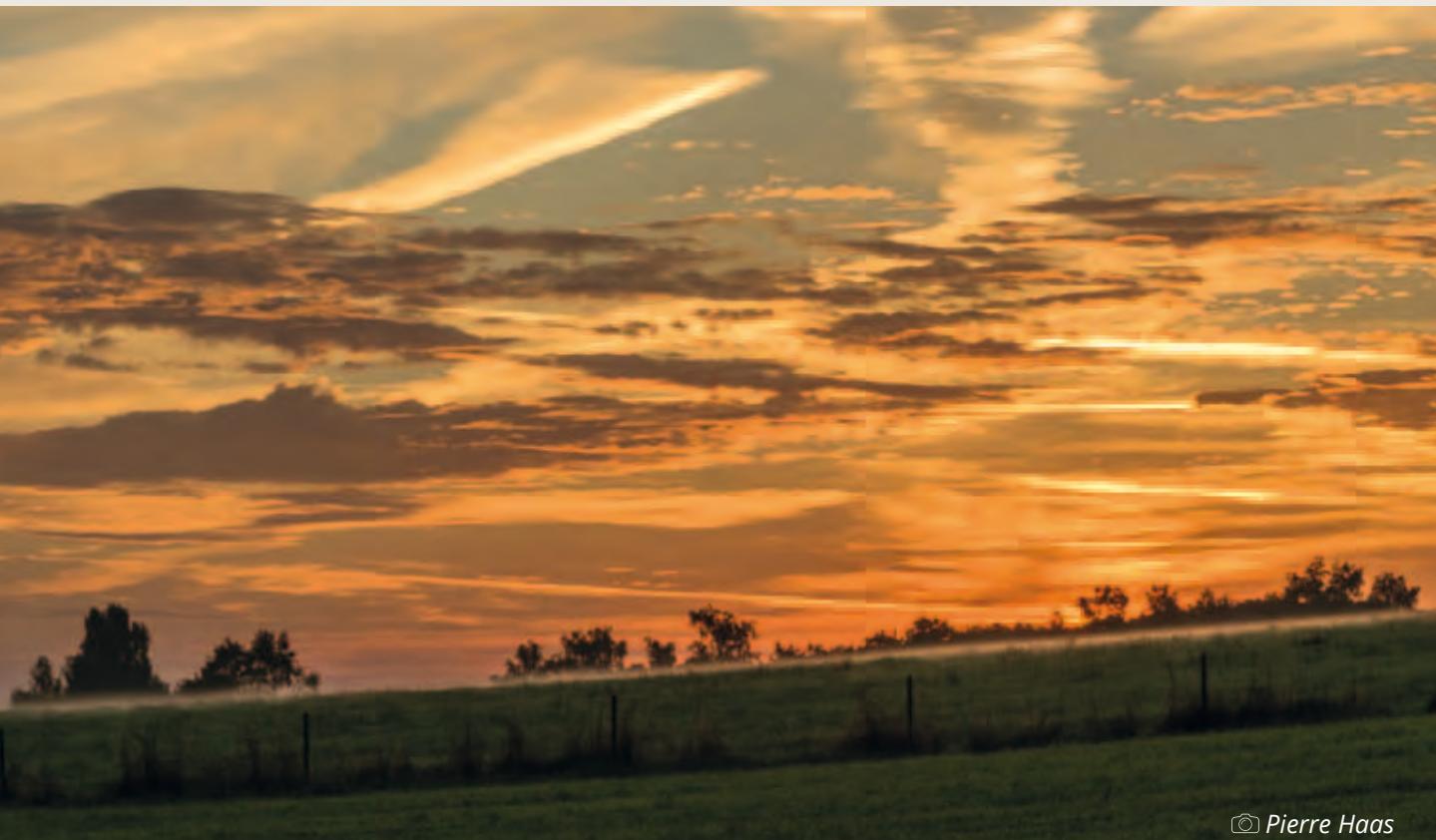
Dat sot de Léon Kirsch, den Dechen an Doumkapitular zu Wolz, wéi hien d'Plack geseent huet, déi vun der Actioun Létzebuergesch gestëft gouf. Déi ass den 20. Juni 1997 un d'Schumachesch-Haus zu Wolz koum, Op der Lann, do wou de Rodange de Renert geschriwwen hat.

„Sprachlich gelingt Rodange zweierlei. Er ist der erste, der die metrischen und rhythmischen Möglichkeiten des Luxemburgischen entwickelt und voll ausschöpft. Um der zeitgenössischen Gesellschaft den Spiegel vorzuhalten, öffnet Rodange zudem fiktive Sprachräume, in denen Luxemburgisch in seiner Variantenbreite vorgeführt wird. Die skeptische, ironische und kritische Darstellung der Kater, Wölfe, Bären, Löwen, Äffinnen und des schlauen und skrupellosen Aufsteigers Renert gelingt nur, weil Rodange es versteht, das demokratische Potential der Volkssprache in der Literatur nutzbar zu machen.“

Dat huet d'Germaine Goetzinger geschriwwen, am Katalog vun der grousser Ausstellung 2000 zu Miersch am Nationale Literaturcenter: Létzebuergesch „eng Ried déi vun allen am meeschten ém ons kléngt“.

Datt de Méchel Rodange u sengem Heemechtsduerf an der Émgéigend gehaangen huet, geet ganz däitlech aus senge Wierker ervir. De Cornel Meder schreift dorriwwer an sengem Artikel „De Rodange an de Mëllerdall“ fir den Déifferdanger Volleksbildungsverän 1975:

„Am Joer 1854 hat de Méchel Rodange sech bestuet an sech, als Schoulmeeschter, vu Steesel an d'Fiels versetze gelooss.

Firwat an d'Fiels? Fir d'éischt emol, well heen do méi verdingt huet; ma bestémmt och, well heen do vill méi no bei sengem Heemechtsduerf Waldbëlleg war a wuel och nach, well d'Fiels deemools op kulturpoliteschem Plang eng vun deene flottsten Uertschaften aus dem Land war.

An de Rodange huet seng Versetzung ni bereit – och wann heen e puer Joer drop de Schoulmeeschter un den Nol gehaangen huet an aus der Fiels fortgeplénnert ass ...

De Rodange huet um Ärenzdällche gehaangen! Dat bewisen ë. A. seng léif Wierder, déi en senger klenger Duechter Elise driwwer an d'Ouer pëspert (1856-58); dat bewisen och seng fréndlech Versen, déi en am 7. Gesank vum Renert driwwer verléiert (1872); an dat bewisen seng delikat Erënnerungen, déi en an der Waldbëlleger Chronik driwwer opschreift (1872-76).

A wann een den Ärenzdällche gären huet, da muss een direkt verléift an de Mëllerdall sinn!

E Mëllerdall, deen nach net d'Lëtzebuerger Schwäiz genannt ginn ass, an deen nach keen Touriste-Paradäis war! [...] Dem Rodange säi Mëllerdall ass eng natierlech

Ëmwelt, déi gutt erhalen ass, an deeër ee sech sat kucken an iwwer déi een e puer schnoeg Seechercher verziele kann, ma déi soss glat näischt Aussergewéinleches op sech huet ...

Eng roueg, kleng Welt, wou de Mensch sech nach net selwer verluer gaangen ass."

ENG KLENG RODANGE-GESCHICHT

De Roger Muller huet déi heite Geschicht fonnt am Gukuk, engen humoristesche Wocheblat, dat vun 1922 un er-auskoum. Déi Geschicht war mat Jokely énnerschriwwen.

Ob se geschitt ass, weess ech net. En ale Pätter vu Bëlleg huet mir se dëser Deeg „am Pull“ verzielt.

Nannetts Méchel (den Hausnumm vum Rodange) koum mat sengem Frénd Spoo owens vun der Grondhaffer Kiermes, an déi zwéin sinn hell ewech laanscht d'Ernz de Bierg erop geschréckt, fir mat der Zäit doheem ze sinn; hei ginn se jo grad bei der Vugelsmillen vun engem schwéieren Donnerwieder erwéttert. 't huet gekraacht ewéi wann d'Welt sollt énnergoen, an de Ree koum ewéi aus Eemere gegoss.

„Da misste mer wuel hei schlafen“, huet Spoos Gaasper gebrommt, nodeem se sech an d'Millen eragemaacht haten an d'Wieder dobaussen sech net wollt ginn.

„An eis Partie Couleur mam Steins Jenn?“, huet de Rodange drop gemengt. Awer mat där Partie war et Brach. 't huet an engem fort am Dall gedonnert a gerabbelt, ewéi wann se d'Fielen am Schnellert sprengé gingen.

An déi Hären hunn sech misse schlechter Déngs derzou verstoën, fir an der Vugelsmillen ze schlafen.

Muerges drop, wéi d'Wieder sech verzunn hat, froten se da bei der Millerin no hirer Rechnong. „Für Zimmer mit Eisekuchen und Kaffee“, stong du um Pabeier, „2 Mark pro Person“. 't wor fir déi Zäit – an déi Géigend – al gepeffert.

Déi zwéi Frënn hunn trotzdem gutt Minn zum béise Spill gemaacht a bedaalt.

„Äddi, Millerin“, sot de Méchel lëschteg a gudden Déng, wéi en dem Marjänni virun der Dier d'Hand gereecht huet. „A wa mer emol nach eng Kéier hei mussen iwwernuechten, dann ass vläicht d'Wéllkeschmiel net méi esou deier!“

„Majo, Dir sot dat“, klot d'Mimmchen, „wann Dir géngt wëssen, wéi d'Saachen engem hei verkommen. Ma lauschtet emol, Häerchen, Dir sidd jo esou e geléierte Kapp, Dir sidd jo Schoulmeeschter, kennt Dir da vläicht e Mëttel géint d'Raten, déi eis an der Nuet hei bal opfreessen?“

„Rechent en och fir d'Nuecht zwou Mark, da kommen se net méi erém“, soll Nannetts Méchel hir du am Goen nach zréckgeruff hunn ...

Esou hat de Pätterche mir verzielt. Ob et awer geschitt ass, weess ech net, well wann d'Leit schonns 50 Joer dout sinn, da kënnen se sech net dergéint wieren, datt hinne villes zougeschoustert gëtt, wat an de Witzbicher vu ganz anere verzielt steet.

D'LÉIERCHEN

D'Léierchen ass ee vun de schéinste poetesch Texter vum Méchel Rodange (1827-1876) a féiert eis an d'Welt vum Lëtzebuerger Bauer an der Zäit ém 1860-1870. De Rodange hat d'Verbonnenheet mat dem Land a mat de Baueren net verluer an huet dat hei däitlech zum Ausdruck bruecht.

Et gi verschidde Versioune vun der Léierchen. De Michel Rodange huet warscheinlech iwwer Joren ewech émmer erém dorunner geschriwwen. Den Alain Atten huet déi verschidde Versiounen analyséiert an diskutéiert an enger Editioun, déi 1990 beim Nationale Literaturzenter erauskoum.

D'Léierchen ass jo dee Vugel, deen op Däitsch „Lerche“ heescht, an deen op Lëtzebuergesch och nach Léiweck, Léiweckelchen, Léivillchen, Léimännchen oder Lutert genannt gëtt. D'Léiercher si kleng Vigel, déi an de Felder um Buedem liewen an hir Näschter bauen; si sangen, wann se an d'Luucht fléien.

Hei en Auszuch aus der Léierchen, „das als die bedeutendste unserer ländlichen Dichtungen gewertet werden muss“*, wéi den Nik Welter geschriwwen huet.

* Nikolaus Welter, *Mundartliche und hochdeutsche Dichtung in Luxemburg*. St. Paulus-Gesellschaft, Luxemburg 1929. S. 273

Hei ass dat 9. Lidd: D'Kiermes. D'Freede vum Bauer

Sinn nu d'Gaarwen agescheiert,
wann am Faass de Greeche schaimt,
frou gëtt d'Kiermes da gefeiert,
a gesongen, wat sech reimt.

Wëllkomm da vun no a fären
kommen d'Frënn, a frou a frësch,
Mimmchen, Éim a Koseng: gären
hues du s'all un dengem Dësch.

Jo bei dir huet d'Wuert gewonnen,
dat en Dichter huet gesot:
„Sauer Wochen, fréilech Stonnen,
Rou am Häerz a Freed am Stot.“

Schéi wäert d'Jor sech ém dech dréien,
wann s de fäerdeg bass a weis:
Bass de fäerdeg kaum mat Méien,
kingt deng Sot schunns op en Neis.

© Pierre Haas

Wann s du weess, wi häerzlech gären
ech dees Gléck dir méi verschaaft!
Ma am Himmel, do sinn d'Hären,
déi eleng hunn dofir d'Kraaft!

Hief däin Häerz a looss mer fléien!
Zou den Häre looss mer son,
datt däi Pléien an däi Séien
dach vill Friichte sollen dron!

Sonneschäin a wotlech Drëpsen
schéckt, dir Hären, äis als Buet!
Loosst net dir de Som bestëbsen
an him d'Wieder ma kee Schued!

Setzt, dir Hären, dach gutt Wuechten,
datt kee Frascht an d'Land sech schmocket,
dee mat Räif an eng, zwou Nuechten
all jong Seemercher äis kockelt!

Suergt dach fir de brave Bauer,
fir seng Frau, fir Kand a Kënn!
Ass em d'Aarbecht dack och sauer,
schéckt eng Freed em dach geschwënn!

Steet entzwou an engem Wénkel
him zum Leed e Batterbam:
Wi e Wantergréngsgekréinkel
hänkt em drëm e Blummendram;

datt e sonndes dach seng Schäppchen
mat den Noper freelech drénkt,
well en d'Woch duerch sech de Käppchen
voller eescht Gedanken denkt;

datt och owens an den Uuchten,
wann ém d'Haus de Wanter päift,
wann se spanne bei de Luuchten,
frou e Lidd him d'Häerz ergräift!

Drëtten Deel: De Renert zu Waldbëlleg

CHRONIK VON WALDBILLIG

De Méchel Rodange huet eng *Chronik von Waldbillig* geschriwwen gehat, déi fir d'éischt 1927 publizéiert gouf, wéi de Cornel Meder geschriwwen huet, am Gesamtwerk vum Rodange, dat hien 1974 editéiert hat:

„Bei Gelegenheit der Jahrhundertfeier von 1927 wurden in der Festbroschüre breite Auszüge aus diesem Spätwerk von Rodange veröffentlicht. [...] Nichtsdestotrotz haben alle Rodange-Forscher jener Jahre das integrale Manuskript gekannt, Tockert hat gar mehrere Stellen daraus extrapoliert. [...] Es scheint das Manuskript entweder ungerechtfertigter Weise zurückgehalten zu werden oder aber definitiv verloren zu sein.“

Cornel Meder. Michel Rodange Gesamt-Werk.
J.-P. Krippler-Müller (Edi-Centre), Lëtzebuerg 1974, S. 803

De Manuskript vum Renert ass jo och verluer gaang. 1927 hat de Professer Tockert en nach a sengen Hänn.

An däer *Chronik von Waldbillig* war e Kapitel iwwert Gebräuche und Spiele, do och iwwert de sougenannten Amecht, vun deem nach haut eng Strooss zu Haler den Numm huet.

Das sogenannte Amecht bestand auch zu Waldbillig und ich habe noch den Mann gekannt, welcher den Hanswurst hier und auch in den benachbarten Amechten spielte. Die Kirmes fand jährlich am ersten Sonntag nach Martini statt. Getanzt wurde in den Wirtshäusern bis vor etwa vier Jahren, wo der junge Kaplan dagegen auftrat. [...].

Als noch Tanzmusik statt hatte, gingen alle Familienmitglieder der Vermögenden bis auf die ältesten wenigstens an einem der Abende ins Wirtshaus. Meistens zog man sich erst gegen zwei Uhr und noch später zurück. Mancher Sechzigjährige musste da mit seiner Frau noch einen Ehrentanz machen, zur großen Erheiterung der umstehenden Jugend. [...]

Fastnachten wurde hier wie überall mit Pfannkuchen, Nonnenbröderchen, Eisenkuchen, und Kaffee mit Zucker, auch bisweilen mit Tanzmusik gefeiert. Die Schulknaben gingen am fetten Donnerstag von

Haus zu Haus „Fuosegsbroden heeschen“, indem sie polternd in die Häuser eintraten und sangen:

Hei kommen déi Bëlleger Jongen
Si heesche Biren a Bongen
Biren a Bongen ass gutt Speis
Gécken a Nare sënn net weis
Huelt dat Messer an är Hand
Setzt di Leeder un di Wand
Schneit en décke Gräf a mäi Kuerf
An en Dreck a säi Kuerf.

Sie bekamen Wurst, Speck, Schmalz und Eier, auch wohl Geld; abends wurden dann in irgendeinem Hause Pfannkuchen gebacken und von dem Gelde Branntwein gekauft und alles sehr tumultuarisch verzehrt. [...]

Den 9. Gesank vum Renert spillt ganz an der Bélleg Gemeng an do geet et ém d'Biergerjongen, déi heesche gi mam Fuesecliddchen.

Renert IX. Gesank

Ech sot: „E Mëttel! Monnonk!
‘t as Fuesecht a geroden:
lo gi mer no Waldbélleg
an heesche Fueseclsbroden.

Do muss den Ärchesbauer
e fetten Hammel hunn.
E brauch en net ze schluechten:
Mir man e Brot dervun.

A gitt der mat mer, Monnonk,
mer ginn op Bélleg zou,
do ass all Kand a Këndchen
beim Fuesechliddche frou.

Se sangen d'Biergerjongen
se maache Paangechsdeeg,
se heesche Bir'n a Bounen:
Speck, Är, mä keng Streech.

All Haus an och all Haischen
huet do eng lësteg Zuch,
beim Paangech a beim Kaffi,
beim Liddchen an der Uucht.

An Ärches spillt de Wenzel
beim Danzen op der Gei:
Do geet äis bei dem Lärem
dat Dénge gutt an d'Rei.“

De Wollef war zefritten.
Mer goungen d'selwecht Nuecht,
an all meng Plange waren
zerguttster iwverluecht.

Zu Bélleg steet eng Scheier,
net wäit vum grousse Pull.
Se gouf ees kaaft vir altesch
vum Konzel fir eng Schull.

Den Daach drop ass duerhsichteg,
säi Stréi flitt uechter d'Duerf,
e passt fir op e Schoulhaus
wi'n Triichter op e Kuerf.

An hanne läit s'am Buedem;
do ass eng Kéistallsliecht.
Du sot ech dann zum Wollef:
„Elei, kuckt, ass et liicht.“

Dobannen ass den Hammel,
nu sprangt Dir do erof,
Dir reecht de Fueseclsbreetchen,
ech huelen iech en of.“

E fluppt nu do erowen --
e fënnt nach net eng Maus.
du sot ech: „Här Professer,
Dir waart all Zäit eng Laus.“

A, gelt, nun hänkt de Broutsak
Iech vill ze héich um Nol.
Der frousst zum éischten d'Kuuschten
nu haalt och d'Schoul emol.“

Geschwënn du koum bei d'Scheier
eng Nopesch an der Fréi;
se féing gär un hiert Feier
a sicht e Gräppche Stréi.

An déi gesäit de Wollef.
„O Marja Jousebett!
Am Stall de Wollef,“ jäizt se,
„Erbäi, erbäi, dir Lett!“

De Koster mengt, ‘t wär Feier
a leeft an d'Klackenhaus,
a wupp! aus alle Better
spréngt d'Noperschaافت eraus.

Den Hanes kënnt am Hiemsläpp,
an d'Kätt an enger Schlapp,
de Välten huet de Bok op,
an d'Liss säin Hutt om Kapp.

An d'Jongen aus dem Wiertshaus,
se lafen all erbei;
den Hännés kënnt mam Strécher,
de Wenzel mat der Gei.

Fir d'Saach och opzeschreiwen
mat munchem louse Sproch,
koum du mat sengem Bläistëft
den Nannettsméchel och.

An ech an engem Schléffchen
ganz heemlech an der Mauer,
ech laache mer de Bauch voll
beim Wollef sengem Dauer.

„Ech fierte“, sot ech, „Monnonk,
Dir sidd e Vull fir d'Kaz;
mäi léiwen Här Professer,
ech mengen, 't géing fir d'Plaz.

Ma loosst iech dat net leed sinn,
't ass lerer Plaze keng.
wat lere Mo ze grouss ass,
dat ass lert Häerz ze kleng.

Mä datt se hei muss faulen,
't as Schued dach fir ler Stëmm;
sou léif lech ass den Otem,
nu, Wollef, sidd Der drëm.

Hei, lauschtert, wi se sangen!
Verstitt Dir dat Gejäiz;
ech mengen, 't ass Eeschmëttwoch,
lo kritt Der d'Äschekräiz.

A Stëbs an Äsche waars de.
Nu gëss de Stëbs an Äschen.
Dat ass den Trousch op Äerden
fir d'Wellef a fir d'Fräschén.

Nu héiert wi se brëllen!
Se kennen net ler Nout;
Professer vum Gutt-Liewen,
heibausse steet der Doud.

An héiert wi se plangen!
Gelt, 't ass e schéint Gespréich!"
De Wollef kuckt géint Himmel.
Ech sot: „O, deen ass héich!

Ma stierft Dir awer roueg;
ler Kanner hunn hir Kuuscht,
a mécht ler Fra mech Momper,
da leiden s'och keen Duuscht.

A sollt ech s'och erseefen,
da wir de Schued nach kleng,
ëm desto besser liefen
d'jong Fiiss, an dat si meng.“

Drop wëschen ech dann heemlech
zum Haarthaff an op Haler.
Jong Huese wollt ech sichen:
ech foun en etlech aler.

Am Jamerdall, wie koum do!
Mäi gudden Isegrem!
Ech mengt, et wär net méiglech,
e kéim als Geescht erëm!

Ech sot: „Mä Här Professer,
mä ass da schuns Vokanz?
Dir huet de Fuesechebsbreetchen
dach sécher an der Panz?“

„Nee,“ sot en, „awer Schrouden
aus méi als zwanzeg Leefen;
der Däiwel soll och huelen
all Kueschten an all Greefen!“

„Am Schoulfach“, sot ech, „Monnonk
ass näischt, wat mech verwonnert;
vill Bessre gung et schlechter,
ech nennt lech der wuel honnert.

Ma loosst lech dat net reien,
ech son et bei lech zou:
op lech géif d'Schoulamt leien
wéi d'Gei op enger Kou.“

Sou mouch ech, kuckt, Här Pater,
et deemol mat dem Wollef:
an datt e lieweg fortkoum,
dat war mer net gehollef.

Véierten Deel: Den Hierger

HERINGEN UND SEINE UMGEBUNG

Ënnert sain Text *Heringen und seine Umgebung* huet de Michel Rodange deen heiten Ënnertitel gesat: *Eine Epistel im Müllertals-Dialekt an seinen Freund G. Scholl aus Schwabenland. Müllerthal, im Juli 1857.*

Den Nik Welter huet doriwwer geschriwwen:

„[Die Epistel] röhmt in launiger Weise die landschaftlich-romantischen Reize des Müllertals im Anschluss an einen Spaziergang, den der Dichter im Juli 1857 mit einem aus dem Schwabenland herübergekommenen Gast namens G. Scholl unternommen hat. Die schwärmerische Liebe, mit der Rodange die Reize des Müllertals von Kind auf in der Seele hegte und die besonders im Renert zu ihrem Recht und zum Ausdruck kommen soll, findet schon hier anschauliche Worte und Bilder voll lebhafter Schönheit.“

Nikolaus Welter, Mundartliche und hochdeutsche Dichtung in Luxemburg. St. Paulus-Gesellschaft, Luxemburg 1929. S. 238-239

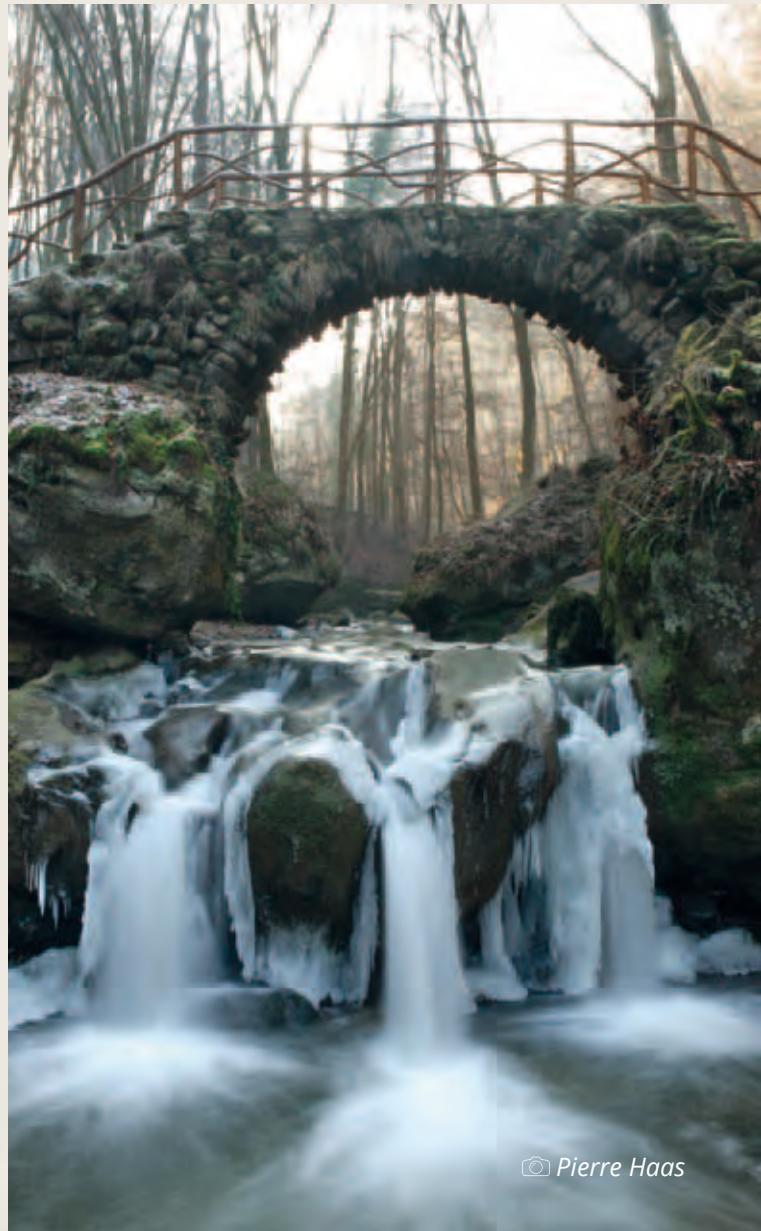
Heringen und seine Umgebung

Ijo, geldir, Här Scholl, iist Land ass eent,
dat sech nawell alt weise lisst. A gelt,
et ass a Schwobelnd Eech kees entdreemt,
datt nach um Enn vun Däitschland hei am Eck
e Këppche lich, su schéin a voller Bierg,
voll Bësch a Flëss a voller braver Lett?
A war et lester dann net schéin, nu sot,
am Mëllerthal an an der Karelslée?
Et ass meng sexter jo ass wi e Schlass,
wou Paarten a vill Gäng an Dire senn.
Zum ischten huet ee bal net Ae g'nuch,
an 't kuckt een doeruechter, 't weess een net,
ewéi dat alles mënscheméiglech ass.
An hu mer do op eemol net gemeent,
mer wieren op ém Wee zum Goldgemaach,
wou fréier d'Wiichtelchen Harmonika
op hirem Trunn vun ledelstenge suz?
Ech hat geduecht, éist Gléck wär du gemaacht!
Gräift duer! ... Jo häss! Verbrennt lech d'Fangeren net!
't ass d'Sonn, déi op de Wee dobausse schéngt,
An déi zum Schaart eran hir Strale werft.
Ma 't ass eendon! Déi blénkeg giel Gewan
ass vill mi schéin a besser nach wi Gold!
An net, wat geet eng Lëftchen op deer Plaz,
eng killzech, wéi se seelen alt ém d'Këst
Voll báigeschrappter Geldstécker geet.

Se son, duerch Geld hätt muncheree keng Freed
mi op der Welt, a wann esou ee kwim
bei d'Karelslee, e meent, 't wir d'Hällesch-Paart,
e lif, ass hätt der Jomer e mam Läpp.
Dien aarme Mann! Mir ware besser drun:
Wann d'Täsch och liedeg blouf, 't hat näischt ze son.
Is huet jo èm de wäissen Hutt de Kranz
vu gréngem Laf a rutt Gehaansberstraiss
nach vill méi Freed gemaach, as wi seng Krunn
déi muncher Kinnek oder Keeser dritt.
Ech meenen alt, kuckt, wi kee bise Sann
wëllt heemlech ènnrem Kiddel dohier dron.
diem ass dës Welt bal allen Enne schéin.
Ma wiem d'Gewësse wi e Beieschwaarm
èm d'Uren dauscht, an hei e stécht an do,
die läft lech as wi duerch de Fäischterwald,
vu lauter Iwweldru gesait en näischt:
E fënnt keng Rou, och net am mëllste Bett.
As wi de Schappmann rennt en an der Nuecht,
die mat dem „Bello do“ a „Bello hei“!
duerch d'Däistert jeet an d'Kanner fäerten deet.
an hätt en d'Ongléck, duerch de Mëllerdall
ze gon, wann d'Hierger Joffer d'Léidche séngt,
e laustert net. Nu kuckt, an huet der net
den Ablack hien elo jo nach gesinn?
An nu, nu steet en do an 't ass e Steen!
Ewell en net gelaustert huet op d'Lidd,
dat owens duerch de Mëllerdällche schaalt.

Net dach, wi schéin is aner alles war!
A wann is d'Hiergerbuerg do-iwwerhier
net hätt gewénkt, mer sitzen nach vläicht do.
Déi ass lech och net mi vun hëtt a gëst,
déi schaardeg Moum! Se sëtz do op der Lee,
se kuckt alt iwwer Bësch a Bierg a Feld
an an den Dall. Se kann et net verston,
datt d'Bëscher fortu gréng an èmmer jonk
nach ronderëm op allen Hichte stinn.
Sou stungen se, wi si op d'Welt ass komm,
nu ass si al, an déi sënn nach èmmer frësch.
Mat wat s'am meeschte wonnert, ass,
datt d'Erenz nach esu lësteg trëpple kann.
Dat geet lech iewel och am Zick an Zack,
vum Schéissendëmpel iwwer d'Millewier,
duerch Wiss a Wëdden iwwer d'Steng,
se séngt, se spréngt, nu drit se sech am Danz
a wutschdeg! ass se fort, mi huerteg nach
as wi de Wiichtelkinnek vu Sterpenich
mat senge flénke Schëmmele renne kann.
Dir stungt mer do hiich op der groer Buerg
Der hutt alt op an of an hott an har
Eer Aen higekéiert a gekuckt.

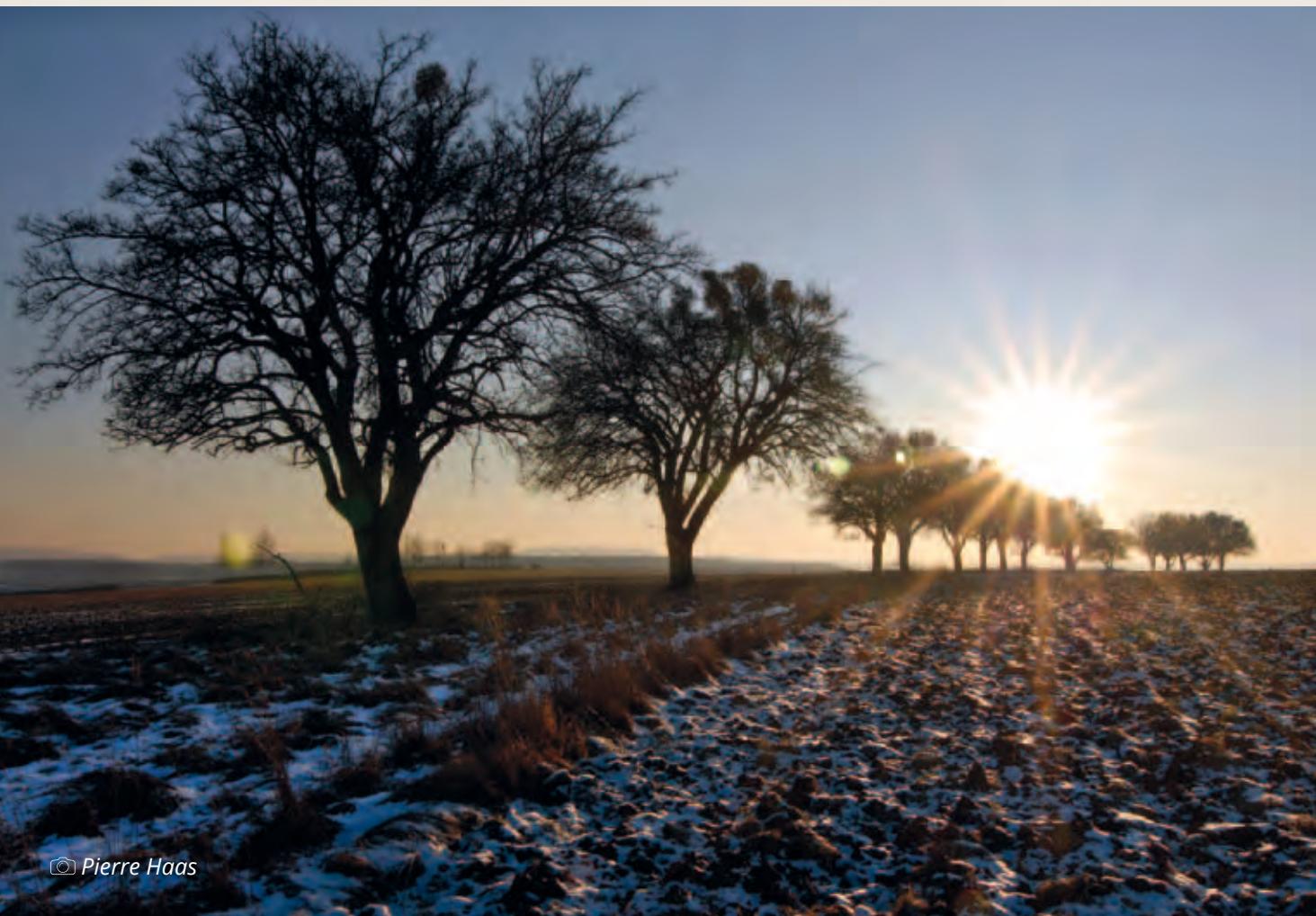
An huet Der net gesot: „Mein Treu, 's ist schön!
Und wenn man einst sich vom Gewühl der Welt
Zurück wollt zieh'n, man ging ins Tälchen hier.“
Maja! A wann Dir dann eng Frächen hätt,
wi d'Hierger Joffer Griselindche war,
déi mich de Mëllerdall zum Paradäis.
Se war vergläichongsweis am wëlle Schlass
as wi eng Rus am schwaarze Schliwendar,
well hire Papp war een, wi kee mi gëtt.
A wann e Wieder iwwer d'Hugericht
as wi en Dëppe voller Däiwe kuckt,
tornéiert, brëllt a Flam a Feier späizt,
aus honnertdausend Leefe Knappesteng
wi Fäischt op d'zëddeg Friichten nidderschéisst,
dann ass et näischt nach gint dem Graul, wann hien
eraus goung nuets ma'm wëlle Raiwerschwaarm
a Kluuster, Buerg an Dierfer iwwerfull.
O 't ass keng Ried! A wann ech dat sollt son
wat eng Spetzoun as hien dem Fielser Här
huet ugedoen, gif d'Har zu Bierg lech ston.

An d'Lett, se waren och esu fru mat him,
wi d'Geess gewinnecklech ma'm Messer ass.
Ma d'Grisenlindche war dat beste Kand!
Se stung do, an hiert gekrongelt Har
wi Weessenigen hung et ém de Kapp;
Se hat lech e Gesiicht wi Mëllech a Blutt,
e spackelroude Mond an hellblo Aen.
A war s'lech net gewuess ewi eng Jénk,
a flénk as wéi a Ri am Haberbësch?
A sange konnt se wéi en Uergelest,
a spillen op der Harf, 't ass net ze son!
Dat hat se d'Wiichtelchen Harmonika
geliert owens spitt am Liichteschäin,
ewell se sou en häerzgutt Meedche war.
Ma wann de Jonker, dee vu Folkendeng,
nach lieft, die kënnt lech dat am beste son.
Well mi as ees ass op der Hierschejuegd
de Stillebou em aus der Hand gefall,
wa sengem Geest d'Selindche vir ass komm.
A wat ech nach sollt son, 't vergiss mer soss,
gëtt Uecht, a wann Der ees eng Freiesch huet,
da klammt, bei Leiwen, keemol an der Nuecht,
bei d'Fénster, wou se schléift! Well munchereem
huet dat schunn Éier, Gléck a Liewe kast
as wi et och dem Folkendenger gung.

Nu jee, wi d'Griselind e Meedche war,
esou eng Fräche wënscht ech lech an d'Haus,
derbäi e ganze lériwe Mëller dall
mat Bësch a Bierg, mat Juegd a Frellefank,
an etlech mol, wuel owens ém déi Zäit,
wa spitt dem Wichtelche vu Bollendref
seng schluetwáiss Kou, déi gëlden Haren huet,
vu'm viischte Wues zum donkle Bësch sech drit,
wann d'Joffer op de Goldkauls-Leeë sëtzt,
hiert gëlden Har opkämmt am Liichteschäin,
wann d'Nuechtegailchen och hiert Owenslidd
ma'm Schall vum Schéissendëmpel mësch:
Da kwim ech alt zur Uuchten, wann Der wëllt.
A wann ech dann Eert Gléck su kënnt gesinn,
Da wär et mir eng Freed er uechzéng jo.

Wi huet der mir gesot: „Mein Treu, 's ist schön!“
Meija, elo gitt Der heem a Schwobel land,
da musst Der Erer Wuert och brav geston.
Da sot och, wi de Weess am Karschnatz hei
ém d'Dierfer op den Hichte blénkzeg steet,
wi d'Beem bekluddert si vum Uebst,
a wi zu Bëllieg d'Brach am Summer schmaacht,
a wat een engem gudde Jong hei wënscht,
dat sot, a léift äis all, besonnesch mech!

ET GEET FIR D'HÄRE VUN HIERENG

Eng ganz bekannte Geschicht aus dem Mëllerdall, ass déi vun de béise Buerghäre vun der Hierengerbuerg. Hei ass d'Versioun vum Mil Goerens aus sengem Buch „Eiser Soen“. Band 3:

Eiser Soen. Stephan Moll Verlag 2017

Eng aner Geschicht vum Hierenger Schlass, vun deem nach just e puer Spueren op dem Fielsmassiv vum Mëllerdall existéieren, seet, datt dat Schlass am Besétz vun den Tempelhäre war, déi wäit am Ëmkrees Leit a Land onsécher gemaach hunn, d'Leit iwverfall an ausgeräibert hunn an di aarm Baureleit énnerdréckt an ausgesuckelt hunn. Déi Häre vun de Buergen an de Schlässer ronderëm wollte sech dat nit méi laang bidde loessen a si wollte si onschiedlech maachen. Mee egal wat se gemaach hunn, si hu se nit ze pake kritt. Déi waren all op Päerd énnerwee, an haten, fir nit opgelauert ze kréien, hire Päerd d'Houfseisen hanne vir opgeneelt, sou, datt hier Verfolger gemengt hunn, si wieren ausgeridden, an da souze si sécher hannert hire Schlassmaueren a hu sech an d'Fäisch gelaacht.

Enges Daags huet e Mann vu Beefort sech en Häerz geholl, an der Meenung, wéi en di frësch Houfspure gesinn huet, d'Räiber wieren ausgeridden, an ass op d'Schlass marschéiert. Wéi en dunn nobäi war, sinn déi op eemol erausgestierzt komm, hunn hie gefaange geholl a wollten hien éembréngen, fir datt hie

si nit verrode géif. Mee de Mann huet häerzergräifend gebiedelt, an si hunn e lafe gelooss. Hien huet awer missen énner Eed schwieren, datt en hiert Geheimnis nit verrode géif. De Mann war awer knapps fräigelooss, dunn huet e schonn driwwer nogeduecht, wéi en d'Räiber verrode kënnt, ouni sain Eed ze briechen.

Sonndes duerno huet e sech, ier d'Houmass ausgaang ass an d'Leit erauskoumen, virun d'Dier gestallt. Hien ass dunn nieft der Kierchendier bei e Grafsteen stoe gaang an huet do esou en Zinglabumm opgefouert, datt all Mensch op hie gekuckt huet. Dunn huet e sech zum Stee gedréint an deem gesot:

„Dir, o Steen, soen ech et aleen
Die Hierenger sinn heem
Wann ee méngt si wieren an
Da si si eraus
Méngt een awer si wieren eraus
Da si si sécher eran
Si hunn hire Päerd dat Hënnesch vir beschloen.“

Dunn hunn d'Baueren aus allen Nopeschdierfer sech zesummegekommen, a si mat Gafelen, Séisselen, Heelen an Aaxte bei d'Schlass gaang an hunn dat gestiermt. Well d'Haushären nit do waren, konnte si dat ganzt Schlass plénneren, a wéi déi dunn endlech heemkoumen, goufe se gefaang a si hunn de gerechte Loun fir hir jorelang Räibereie kritt.

D'LIDD VUM HIERGER HÄR

De Méchel Rodange huet e Lidd vum Hierger Här geschriwwen, also iwwert de Ritter vun der Hierengerbuerg.

Dat Lidd ass aus dem Michel Rodange sengem Theaterstéck: „Dem Grow Sigfrid seng Goldkuommer“, dat 1928 fonnt gouf an dat den Nikolaus Welter dunn erausginn huet. Et ass eng lëtzebuergesch Versioun vum August Platen sengem ni opgeféierte Jugendwierk „Der Schatz des Rhampsinit“.

D'Lidd vum Hierger Här steet am 6. Optrétt vum 1. Akt.

Do wou d'Schwaarzärenz
Duerch de Bësch leeft
Souz den Hierger
Här am Buergnascht,
Dat ganz héich war,
Mat der Duechter,
Déi ganz schéi war.
An zu Beefert
War e Jonker,
Deen se gär hat,
An si hien och.
Awer Beefert
An den Hierger
Ware Feind sech
Bis an d'Séil an.

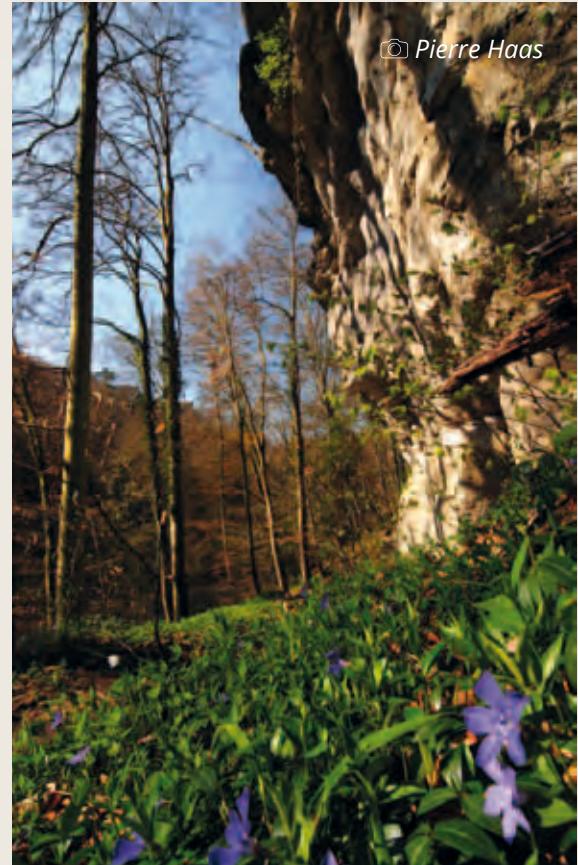
E Verréider
An e Schmalzert
Koum zum Hierger
An dee sot em:
Wann Der fort sidd,
Kénnt de Jonker
Op lert Schlass hier.
Wat e mécht hei

Musst Dir wëssen.
Datt Dir fort sidd,
Dat gesäit een
Un den Trëtt vun
Ierem Räitpäerd.

An den Hierger
Rennt no Bëlleleg
An e seet do
Zou dem Schmadd dët:
Hei beschlo nu
Ganz geschécklech
Du mäi Räitpäerd,
D'Hënnesch vir mer.
An de Schmatt schléit
Op den Undels
An op d'Eisen
Datt et fonkelt.
Da beschléit en
Him säi Räitpäerd,
D'Hënnesch vir schéin.
Op säi Féxchen
Spréngt den Här du,
An du hannescht.

Riicht op heem zou.
Awer d'Houftrétt
Vun dem Räitpäerd
Weisen anescht.

Ëm den Owend
Nu geridden
Koum vu Befert
Och de Jonker.
Frou gesäit en
Un den Houftrétt
Datt den Hierger
Nach eraus wir.
Klappt un d'Paart lues
Déi och opgeet.
Wéi de Jonker
War am Schlasshaff,
Spréngt den Hierger
Un den Hals em
Mat dem Räitkniecht
An se stoussen
Iwwer d'Fiels of
Géi de Jonker
Sechs Versinns déif.

Fënneften Deel: Griselinde

D'GRISELIND AN HIR LIBHABER

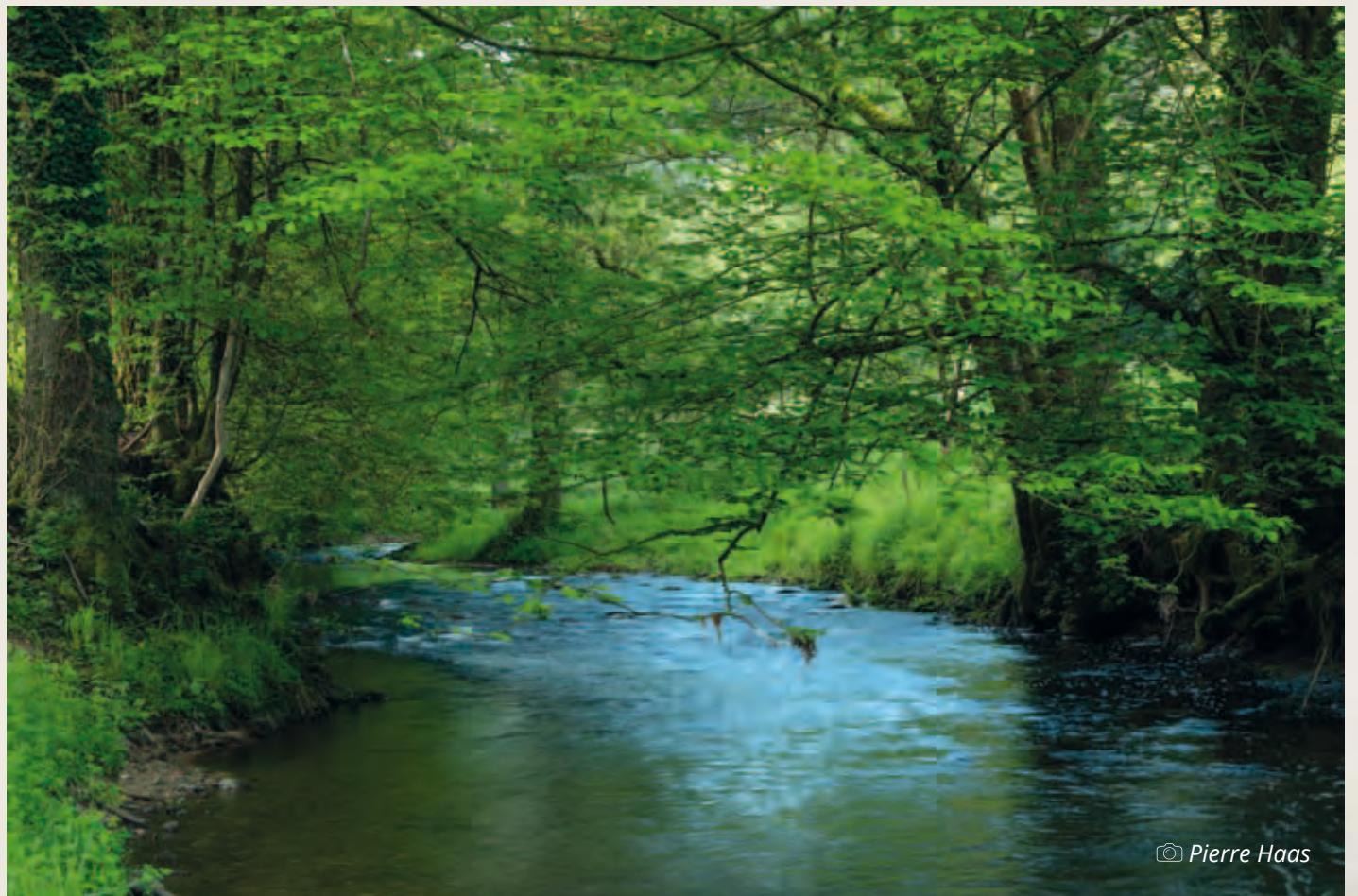
D'Griselinde aus dem Mëllerdall ass eng al Seechen, déi beim Mil Goerens a sengem Buch „Eiser Soen. Band 3“ esou verzielt gëtt:

Aus dem verfalene Gemaier vun der aler Hierengerbuerg op engem Fiels laanscht di schwaarz lernz héiert een am Fréijoer dat éiwegt Kloelidd vun der Buergfrächen, déi vu lauter Chagrin gestuerwe war. All Joer am Fréijoer, wann d'Nuechte rëm ufänken méi warem ze ginn, kënnt d'Griselind am schluetwäisse Kleed an d'Ruine vun der Buerg Hiereng zréck.

Ganz bezaubernd hu fréier déi Weise geklongen, déi d'Griselind a jonke Joeren vun der Fee Harmonika geléiert hat. Wéi zur Warnung stongan am wäiten Ëmkrees d'Fielen am Mëllerdall: Et waren lauter a Steen verwandelt Ritter, déi nit op d'Weise vun der Buergjoffer geuecht haten an där hiren Zaubergesank nit ze wierdege wossten.

Di mäerchenhaft séiss Melodien haten eng Kéier de jonke Ritter vu Folkendéng an hire Bann gezunn, datt hie sech nit méi gepackt huet an op dee géie Buergfiels geklotert ass. Dobäi huet e sech eemol verträppelt, hien ass erofgefall an huet sech, wéi en énnen um Steen ukomm ass, de Kapp a Stécker geschlossen. Mat Schrecken huet déi verléift Joffer de Kreesch héieren, mat Schaudern ass d'Seil hir entgéint gesprongt.

De Misär iwwert den Doud vum jonke Veréierer huet och der Griselind hirem Liewen geschwénn en Enn gesat. Vu do un erschéngt hir héich a wäiss gekleet Gestalt all Kéier am Fréijoer op de Ruine vun der Buerg an hiert häerzzerräissend Kloelidd schaalt dann duerch d'Nuecht.

© Pierre Haas

GRISELINDE

NIK WELTER

Den Nik Welter war Däitschproff am Dikrecher an am Stater Kolléisch, ier en 1918 Educatiounsmister gouf, bis 1921. Dono war en den ieweschten Inspekteur vun de Primärschoulen.

Hien huet an der Haaptsaach op Däitsch geschriwwen: Gedichter, Theaterstécker a Prosa, dorënner och literaturwëssenschaftlech Etuden iwwer déi franséisch, déi provenzalesch an déi lëtzebuergesch Literaturen. Vill vu séngen Texter kreesen ém Figuren aus der Lëtzebuerger Geschicht, ewéi de Jang de Blannen, de Keeser Heng de VII., dem Goethe sain Husar, de Mansfeld asw., oder se hu mat Lëtzebuerger Soen ze dinn ewéi där vun der Melusina, där vun der Griselinde an där vum Laange Veit, dem Geiespiller vun lechternach. Esou war et och a sengem fréie Wierk aus dem Joer 1901, dem Stéck Griselinde. Dësen Drama gouf ë. a. 1918 als Oper am Cercle an der Stad opgeféiert, mat der Musek vum Alfred Kowalsky, an nach emol 1935 zu lechternach bei der éischter Editioun vum lechternacher Festival.

Déi 2. Zeen vum 3. Akt spilt uewen op de Fielsen iwwert dem Mëllerdall virun der Hierenger Buerg. D'Griselinde schwätzzt mat hirer Frëndin Bertha. Et ass en Extrait aus *Griselinde, Eine Dichtung*.

Nikolaus Welter, M. Huss, Luxemburg, 1901 (1. Auflage), S.111-115.

Griselinde

Dritter Aufzug, 2. Auftritt. Burg Heringen in Müllerthal

Vor der östlichen Mauer schiebt sich eine Felsplatte vor, einen natürlichen Balkon bildend. Sie ist von einem Geländer eingefasst. Eine Türe führt aus den Zimmern der Burg heraus. Der Fels stürzt auf beiden Seiten steil ab. Rund- und Fernblick auf bewaldete Höhen. Juniabenddämmerung.

Griselinde

Sprich nicht, mein Mädchen, unterbrich mich nicht.
Mir ist so weich zumut! So ganz als trät ich
Zum Beichtstuhl hin, die Fehler zu bekennen,
Mit denen mir der Erde niedre Not
Das Herz beschwert. Sprich nicht! Ich will dir zählen,
Wie mir das Dasein hier so schön geworden,
Wo meine Jugend sich in Glück gewiegt.
So kann das Auge meiner Seele sich

Noch einmal voll des goldenen Lichtes trinken,
Das ihm aus reinem Himmelsbrunnen quoll,
Bevor es sich in ewgem Dunkel schließt.

zeigt nach rechts

Schau dort den Weidengrund, den Erlenbusch!
Horch nur! Vernimmst du nicht ein fernes Brausen?
Das ist des Wasserfalls gedämpfte Stimme,
Des Wasserfalls in grüner Einsamkeit.
Du kennst die Stelle, Bertha?

Bertha

O gewiss,
wir sind ja häufig dort gewesen, Linda.
Die Leute heißens wohl den „Schiessentümpel“?

Griselinde

Ganz recht. Dir scheint der Ort zu wild und feucht.
Ich weiß kein schöner Plätzchen auf der Welt.
Der, in des Baches Bett von Riesenfaust
Gewälzt, die Ernz zu einem Tümpel staut!
Saß dort, weltfern, und sah mit starren Augen
Dem Sturz des Wassers zu, das leichtbefedert
Mit pralem Strahl durch selbstgewaschne Rinnen
Hinschießt und hoch aufspritzt und zürnend schäumt.
Saß dort und sah und lauschte! Und das rauschte,
Das schäumt' und rauschte, stets dieselbe Weise
Und dennoch nie ermüdend, ewig neu.
Ich saß da wie im Traum! Der schwarze Wald,
Die Einsamkeit der Wildnis und des Wassers
Frischdonnerndes Getöse füllten mir
Den Sinn; ich saß und sah und dacht' an nichts;
Ich schwebte, wie getragen, leicht und ledig,
Und nur ein unbekanntes, tiefes Sehnen
Gab Kunde mir, dass ich noch nicht gestorben,
Nicht ewig glücklich war.

Berta

Du Dichterin!

Griselinde

scheint die Anwesenheit der Freundin vergessen zu haben, lehnt sich geschlossenen Auges zurück und singt träumend vor sich hin.

Die Wellen klingen und schäumen,
Schwertlilien nicken im Wind;

Maria, das traurige Kind;
Sitzt hoch am Ufer zu träumen.

Die Wellen schimmern
und scheinen
Glanzfalter fliegen zu zweit;
Maria, die traurige Maid,
Sitzt hoch am Ufer zu weinen.

Die Wellen hüpfen und eilen,
Ein Vöglein singt Wonnelaut;
Maria, die traurige Braut,
Beugt hoch sich vom Ufer, dem steilen.

Aufrauschen die Wellen und schäumen,
Das Vöglein fliegt und klagt;
Maria, die lächelnde Magd,
Liegt tief auf Lilien zu träumen.

Sie verharrt in ihrer weltvergessenen Stellung

Bertha

legt ihr sanft den Arm um den Nacken

Welch traurig Lied! Man möchte weinen, Linda.

Griselinde

Auffahrend.

Weinen! Ach ja! Nein, Nein! Nicht weinen, Bertha!
Hör nur, ich weiß auch Tröstliches zu sagen:
An jener Stelle war's beim Wasserfall!
Ein Maienmorgen! Über meiner Wildnis
Lag hoch und blau der weite Sonnentag
Und senkte seine Strahlen lieblich flimmernd
Ins Waldesdunkel. Und ein goldner Lichtelf
Sprang neckend nieder in das weiße Sturzbad
Und füllt' von dort, im zauberischen Glanzspiel
Des Regenbogens, meinen Blick mit Freude.
Zu Häupten mir, im dichten Weidenbusch,
Saß eine Amsel, die mit hellem Liede
Der Lieb' in den gewaltgen Jubelpsalms
Des Wassers einzustimmen suchte. Da
Geschah's! Auf einmal schallt ein Tritt,
Die Amsel schweigt und fliegt zu hohen Wipfeln.
Und vor mir steht – ach Bertha, und da ging
Mein Frühling an! Ein Liebesfrühling zitternd
Von Licht, wie Gottes große Sonne strahlend,
So frisch wie Hauch des Wasserfalls, berauschend
Mit Heideduft und Liederblütenwein.

Ja, seine Lieder! Hier an diesem Platz
Saß ich gar oft des Abends, wenn die Tiefen
Weißdämmernd wogen oder sich in Nacht
Hinbreiten. Stille war's in weiter Runde;
Schwarz lag der Wald, ein Riesenmauerwall,
Der sich von Berg zu Bergen spannt, ein Hüne.
Der sich gewaltig auf der Erde lagert
Und müd auf hohem Ellenbogen lehnt.
Und stille war's, wie jetzt. Des Wassers Rauschen
Klangträumerisch herauf; nur dann und wann
In meiner Nähe Schritt der Wächter, Wiehern
Der Rosse, Kettenrasseln, Riegelklirren.
Und dann auf einmal stieg sein Lied, sein Lied,
So weich und flehend heute, morgen voll
Und jubelnd hell! Es klang und stieg und lockte!
Ach, Bertha, Bertha, all das war! – Tot ist
Mein Frühling! Mädchen, es will Winter werden.
Das große Sterben naht für die Natur.
Doch eh sie stirbt, schmückt sich die Erdengöttin
Mit seltner Pracht. Von bunten Freudenbannern
Umrauscht es ihre Gruft; den Königsmantel,
In allen Farben flammend, schlägt sie lässig

Um ihre Schultern, steigt mit Herrscherschritten
Von ihrem Hochwaldthron; es regnet Gold
Auf ihren Spuren; feierlich und schweigsam
Sinkt sie zu Grabe, legt sich hin und stirbt.
Und manche Menschenblüte stirbt ihr nach.
Auch ich, auch ich! Ach könnt' ich nur wie sie
In Schönheit sterben! Denn was häßlich ist,
war ihm doch stets verhaßt, dem stolzen Hans.

Bertha

ist aufgesprungen und schaut erregt hinaus.

O, käm' er nur! Mir wird so bang, so bang!

Griselinde

Bertha, mir träumte schrecklich diese Nacht!
Ich fiel; von diesem Felsen fiel ich, tief,
So tief, fiel klatschend auf; man hob mich sanft,
Man trug mich blutend, aus der Stirne blutend,
Auf weißer Bahr! Du standest da und weintest,
Du Gute. – Bertha, hörst du?

Bertha

Stand und weinte

Gewiß, ich höre (*für sich*) Heilige Jungfrau, hilf!

Sechsten Deel: D'Goldfrächen

D'GOLDFRÄCHE BEI KONSDRËF

Eng aner Seechen aus dem Mëllerdall ass déi vun der Goldfrächen, déi an hirer Lee wunnt, déi Goldfralay genannt gëtt. De Mil Goerens verzielt dat esou a sengem Buch „Eiser Soen.“ Band 3.

En ale Schéifer vu Waldbëlleg, deen um Dosterhaff bei Bäerdreff gedéngt huet, ass op engem dompege Summermoien mat engem Trapp op de Larebierg gaang, [...] Op eemol huet en e Geraschels an de Blieder héieren, a wéi e sech émgedréint huet, huet en eng wonnerschéi Jongfra gesinn aus dem Bësch erauskommen, vu Kapp bis Fouss schnéiwäiss gekleet, a mat engem ronne Kierfchen am Grapp, dee grad sou wäiss wéi hir Kleeder war. Si huet him fréndlech Bonjour gesot an him erkläert, si wier déi verwonsche Goldfrächen aus der Goldkaul, an huet hien ugebiedelt, hie soll si dach erléisen.

De Schéifer huet gefrot, wéi hien dat da maache sollt a krut als Äntwert:

„Wann s du mech erléise wëlls, dann erschéngen ech dir hei a menger jétzeger Gestalt mat engem Schlüssel am Mond. An dee Schlüssel muss du mat dengem Mond aus mengem Mond eraushuelen. Dobäi verwandelt de Schlüssel sech dann an eng Schlaang. Du brauchs awer nit ze fäerten, et geschitt dir kee Leed. Am Géigendeel, wann ech erléist sinn, verwandelt d'Schlaang sech zréck an e Schlüssel, a mat deem Schlüssel kanns du d'Kimmerchen an der Goldfralay opspären. Do fénns du dann e grousse Koup Geld, dat all fir dech ass.“

Mee wéi den ale Mann vun der Schlaang héieren huet, huet dee sech déck erféiert, an trotz de schéine, lackelege Verspriechen wollt hien déi Charge nit iwwerhuelen. Dunn huet d'Jongfra déif gekeimt an ass zréck an de Bësch gaang.

Pierre Haas

D'GOLDFRÄCHEN MATHIAS RUDEN

De Mathias Ruden huet vun 1874 bis 1946 zu Konsdref gelieft. Hie war Bauer a konnt just bis 14 Joer an d'Schoul goen.

Hien huet Theaterstécker geschriwwen ewéi *D'Fraen um Kanddaaf an der aler Zeit* oder *Eng Ucht an der âler Zeit* an eeben och *D'Goldfrächen am Joer 1938*. En huet e Buch „Em Glued seng Spichten“ publizéiert a bei Jongheemecht an Eis Sprooch matgeschafft. 1956 gouf hie Member vum Institut grand-ducal.

Hei ass en Extrait aus D'Goldfrächen.

*D'Dame-Blanche vum Möller dall. Eng letzeburger Volléks-So.
E Spill an 2 Akten. Lëtzebuerg P. Linden 1938*

Am 4. Optrëtt steet d'Goldfrächen virun hirer Lee, der Goldfralay a kämmt hiert Hoer. Si tréfft do op de Chef vun de Wichtelcher.

GOLDFRÄCHEN (se séngt)

Iwwer Biereg an Dall
Liichteschäin iwverall
Niwwel an Doft
A Fréijorsloft!
D'Welt, déi ass sou grouss
Mä ech, ech si verstouss
Ech muss elei halen a stoen
Ech däarf soss néiere goen
O wir ech fräi - o wir ech frank
Mäi Sangen hätt en anere Klank.

Jo, wir ech fräi - fräi ewéi meng Komeroden, déi aner Elfen. Mir Elfen sinn d'Geeschter vun der Loft, vun de Bëscher a vun de Fielsen. Vun all Geeschter hunn Elfen am meeschte Fräiheet. A vun all Geeschter hunn d'Elfen dat schéinst Liewen. Si sinn op keng Plaz gebonnen. Wann et hinnen net méi gefällt am Bësch, geet et op d'Feld, an d'Wisen, iwver Bierg an Dall. Wéi e schéint Päipeldéier fleien se vun enger Blumm zu der aner an danzen ass hir éiweg Freed. Fir si séngt Nuechegailchen eng ganz Nuecht hir schéinst Lidder, dass si können derbäi danzen. A wat de Wand méi dauscht an hault, wat d'Elfen och méi flott danze können. Si rouen a schlafen an de Blummen, bei engem Buer op engem Teppech vu Blummen oder op mëll poffeg Moos énner engem Bam.

Ower alles dat kann ech net matmaachen, well ech elier op dës Plaz, an dës Lay (Fiels) verwënscht sinn, an déi Verwënschung kënnt dohir, well ech eng Kéier net gefollegt hat.

CHEF vun de Wichtelcher. Hallo, Goldfrächen!

GOLDFRÄCHEN. Ah! Chef, bass du do!

CHEF. Ma, elo kommen ech grad giedelech. So, du hues elo geschwaart vun denger Verwënschung - an dat solls de mer ewell émmer erzielen, da so mer et elo.

GOLDFRÄCHEN. Du verstees dat dach net. Dir Wichtelcher, dir sidd Geeschter vun énnerem Buedem, dir verstitt net vill vun deem, wat iwver dem Buedem lieft ... am léifste géif ech engem Mensch et soen, dee géif et am beschte verstoen.

CHEF. Dann denk, ech wir e Mensch. A wann ech et net bekäppen, soen ech der et.

GOLDFRÄCHEN. Abbé, da lauschter! Mir Elfen hunn eng aner Natur ewéi d'Mënschen. Mir hu kee Leed. Mir wëssen näischt vum Dout. Mir brauchen net ze stierwen, ower ons Séil, déi dauert net éiweg. Wann dat Element énnergeet, wouran d'Geeschter liewen, da gi se matt ze Grond. Duerduerch steet de Mensch iwver ons, well seng Séil éiweg dauert. Een Auswee, eng Hoffnung ass iwel nach fir ons. Wa mir ons kënne verbannen duerch Bestueder mat engem Mensch, dann dauert ons Séil och éiweg. Da si mir och e richtege Mensch.

Duerfir truechten d'Elfen émmer, fir mat de Leiden (Mënschen) gutt ze sinn. Si halen d'Hand iwver se géint Ongléck a Krankheet a se doen e Gutts, wou se némme können, a wann eng Elf engem jonge Mensch begéint, brauch se net fortzelafen. A wann eng engem schéine Jong zu Gefale gëtt, da brauch och keen sech ze verwonneren.

CHEF. Ech verwonnere mech ower.

GOLDFRÄCHEN. Du bass jo och kee Mensch.

CHEF. Ah ja! Ech hat net dru geduecht.

GOLDFRÄCHEN. Nu lauschter! Elo kënnt dat haapst. Wéi d'Mënschen e Sonndeg hunn, fir ze bieden, esou hunn d'Elfen och Stonne wou se op hir Aart bieden. Dat ass en apparten Danz op enger apparter Plaz. Do däerf kee feelen, a gare deemsénger, deen do net follegt. D'Geeschter hu méi eng streng Gesetzer ewéi d'Mënschen.

CHEF. Dat wësse mer.

GOLDFRÄCHEN. Déi Stonn hat ech eng Kéier gier verpasst an duerfir sinn ech gestrooft ginn. Ech hat mech heemlech ewech gemaach vun der Band an ech si menger Libertéit nogaangen.

CHEF. Dat wor uereg gefeelt.

GOLDFRÄCHEN. Elei an dësem Streech vum Bësch ass Juegd gehale ginn. Do wore schéi Jongen derbäi. Ech duecht, ech kënnt vlächt mäi Gléck maachen, oder alt emol behölleflech si, wann een a Gefor kéim. [...]

(*Se kämmt un hirem Hor a séngt*)

An engem grousse Bësch,
An enger décker Lay
Op engem schwéire Koffer,
Do sëtz a spénnt eng Joffer
Si huet eng gëlle Spëndel,
Si spénnt e gëlle Fuedem.
Si huet e gëlle Kamp,
A kämmt hir gëllen Har.
Si kämmt et haut – si kämmt et mar,
Si kämmt et scho vill honnert Jar.

Ech sinn elier verwënscht.
Ech wir sou gier erlëist.
E Jong dee muss et sinn,
Vun deem ech erlëist ka ginn.
Ech méich e räich ewéi keen,
Mat Gold a Karfonkelsteen.
A wann en et wëllt hunn,
Da kritt hie mech fir Fra.
E kritt mech haut – e kritt mech mar,
E kritt mech fir vill honnert Jar.

A kënnt mech keen erléisen,
Da muss ech viru béissen,
An all dat villegt Botzen,
Dat ka mech näischte méi notzen.
All Hoffen ass émsoss,
Fir mech ass kee Genoss.
Da muss ech viru spannen.
A kämme mäi gëllend Har.
Ech kämmen haut – ech kämme mar,
Ech kämme nach vill honnert Jar.

MËLLERDALL

DANIEL HEINTZ

Den Daniel Heintz schreift och iwwer d'Goldfrächen a sengem Buch vun 2018 iwwert de Mëllerdall, ènnert dem Titel *Eng Seechen*.

Daniel Heintz. Mëllerdall. Eegeverlag. Lëtzebuerg 2018

Ech war zu Fouss ènnerwee, koum vun der Konsdrefer Millen erfort fir bei de Schéissendëmpel, du founct et u mat reenen, fir d'éischt vereenzelt Drëpsen an dunn e konstante Reen. Huerteg sinn ech virugaangen an hunn no engem Ènnerdaach gesicht. Ech hat Chance, well do stoung en héije Fiels laanscht dem Wee, deen no ènnehinn déif ageschnidde war an do en Ofsaz hat wéi eng Plattform. Déi Plaz war dréche bliwwen, an do souz ech dunn an hunn d'Natur gekuckt, wéi se naass ginn ass.

Et war spéide Summer, an d'Beem stoung nach do an hire grénge Kleeder, den Hierscht hat nach keng Flecken dropgemoolt. Och de Reen, dee gefall ass, huet net dem Hierscht gehéiert, well e war net drop aus, fir d'Natur anzeweeken, an e wollt s'erfrësche vun der Hëtzt vum Dag an de Planzen de Stëbs vun hire Blieder wëschen. „Ass dat iwwerhaapt Reen, deen ech hei erliewen“, ass et mer duerch de Kapp gaangen, „Neen, hei gëtt genat. Et ass keng banal Physik, déi hei geschitt, – Waasserdamp kondenséiert an der Lut a fält als Drëpsen erof –, ma d'Natur këmmert sech richteg ém de Mëllerdall, fleegt ewéi en eenzege, grousse Gaart, an am Ablack geet se duerch dëse Gaart a spreect Waasser mat enger grousser Strenz.“

Ech hu mech mam Réck widdert de Fiels gestäipt, hunn d'Aen zougemach an d'Duussheet vun der Situations op mech wierke gelooss: De Reen, dee mat senge Pinselen aus Waasser iwwert d'Blieder gefuer ass, dat wootlecht Wieder, meng dréche Plaz op dem Schouss vun engem Fiels. An et huet net laang gedauert an ech sinn agenäipt; an de Schlof ass gläich mat mer virugereest an d'Land vun den Dreem ...

Do war d'Èmfeld d'selwecht wéi dat, an deem ech grad ageschlof war, an ech hu mech op där nämmlechter Plaz ènnert deem nämmlechte Fiels erëmfonnt. Ma a mengem Dram war ech waakreg an hunn déi fiicht Landschaft viru mer betruëcht.

Do spieren ech op eemol eppes nieft mer. Ech dréien de Kapp op d'Säit an erféieren. Op zwee Schrëtt vu mir ewech steet ee Meedchen, mat blonden Hoer an engem laange wäisse Kleed, an et bekuckt mech. Ech hat et knapps erbléckst, du koum schonn déi nächst Iwwerraschung. Ouni e Wuert ze soen huet d'Meedche mam Kapp e Geste gemaach, ech soll nieft mech op de Buedem kucken. Ech hunn erofgekuckt a sollt e Schlag kréien. Do stoung eng Tru, an op dem Deckel vun der Tru louch eng Schlaang, déi elo de Kapp gehuewen am ech mat blénkegen Aen ugestuerkt huet!

Ech war eenzock op de Been an hunn e Spronk op d'Säit gemaach. Huerteg hunn ech mech nees émgedréit, fir no der Schlaang ze kucken, an do sollt ech mengen Aen net gleewen. Et war keng Schlaang méi do, och keng Tru an d'Meedche war och verschwommen!

Ech hu ronderém mech gekuckt, ma se néierewou gesinn. Just déi ficht Ofdréck vum Meedche senge Féiss ware nach do, op der Plaz, wou et virdu stoung.

Ech war nach ganz verwonnert iwwert dëst Erliefnes, do héieren ech eng Stëmm verzielen:

.... an d'Meedchen aus der Buerg ass vu senger Mamm verwonsch ginn an de Fiels. Zanterhir kënnt d'Goldfrächen all siwe Jor onversinns fir eng kuerz Zäit un den Dag a sicht seng Erléisung. Et huet eng Tru bei sech, déi mat engem Schlass zougespaart ass, an op der Tru läit eng Schlaang, déi de Schlëssel fir d'Schlass an der Maul hält. Wann d'Goldfrächen engem Sonndeskand begéint, dat mam Mond der Schlaang de Schlëssel ofhëlt, dann ass et erléist a gehéiert mat sengem ganze Räichtum deem Gléckskand."

D'Meedchen, d'Tru, d'Schlaang, alles huet gepasst - ech war der Goldfräche begéint! Meng Freed huet iewer net laang gedauert, well ech si mer bewosst ginn, wat fir eng eemoleg Chance ech verpasst hunn: „Nëmmen all siwe Joer daucht et op! Op iergendengem Dag, zu iergendenger Zäit! An dat mam Sonndeskand, dat hätt geklappt, well ech sinn op engem Sonnde gebuer. Nondikass! An ech war sou erféiert, ech hat emol net an Uecht geholl, datt d'Schlaang e Schlëssel an der Maul hat. An deen hätt ech hir mat mengem Mond sollen ofhuelen? Wéi kënnt eent dann op esou eng Iddi?“ A vun elauter lerger an Enttäuschung sinn ech waakreg ginn.

Ech weess net, wéi laang ech agenäipt war, ma 't konnt net laang gewiescht sinn, well d'Lücht vum Dag hat nach net changéiert, et hat iewer opgehal mat Reenen.

„Wat eng Geschicht! Schlaang a Goldfrächen ... Hat ech eng Kéier vun esou enger Seechen héieren oder s'an engem Buch gelies, datt ech elo dervu gedreempt hunn?“, ech si vu menger Plaz beim Fiels opgestanen, hunn de Stëbs vu menge Kleeder geklappt, „Droleg och esou e Gedreems. Knapps huet de Schlof d'Lut ausgemaach, da kierpt eis Fantasie de Projektiounsapparat un a mir erliewen dee bossegste Kino ...“

Ech wollt grad deen éischte Schrëtt maachen a mäi Wee virugoen, do verschléit et mer d'Sprooch. No bei der Plaz, wou ech gesiess hunn a wou de Buedem och drécke bliwwen ass - fiicht Ofdréck vu plakege Féiss, genee wéi déi a mengem Dram!

Ech hu mer d'Ofdréck ugekuckt, konnt iewer net vill aus hinnen erausliesen; just datt déi Persoun aus där Richtung komm an an déi Richtung zeréckgaangen ass, an déi och ech wollt goen. „Dat ass jo schéi verréckt! Da war wierklech een no bei mech komm, wéi ech hei souz a getompt hunn.“

Um Wee, deen haart a vum Reen nach fiicht war, ware keng Ofdréck méi z'erkennen, an ech si lues virugaangen an hu rondërem mech gekuckt, fir nach anzwousch en Hiwäis ze fannen. Ech hunn iewer näisch Apaartes an Uecht geholl a wollt ewell mat menger Sich ophéieren, wéi ech bei en anere Fiels koum, wou de Buedem ènne laanscht de Bord och drécke bliwwen ass, an do ware se nees: d'Ofdréck vun de Féiss.

An enger Rei sinn se poulriicht op de Fiels duergaangen, a vun deem leschten Ofdrock, widdert dem Fiels, war just d'Feescht ze gesinn, grad wéi wann dee viischtene Deel vum Fouss an de Fiels eragetrueude wier.

„Wéi ass dat méiglech“, ech stoung virum Fiels wéi virun engem Rätsel. „Déi Persoun kann dach net am Fiels verschwonne sinn!“ Ech hu laanscht de Fiels eropgekuckt, dee sech géi gehuewen huet. An do gesouch ech e Wuert, mat Faarf op de Fiels gemoolt, wäiss Buchstaben op bloem Feld: Goldfralay.

Texter an déi nei Schreibweis gesat a verbessert vun Antoinette Welter, Karin Enser, Marc Barthelemy,

Vu lénks: Ern Wagner, Jacqueline Penning, Jason Rich, Christian Pettinger (Sekretär vu Friends of Patton's 26th Infantry Division), Tom Scholtes (Sekretär vum Cercle d'étude sur la bataille des Ardennes - CEBA).

DEN ZALDOT ROBERT (BOB) RICH – en Temoignage vu sengem Enkel

On October 30th, I had the pleasure of meeting Jackie Penning, Erny Wagner, and Tom Scholtes in Waldbillig. I had come to see with my own eyes, the town and surrounding area where my grandfather's unit C Company, 54th Armored Infantry Battalion, 10th Armored Division fought during the dates of December 21-22, 1945.

On December 20th C Company was in the vicinity of Luxembourg City when they were ordered to reinforce units that were defending the high ground between Christnach and Waldbillig. C Company was part of a mixed unit of infantry and tanks, that arrived in Christnach 01:00 December 21st. Later that morning C Company attacked Waldbillig across the open ground surrounding Am Lahr road. At the same time the tanks drove into the town on the small road that is next to the modern day golf course. By 11:30 C Company was in the town with heavy house to house fighting taking place. At 03:30 December 22nd, C Company was withdrawn from Waldbilg to the high ground between Christnach and Waldbillig. The following day, they were moved to Medernach and remained there until December 25 when they were ordered to Metz.

Like most World War II veterans, my grandfather spoke very little of his war time experiences. Out of my own interest to know more about what my grandfather

experienced during the war, I began researching his life until in 2006. The majority of my research I completed at the National Archives near Washington DC.

Using original documents, I was able to create a timeline of my grandfather's company according to date, time, and map coordinates. In addition I was able to compile a list of C Company veterans and began to contact them for interviews. I was able to accumulate 90 hours of taped interviews with C Company veterans.

As my research developed, and contact with C Company veterans increased, my grandfather became more willing to speak about his experiences.

He volunteered for the army right after high school. After his basic training he was shipped to Scotland, then onto France, where he entered a replacement depot. From there he was taken to the front lines where he joined C Company. On May 1, just days before the war ended he was wounded and was blind for three weeks. After recovering from his wounds he returned to his company and shipped home in August 1945. After the war he stayed in the Army and joined the Counter Intelligence Corp. He went on to become a very successful intelligence officer, running operations in Germany and eastern European

countries. He retired from intelligence work in 1967. At that point his life had completely changed, he pursued a Masters and Doctorate degree in Theology. After seminary he spent a number of years preaching then became the Director of the Central Union Mission in Washington DC. For the rest of his life, he worked with homeless men, and created many programs for the Mission to help the men recover from their problems and start new lives.

My grandfather and I became very close in the last 10 years of his life. We shared many long hours talking about his experiences and his life. In 2007 I was able to locate his two closest friends from the war. His platoon leader, Mike Berrick who lived in New York and his best friend, Glenn Hyatt who lived in Alabama. Quite ironically, I was living in Alabama at the time, and the Hyatt family lived an hour away from me. Over the years I have become quite close to them.

We made visits to see both of those men. The most notable being our visit to Alabama to see his best friend Glenn Hyatt in 2010. It was the first time they had seen one another in 65 years!

Since 2016 I have made four trips to Luxembourg, France, and Germany to follow the route of C Company. In my past three trips, I was never able to make it to Waldbillig. However, on this trip the day I spent with Jackie, Erny, and Tom and the time they spent with me was beyond what I could hope for! The group presented me with a book of pictures from Waldbillig showing houses that were destroyed during the war. They then took me around town to show me the "modern" views of those pictures. We spent some time at Erny's memorabilia room, had lunch together, and spent the day touring the area around Waldbillig. They shared many stories with me. The most impactful, was standing at the wood line looking down

Glenn Hyatt.

Robert (Bob) Rich.

at Erny's house, and listening to him tell the story of his parents and what happened to their home during the winter of 1944-45.

It was a fantastic experience for me to visit Waldbillig and I hope to come and visit again!

Jason Rich

Den 30. Oktober hat ech de Pleséier, der Jackie Penning, dem Erny Wagner an dem Tom Scholtes zu Waldbëlleg ze begéinen. Ech war komm, fir mat mengen eegenen Aen d'Uertschaft an d'Ëmgéigend ze gesinn, wou mengem Grousspapp seng Eenheet d'Kompanie C vum 54. Infanterie-Batailloun vun der 10. Divisioun vum 21. bis den 22. Dezember 1945 gekämpft hat.

Den 20. Dezember war d'Kompanie C an der Géigend vun der Stad Lëtzebuerg, wéi si d'Uerder krut, déi Unitéiten, déi d'Héichten téscht Chrëschtnech a Waldbëlleg verdeedegt hunn, ze ännerstétzen. D'Kompanie C war Deel vun enger gemëschter Infanterie- a Panzerunitéit, déi den 21. Dezember um 1 Auer nuets zu Chrëschtnech ukomm ass. Méi spéit mueres huet d'Kompanie C Waldbëlleg vun der Gewan ronderëm Strooss „Am Lahr“ hier ugegraff. Zur gläicher Zäit sinn d'Panzeren iwwert déi kleng Strooss, net wäit ewech vun der moderner Golfanlag, an d'Uertschaft eragefuer. Géint hallwer 12 mëttes war d'Kompanie C am Duerf, wou hefteg Gefechter vun Haus zu Haus am Gaange waren. Den 22. Dezember um hallwer véier an der Nuecht huet d'Kompanie C sech op d'Héichten téscht Chrëschtnech a Waldbëlleg zeréckgezunn. Den Dag duerno ass se op Miedernach geréckelt, wou se bliwwen ass, bis se de 25. Dezember op Metz beuerdert gouf.

Wéi déi meeschte Veteranen aus dem Zweete Weltkrich huet mäi Grousspapp wéineg iwwert seng Krichserfarungen geschwat. Aus Eegenintressi, fir méi driwwer gewuer ze ginn, wat mäi Grousspapp während dem Krich erliefht hat, hunn ech ugefaange mat Recherchéieren, bis 2006. De Gros vu menge Recherchen hunn ech an den Nationalarchiven bei Washington DC gemaach.

Andeems ech original Dokumenter benutzt hunn, war et mer méiglech, eng Zäitschinn vu mengem Grousspapp senger Kompanie auszeschaffen, gestaffelt no Datum, Zäit an Kaartekoordinaten. Zousätzlech ass et mer awer och gelongen, eng Lëscht mat Veterane vun der Kompanie C zesummenzestellen, an ech hunn ugefaangen, si fir Interviewen ze kontaktéieren, a konnt esou 90 Stonnen mat Interviewen ophuelen.

Vun lénks no riets Glenn Hyatt, Jason Rich, Robert (Bob) Rich.

Wéi ech méi Kontakt mat Veteranen aus der Kompanie C krut am Laf vu menge Recherchen, du war mäi Grousspapp och selwer bereet, iwwert seng Erfarungen ze schwätzen.

Hien ass gläich nom Lycée fräiwëlleeg an d'Arméi agetratt. No senger Grondausbildung ass hie mam Schéff fir d'éischt a Schottland an duerno a Frankräich gefuer, wou hien an engem Ersatzdepot agesat gouf. Vun do aus koum hien un d'Front bei d'Kompanie C. Den 1. Mee, just e puer Deeg, ier de Krich eriwwer war, gouf e verwonnt a war dräi ganzer Woche blann. Nodeems seng Wonne geheelt waren, koum hien hannescht bei seng Kompanie, an am August 1945 mam Schéff nees a seng Heemecht.

Nom Krich blouf hien an der Arméi, wou en e Poste bei der Géigespionage ugeholl huet. Hie gouf en erfollegräiche Geheimdéngschtoffizier, verantwortlech fir Asätz an Däitschland an an osteuropäesche Länner. Hien huet sech 1967 aus dem Geheimdéngsch zeréckgezunn. Zu deem Moment hat säi Liewen sech total geännert. Hien huet e Masterstudium gemaach an en Doktorat an Theologie.

Nom Seminaire huet hien e puer Joer gepriedegt a gouf dunn Direkter vun der Central Union Mission am Washington DC. Fir de Rescht vu sengem Liewen huet e mat Sans-abrie geschafft an esou muenche Programm an d'Liewe geruff, fir deene Männer ze hëllef, hir Problemer ze léisen an en neit Liewen unzefänken.

Mäi Grousspapp an ech haten a senge leschten zéng Liewensjoren e ganzt enkt Verhältnis mat ville laange Gespréicher iwwert seng Liewenserliefnisser. Am Joer 2007 konnt ech zwee vu sengen enkste Krichskommeroden erëmfannen: säin Zuchführer Mike Berrik, deen zu New York gewunnt huet, a säi beschte Frénd, de Glen Hyatt, deen am Alabama gewunnt huet. Komescherweis hunn ech zu där Zäit och am Alabama gelieft, an d'Hyatt-Famill huet knapps eng Stonn vu mir ewech gewunnt. Iwwer d'Joren ewech hunn ech e gutt Verhältnis zu hinne krut.

Mir hunn zesumme bénodigt Männer besicht. Am bean-drockensde war 2010 de Besuch bei sengem beschte Frénd, dem Glenn Hyatt. Et war fir d'éischt, datt si sech no 65 Joer konnten erëmgesinn!

Zanter 2016 war ech véier Mol zu Lëtzebuerg, a Frankräich an an Däitschland, fir de Wee vun der Kompanie C ze verfollegen. Bei mengen dräi leschte Reesen war et mer ni méiglech, bis op Waldbëllieg ze kommen. Elo huet sech allerdééngs erausgestallt, datt den Dag, deen ech dës Kéier mat Jackie, Erny an Tom konnt verbréngen, an déi Zäit, déi si sech fir mech geholl hunn, all meng Erwaardungen iwwertraff huet! Si hu mer e Buch iwwer Waldbëllieg gewisen, mat Fotoen vun Haiser, déi am Krich zerstéiert goufen. Duerno si se mat mer duerch Duerf gaangen, fir mer déi „modern“ Duerfdeeler vun deene Fotoen ze weisen. Mir hunn Zäit am Erny sengem Memorabilia-Zémmer verbruecht, hunn zesummen zu Mëttag giess, an de Rescht vum Dag domadder verbruecht, d'Émgéigend vu Waldbëllieg ze besichtegen. Si hu mer vill Geschichte verzielt.

Am meeschten impressionéiert huet mech, wéi mer am Bësch erof op dem Erny säin Haus gekuckt an him nogelauschtet hunn, wéi hie sengen Elteren hir Geschicht gezielt huet, wat hirem Haus am Wanter téscht 1944 an 1945 geschitt war.

Mäi Besuch zu Waldbëllieg war einfach formidabel an ech hoffen, nees kennen erëmzkommen.

Jason Rich – Iwwersetzung: Karin Enser

Famill Rich a Filipe Soares

COMMEMORATIOUNS DAG 2019

Den 12. Oktober hunn eng Partie Bierger aus der Gemeng sech nieft der Kierch zu Haler fir de Commemoratiounsdag versammelt. D'Buergermeeschtesch André Henx-Greischer huet un déi däischter Zäiten erënnert, wou et net einfach war, eens ze ginn. Beim Monument goufe Blumme néiergeluecht. De Paschtour Robert Kuzwela huet de Seege ginn.

Encadréiert gouf d'Zeremonie vu *Sang Mat Waldbëlleg-Haler* an der *Waldbëlleger Musek*.

 Damaris

D'Jugendpompjeeë si prett fir den Night Vigil.

NIGHT VIGIL ZU WALDBËLLEG

De 7. Dezember hunn d'Friends of Patton's 26th Infantry Division - Luxembourg (FPYD-Luxembourg) op eng Night Vigil invitíerert zu Waldbëlleg, fir un d'Ardennenoffensiv ze erënneren, déi viru 75 Joer ganz vill Misär am Land a speziell an eiser Gemeng ugericht hat.

Den Éierebuergermeeschter Jean-Luc Schleich, d'Buergermeeschtesch, d'Schäffen, d'Gemengeréit, d'Personal vun der Gemeng a vill Bierger haten drop gehalen, mat hirer Präsenz den Interessi däitlech ze maachen, deen si un esou enger Gedenkfeier hunn.

Als Éieregäsch sinn ugetrueden den Arméiminister François Bausch, de Kommandant vu der Lëtzebuerger Arméi Generol Alain Duschène, de britteschen Ambassadeur John Marshall an a Vertriebung vum amerikaneschen Ambassadeur den Här Craig J. Ferguson, Public Affairs Officer. Ganz spezielle Gaascht war d'Helen Patton, Enkelin vum Generol Patton.

Aus dem Pennsylvania war den Howard Liddic mat senger Fra op Besuch. Säi Papp war zu Baaschtnech während der Ardennenoffensiv am Asaz.

Den Ufank vun der Gedenkfeier war am Centre scolaire et sportif Michel Rodange. D'Waldbëlleger Musek huet d'Aleedung gemaach an dunn och déi dräi Nationalhymne gespillt. Dono si Riede gehale ginn, vum Här Marc Weber, President vun den FPYD-Luxembourg, der Madame Andrée Henx-Greischer, dem Här Craig J. Ferguson an dem Här John Marshall.

De President vun den FPYD-Luxembourg huet sech driwwer gefreet, datt och 75 Joer no der *Battle of the Bulge* nach émmer esou vill Leit bei Gedenkfeierlechkleeten untrieden, an énnerstrach, wéi wichteg et ass, grad haut, un d'Evenementer vun deemools ze erënneren. D'Buergermeeschtesch huet de grousse Merci ervirgehuewen deen d'Awunner vun den Uertschafte vun der Gemeng Waldbëlleg bis haut géintiwwer den amerikaneschen Zaldoten emfannen an ausdrécken, déi si viru 75 Joer vun de Preise liberéiert haten an dobäi hir Gesondheet an hiert Liewen op d'Spill gesat hunn. Si huet och un déi 26 Awunner vu Waldbëlleg, Haler a Chrëschtnech erénnert, déi dem Zweete Weltkrich zum Affer gefall sinn.

Den Här Craig Ferguson huet an emouvante Wieder beschriwwen, wéi hien an deene knappen dräi Méint, déi en hei zu Lëtzebuerg ass, émmer erëm als Amerikaner, mee och als Mënsch, geréiert ass vun de ville Plazen a Momenter, wou d'Lëtzebuerger un déi amerikanesch Zaldoten erënneren, déi deemools hei waren. Säi Grousspapp war och do derbäi; dee Mann huet net vill vum Krich verzielt, mee vu Lëtzebuerg huet e gesot: „Luxembourg is a beautiful place.“ „That is so!“, huet den Här Ferguson confirméiert. De britteschen Ambassadeur huet an excellentem Lëtzebuergesch un de Krich erënnert a sech och driwwer gefreet, datt déi Erënnerung hei esou héichgehale gëtt.

Dunn ass e Cortège mat Fakelen an den Zentrum vu Waldbëlleg gaang bei d'Monument énnen am Duerf, dat vun de Gemengenservicer schéin dekoréiert gi war. D'Garde d'honneur huet sech opgestallt.

Den Här Marc Weber, President vun den FPYD-Luxembourg, huet ausféierlech d'Kampfhandlunge beschriwwen, déi ém Chrëschttag 1945 dozou gefouert hunn, datt d'Preise Waldbëlleg an Haler besat haten an d'Amerikaner déi zwou Uertschaften no zéie Kämpf konnte befreien. Hien

huet d'Madame Helen Patton begréisst, d'Enkelin vum Generol Patton, „*dem gréisste Generol, deen d'amerikanesch Arméi jeemools hat*“. D'Madame Patton huet insistéiert, datt hire Grousspapp émmer gesot huet, et wier net hie selwer gewiescht, deen déi Kämpf duerchgestanen hat, mee seng Zaldoten. Si ass selwer touchéiert vun den Erënnerungszeremonien an huet den FPYD-Luxembourg an den Autoritéiten dofir en häerzleche Merci gesot.

Den Här Christian Pettinger vun den FPYD-Luxembourg huet un déi zwee amerikanesch Zaldoten erënnert, déi zu Haler a Waldbëlleg gefall sinn, de Corporal Joseph Friend an de Private Louis F. Schwall. Et si Rousen un de Public verdeelt ginn, déi dunn eenzel virun dem Monument an de Fotoe vun den zwee Zaldoten néiergeluecht si ginn. D'Sonnerie aux morts gouf gespillet.

Duerno goung de Cortège hannescht an de Centre scolaire. D'Gemeng huet en Éierewäin offréiert, d'Lëtzebuerger Arméi en lerbsebulli.

Marc Barthelemy
© Damaris

Chief Warrant Officer Howard S. Liddic

Service Company 21st Tank Battalion 10th Armored Division

Chief Warrant Officer (CWO) Howard S. Liddic, a native of Williamsport, PA, joined the 10th Armored Division when it was formed at Fort Benning, GA on July 15, 1942. He served with the division through all of its combat operations in Europe from September, 1944 to May, 1945.

During the Battle of the Bulge, CWO Liddic was assigned to Combat Command B (CCB), 10th Armored Division. CCB was ordered to defend Bastogne, the first major combat unit to arrive in the city. CWO Liddic was awarded the Oak Leaf Cluster to the Bronze Star Medal for his actions in Bastogne. His citation reads:

„For heroic achievement against an enemy of the United States at Bastogne, Belgium on 31 December, 1944. Braving intense enemy fire, Chief Warrant Officer Liddic, courageously crossed a dangerously exposed route to besieged forces and secured information vital to the success of the defense of the city of Bastogne.“

He often recalled the extreme cold that he and his comrades endured in Bastogne. He was nearby when a 10th Armored building was bombed and helped to dig the survivors out of the wreckage.

CWO Liddic survived the siege of Bastogne, was wounded in Germany on April 1, 1945, and returned home to the United States in October, 1945. Like so many WW II veterans, he was proud of his service in a very quiet way.

Chief Warrant Officer (CWO) Howard S. Liddic, in Williamsport, PA geboren, trat der 10. Bewaffneten Division bei, als diese in Fort Benning, GA am 15. July 1942 aufgestellt wurde. Er nahm mit der Division an sämtlichen Kampfhandlungen von September 1944 bis Mai 1945 in Europa teil.

Während der Ardennenoffensive gehörte CWO Liddic dem Combat Command B (CCB), 10. Bewaffnete Division, an. CCB wurde beauftragt die Stadt Bastogne zu verteidigen. Es war der erste größere Verband der in der Stadt eintraf. CWO Liddic wurde mit dem „Oak Leaf Cluster to the Bronze Star Medal“, also der Bronze Stern-Medaille mit zweifachem Eichenlaub, für seinen Einsatz in Bastogne ausgezeichnet. Die Erwähnung lautet:

„Für heroische Leistungen gegen einen Feind der Vereinigten Staaten in Bastogne, Belgien am 31. Dezember 1944. Intensivem feindlichen Feuer trotzend, überquerte Chief Warrant Officer Liddic mutig eine gefährliche offene Straße um zu umlagerten Verbänden zu gelangen und beschaffte so Informationen, die für den Erfolg der Verteidigung Bastognes von großer Bedeutung waren.“

Er erinnerte sich oft an die extreme Kälte, die er und seine Kameraden in Bastogne erdulden mussten. Er war in der Nähe als ein Gebäude der 10. Bewaffneten Division bombardiert wurde und half mit die Überlebenden aus den Trümmern zu bergen.

CWO Liddic überlebte die Einkesselung von Bastogne, wurde am 1. April 1945 in Deutschland verwundet und kehrte im Oktober 1945 in die Vereinigten Staaten zurück. Wie so viele Veteranen des Zweiten Weltkrieges war er stolz auf seinen Militärdienst auf eine bescheidene Art und Weise.

NIGHT VIGIL

Corporal Joseph Friend

De Joseph Friend ass 1921 zu Philadelphia am Bundesstaat Pennsylvania ob d'Welt komm. Éier e bei d'Arméi koum, hat hien sech bestuet.

Hien ass den 13. November 1942 an d'americanesch Arméi agezu ginn an der 10. US- Panzerdivisioun zoudedeelt ginn. Beim Kampfasaz an Europa huet hien an der B-Company vum 21. Panzerbatailloun vun der 10. US-Panzerdivisioun gedingt.

Den 21. Dezember 1944 hunn Eenheeten vun der 10. US- Panzerdivisioun Waldbölleg ugegraff, fir déi däitsch Zaldoten erauszedreiwen. De Private first class Chester L Knight huet nom Krich iwver dësen Ugrëff dat heiten ausgesot:

„De Panzer, dee vum S/Sgt Mudd kommandéiert ginn ass, an dem ech e Bowgunner war, krut den Uerder, a Waldbölleg virzestoussen, fir ugräifend Infanterie ze éinnerstëtzen, dëst géingt 13 Auer den 21. Dezember 1944. Den Ugrëff ass gutt verlaf bis mer hu missen no vir goen, fir e puer däitsch Scharfschützen auszeschalten. Mir sinn eng Strooss erof no riets gebéit, an esoubal mer dat zweet Haus ob der Strooss erreecht haten, huet eng Bazooka-Granat eise Panzer ob der rietser Säit vum Tuerm getraff, woubäi de Corporal Joseph Friend ob der Plaz gestuerwen ass.

De S/Sgt Mudd huet liicht verwonnt ausgesinn a Blutt ass säitlech vum Kapp erofgelaf. Hien ass vum Panzer erofgeklomm an wei an engem verwirrtem Zoustand no hanne gaangen. Dat wor fir d'lescht wou ech e gesinn hunn.“

De Corporal Joseph Friend huet am Alter von 23 Joer säi Liewen fir eis Fräiheit gelooss a läit um *Luxembourg American Cemetery and Memorial* zu Hamm begruewen.

Dem Corporal Joseph Friend säin Affer däerf ni vergiess ginn!

Christian Pettinger

Private first class Louis Frederick Schwall

De Louis Frederick Schwall gouf den 28. Februar 1921 zu Bay City am Bundesstaat Michigan gebuer. Hien hat zwee Briddere an zwou Schwësteren. Säi Papp ass gestuerwen, wéi hien eréischt 14 Joer al war an esou ass hien de Kapp vun der Famill ginn. De Louis huet als Elektronik-Fachmann geschafft an huet sech mat der Mary Lou Harbourne bestuet, éier e bei d'Arméi koum.

1944 ass hien du mat 23 Joer an d'Arméi agezu ginn an koum als Ersatzmann bei d'G-Kompanie vum 11. Inf. Regiment vun der 5. Inf. Divisioun. Op Chrëschtdag de 25. Dezember 1944 huet dat 11. Regiment vun der 5. Inf. Div. Haler ugegraff. Bei dësem Ugrëff ass de Private Louis F. Schwall esou schwéier verwonnt ginn, dass hien de selwechten Dag u senge schwéiere Verletzunge gestuerwen ass.

Als besonnescht trauregt Schicksal ass ze ernimmen, dass den Dag drop, de 26. Dezember, säi Jong, de Brian Frederick Schwall, ob d'Welt komm ass.

De Louis F. Schwall gouf fir d'éischt um Militärkierfech zu Hamm begruewen, éier seng stierflech Iwwerreschter zwee Joer drop ob de Green Rich Cemetery ob Bay City, Michigan, iwverfouert gi sinn.

Säi Jong, de Brian Frederick Schwall, deen 2006 verstuerwen ass, hat d'Éier, zu Haler am Joer 2000 derbäi ze sinn, wéi d'Gedenktafel fir säi Papp agewéit ginn ass, a fir déi Plaz ze besichen, wou säi Papp säi Liewen mat 23 Joer fir eis Fräiheit hierginn huet.

Dem Private first class Louis Frederick Schwall säin Affer däerf ni vergiess ginn!

Christian Pettinger

Damaris

VOR 75 JAHREN ÜBERRANNTEN DUNKER UND PATTON DIE RUNDSTEDT-OFFENSIVE

a) Planung und Vorbereitung der Offensive:

Nach dem unaufhaltsamen Vorwärtsstürmen der Alliierten durch Frankreich nach der Normandie-Landung vom 6. Juni 1944, kam es vor dem Westwall und der niederländischen Grenze zu einem überraschenden Stillstand. Die Hauptursache für diesen Stopp im September 1944 war Montgomerys Angriff bei Arnhem, der zu einem Fehlschlag führte. Marschall Montgomery verlangte immer, bei der Vorbereitung eines Angriffs, den größten Anteil am Nachschub für seine Truppen. Für Arnhem musste er deshalb 2/3 des Gesamtnachschnitts bekommen, während alle anderen Mitkämpfer sich mit dem restlichen Drittel begnügen mussten. Monty hatte zwar den Hafen von Antwerpen fast unbeschädigt erobert, aber die Schelde mündung bis zum Meer war weiter unter deutscher Kontrolle. Der gesamte Nachschub der alliierten Truppen musste also von den Häfen aus der Normandie mit Lastwagen herbeibringt werden.

Anstatt die Ufer der Schelde von den deutschen Besetzern zu befreien, um den Antwerpener Hafen für den alliierten Nachschub funktionsfähig zu machen, vergeudete der ehrgeizige Montgomery seine Zeit mit seinem Arnhem-Abenteuer. Er wollte durch die Eroberung der holländischen Brücken über die Maas und die Mündungsarme des Rheins, ins Ruhrgebiet vorstoßen und von hier aus in das Herz des „großdeutschen Reiches“ gelangen.

Der herbeigesehnte Erfolg blieb aus und der Krieg dauerte einige Monate länger. Die Herbstmonate verflossen enttäuschend und fast tatenlos. Die Kriegshandlungen wurden durch die Ardennen in zwei Abschnitte geteilt. Im Norden kämpfte die IX. amerikanische Armee an den Roer-Dämmen und im Hürtgen-Wald einen verlustreichen, blutigen Kampf. In der Umgebung von Metz erging es der III. Armee von Patton nicht besser.

Während Anfang Dezember im Norden sechs amerikanische Divisionen versuchten die Roer-Dämme anzugreifen, beabsichtigte Patton südlich von Saarbrücken mit zehn Divisionen in die Pfalz einzudringen.

In der Zwischenzeit kam die alliierte Offensive in den Septembertagen 1944 zum Stehen. Diesen Umstand nutzte Hitler für einen neuen Angriffsplan. Mit neuen Streitkräften wollte er durch die Ardennen vorstoßen mit dem Ziel, einen Keil bis nach Antwerpen in die alliierte Front zu treiben. Dadurch würde zwischen den Amerikanern im Süden und den Briten im Norden eine Trennungslinie hergestellt. Die im Norden eingekesselten Briten glaubte er so aufzureißen und zu zerstören. Dies würde ihm erlauben mit den Amerikanern in Verhandlungsgespräche zu kommen und den Krieg im Westen zu beenden.

Der Diktator träumte von einer Wiederholung des Blitzkrieges von 1940, nur sollte der Sichelschnitt diesmal statt südlich durch Frankreich, nördlich in Richtung Antwerpen durch Belgien verlaufen. Die Entwicklung in den Herbstmonaten 1944 verschaffte Hitler genügend Zeit, seine Kriegspläne voranzutreiben.

Als Hitler seinem Führungsstab zu Oktoberbeginn den Befehl erteilte einen genauen Operationsplan auszuarbeiten, war seine Westfront äußerst schwach besetzt. Sowohl in materieller wie in personeller Hinsicht war die deutsche Armee unterlegen. Deshalb dekretierte er am 8. Oktober 1944 den „Volkssturm“.

Dadurch wurden alle deutschen Männer zwischen 15 und 60 Jahren mobilisiert und es sollten 40 „Volksgrenadier-Divisionen“ neu aufgestellt werden.

Auf materiellem Gebiet war die Lage Ende September ebenso bedenklich. Auf einer Frontbreite von 400 km

MULTIPLE GUN MOTOR CARRIAGE M16 ANTI AIRCRAFT

MEDIUM TANK M4A3 (76) "SHERMAN"

MEDIUM TANK M4A3 (105) "SHERMAN"

standen 12 deutsche Divisionen mit 239 Panzern und Sturmgeschützen, 20 amerikanischen Divisionen mit 2.300 Panzern gegenüber. Bei der Artillerie war es nicht besser, 821 Geschütze bei der Wehrmacht gegen 2.680 bei der U.S.-Army.

Das misslungene Attentat vom 20. Juli 1944 hatte Hitlers Misstrauen gegenüber dem Offizierskorps auf die Spitze getrieben. Er traute niemandem in seinem Umkreis, weshalb strengste Geheimhaltungsvorschriften zur Vorbereitung seiner Offensive bei der Planung eingeführt wurden. Alle Mitarbeiter mussten eine Verpflichtung zur absoluten Geheimhaltung unterschreiben, die mit dem Satz endete: „... Ich bin mir bewusst, dass die mir auferlegte Verpflichtung bei Zu widerhandlung mit den schwersten Strafen bis zur Todesstrafe belegt wird.“

Die vorbereitenden Pläne und Akten mussten in besonderen Räumen aufbewahrt werden. Die Benutzung von Telefon und Funk bei operativen Gesprächen war strengstens verboten. In privaten Gesprächen unter Kollegen und Mitarbeitern, durfte kein Wort über die Offensivpläne gesprochen werden. Im Falle einer Indiskretion, musste diese sofort angezeigt werden. Besondere Tarnungsmaßnahmen wurden eingeführt. Bei Tag wurden alle Truppenbewegungen innerhalb eines 10 km breiten Frontstreifens untersagt. Zugmaschinen, Schlepper oder Lastwagen durften hier nicht verkehren. Spuren von Panzern und Lastkraftwagen mussten sofort verwischt oder überdeckt werden. Transportzüge durften nur nachts und östlich des Rheins verkehren, die Artillerie nur mit Pferdegespannen in Stellung gebracht werden. Alle Stellungen mussten sofort getarnt werden. Im Aufstellungsgebiet der Eifel wurde eine strikte Funkstille verhängt, während in anderen Gebieten, wo keine Truppen stationiert waren, ein reger Funkverkehr vorgetäuscht wurde.

Das Kräfteverhältnis zwischen Angreifer und Verteidiger schien zu Gunsten der Wehrmacht auszufallen. Den deutschen Truppen der Wehrmacht mit 23 Divisionen, stan-

General Patton

den nur acht amerikanische Divisionen gegenüber. In Wirklichkeit muss man aber auf andere Faktoren wie Ausstattung, Luftüberlegenheit, Nachschub usw. eingehen. Die gewaltige Massierung amerikanischer Kräfte im Raum Aachen und in Lothringen, konnte durch die vortreffliche Mobilität ihres Fahrzeugbestandes, in relativ kurzer Zeit in ein anderes Krisengebiet verlegt werden.

Das schwierigste Problem der Wehrmacht war die Versorgung mit Treibstoff. Die versprochenen Tagessätze wurden nie geliefert. Die Treibstoffdepots waren aus Sicherheitsgründen zu weit hinter die Front verlegt worden. Da

GUN MOTOR CARRIAGE M12

MEDIUM TANK M4A3E8 "SHERMAN"

TANK DESTROYER GUN MOTOR CARRIAGE M18 "HELLCAT"

der Nachschub der Deutschen vorwiegend mit Pferden besorgt wurde, und es allen Divisionen an Lastwagen mangelte, konnten diese Probleme nicht behoben werden.

Zur Eroberung der Maasbrücken hatten die Deutschen eine besondere Brigade gebildet, die „Panzer-Brigade 150“. Sie bestand aus 2.000 Mann, welche fließend Englisch sprechen konnten und in amerikanischen Uniformen weit vor der Front operieren sollten. Sie sollten in kleinen Gruppen von 4 bis 5 Mann Verwirrung stiften, Sabotage ausüben, Sperren anlegen und Nachrichtenlinien unterbrechen. In kompaniestarken, gut bewaffneten Kampfgruppen sollten sie die drei Maasbrücken unversehrt besetzen, um den Deutschen ihren Vorstoß nach Brüssel und Antwerpen zu erleichtern. Die Brigade hatte keinen Erfolg, stiftete trotzdem viel Verwirrung bei den Amerikanern. Diese Sondertrupps sollten im Abschnitt der 6. Panzer-Armee eingesetzt werden, deren Frontdurchbruch jedoch schnell stecken blieb.

b) Die direkten Gegner im Luxemburger Land

Die Amerikaner hatten das Gelände der Ardennen, welches das deutsche Oberkommando zum Gegenangriff ausgewählt hatte, auf einer Länge von 120 km mit nur drei Divisionen belegt. Es waren dies die 106., die 25. und die 4. U.S.-Infanteriedivisionen, verstärkt durch eine Kampfgruppe, das Combat Command A der 9. U.S.-Panzer-Division.

Die 106. U.S.-Infanteriedivision war eine unerfahrene Einheit, welche erst kürzlich in Europa angekommen war. Die 28. und die 4. U.S.-Infanteriedivision waren kampferfahrene Verbände, die nach blutigem Verlust im Hürtgenwald, im Herbst 1944 zur Auffrischung an Personal und Ausstattung nach Luxemburg verlegt wurden.

Da die Amerikaner nicht über genügend Soldaten verfügten, wurden die Truppen in Ortschaften stationiert. Zwischen den Dörfern war Niemandsland. Die Schwäche dieser Frontlinie ist auffallend, denn es bestand keine zweite Verteidigungslinie. Folgenschwerer war die Tatsache, dass in den drei Monaten vor dem deutschen Angriff, keine Verteidigungsstellungen ausgebaut wurden. Es gab

keine Minenfelder, Stacheldrahtverhaue, Straßensperren, Gräben oder zündfertige Brückensprengungen. In den engen Tälern mit den kurvenreichen, schmalen Straßen und nicht zu umgehenden Brücken hätte man die natürlichen Hindernisse ohne Schwierigkeiten nutzen können. Es schien eher, dass die Amerikaner, welche den Gegner während drei Monaten quer durch Europa gejagt hatten, nicht mit einer langen Verteidigung gerechnet hatten. Jeder Halt war eine kurze Pause vor der anschließenden Verfolgung des Feindes.

Zum Angriff hatte Hitler drei Armeen vorgesehen. Die 6. SS-Panzer-Armee unter Oberstgruppenführer Sepp Dietrich, sollte zwischen Monschau (Montjoie) und Losheim angreifen und das 200 km westlich liegende Antwerpen erobern. Aber der Angriff nach Westen, mit vier SS-Panzer-Divisionen und fünf Infanterie-Divisionen schlug fehl. Die SS-Truppen kamen nicht über Stavelot und Malmédy hinaus.

Im Mittelabschnitt griff die 5. Panzer-Armee von General Hasso von Manteuffel an. Ihr Auftrag war die Eroberung der Brückenköpfe an der Maas: Andenne, Namur, Dinant und Givet. Dann der Weiterstoß nach Brüssel. Die 116. Panzerdivision und die 560. Volksgrenadierdivision, hatten die Mission, über die Ortschaft Ouren hinweg nach Houffalize zu stoßen, um die Brückenköpfe von Andenne und Namur zu erobern. Die Panzer-Lehr-Division mit der 26. Volksgrenadierdivision sollten Clerf und Bastogne einnehmen, die Maas südlich Namur überqueren und Brü-

ckenköpfe in Dinant und Givet bilden. Die Führer-Begleit-Brigade, sollte die sich nach dem Durchbruch der Front anbahnenden Erfolge ausbeuten.

Den südlichen Flankenschutz der zwei Angriffs-Armeen übernahm die 7. Armee unter General Erich Brandenberger. Sein Auftrag bestand darin, zwischen Vianden und Echternach durchzubrechen, dann bis zur Linie Wasserbillig-Mersch-Martelingen-Libramont-Gedinne (südlich von Dinant) vorzudringen. Für diesen nicht gerade bescheidenen Auftrag, sollten Brandenberger 6 Divisionen zur Verfügung stehen. Am Vortage zum Angriff hatte er jedoch nur 4 Divisionen, die 5. Fallschirmjäger-Division und drei Volksgrenadierdivisionen. Später wurde er durch die 79. Volksgrenadierdivision und die Führer-Grenadier-Brigade verstärkt.

Über die Qualität, besonders der neuen Volksgrenadierdivisionen, ist nicht viel Gutes zu erzählen. Es waren meist zusammengewürfelte Divisionen, welche mit Ersatzpersonal verschiedenster Herkunft aufgefüllt wurden, z. B. die 352. Volksgrenadierdivision, die nur äußerst beschränkt kampfverwendfähig war, sie war in der Normandie fast vollständig aufgerieben worden. Neben einem kleinen Stamm von kriegserfahrenen Offizieren und Unteroffizieren, der ihr geblieben war, setzte sich ihr Zuwachs aus Marine- und Luftwaffenangehörigen zusammen, welche über eine ungenügende Ausbildung und keinerlei Kampferfahrung verfügten. Der Personalmangel erklärt die Kräftegliederung: 3 Regimenter mit je zwei Bataillonen, ein Pionier-Bataillon, ein Regiment Volksartillerie zu 4 Abteilungen (jede mit 3 Batterien), eine Kompanie Sturmgeschütze und eine Kompanie Flak. Bei einem Sollbestand von 20 Sturmgeschützen, besaß die Division nur sechs Rohre. Wie alle Einheiten der Offensive, besaß sie reichlich leichte Panzerabwehrwaffen (Panzerschreck und Panzerfaust).

Die 276. Volksgrenadierdivision war ebenfalls bei den Kämpfen in der Normandie stark zusammengeschrumpft. Ende November wurde sie im Raum Wittlich neu aufgestellt. In zwei Nachtetappen marschierte sie in den Bereitschaftsraum zwischen Wallendorf und Bollendorf.

Der linke Flügel der 7. Armee, zwischen Wintersdorf und Nittel, war sehr dünn besetzt. Ein Bewährungsbaatallion, ein Festungs-Maschinengewehr-Bataillon und 6 Kanonen Festungsartillerie waren die einzigen Kräfte, die während der Offensive die Frontlinie zu halten hatten.

War der Kampfwert der Infanteriekräfte der 7. Armee nicht hoch einzuschätzen, so kommt man zu demselben

Ergebnis bei der Bewertung der Artillerie-Feuerkraft. Im 30 km breiten Angriffsabschnitt der 7. Armee waren insgesamt 346 Artillerierohre in die Tiefe gestaffelt. Unter Berücksichtigung, dass die amerikanischen Verteidigungsstellungen kaum ausgebaut waren, könnte man diese mittelmäßige Artillerieausstattung als ausreichend bezeichnen.

Einer der größten Nachteile der deutschen Artillerie war der Mangel an weittragenden Geschützen. Die Ausstattung an Kanonen über 120 mm und schweren Mörsern über 150 mm war ungenügend. Es war den Deutschen unmöglich, die mächtige amerikanische Artillerie bei Angriffsbeginn zu bekämpfen. Die Feuervorbereitung auf die amerikanischen Infanteriestellungen war kein Problem, aber die weiter rückwärts liegenden, schweren amerikanischen Artilleriestellungen lagen außer Reichweite. Ein weiterer Fehlfaktor waren die mangelhaften Transportfahrzeuge. Das Einrücken der Batterien vor dem Angriffstag musste mit Pferden erfolgen, da die vorgesehenen Zugmaschinen „Raupenschlepper Ost“ auf den aufgeweichten Wegen im schwierigen Gelände versagten. Auch die Versorgung mit Munition war durch den mangelhaften Fahrzeugbestand ungenügend, ja teilweise unmöglich.

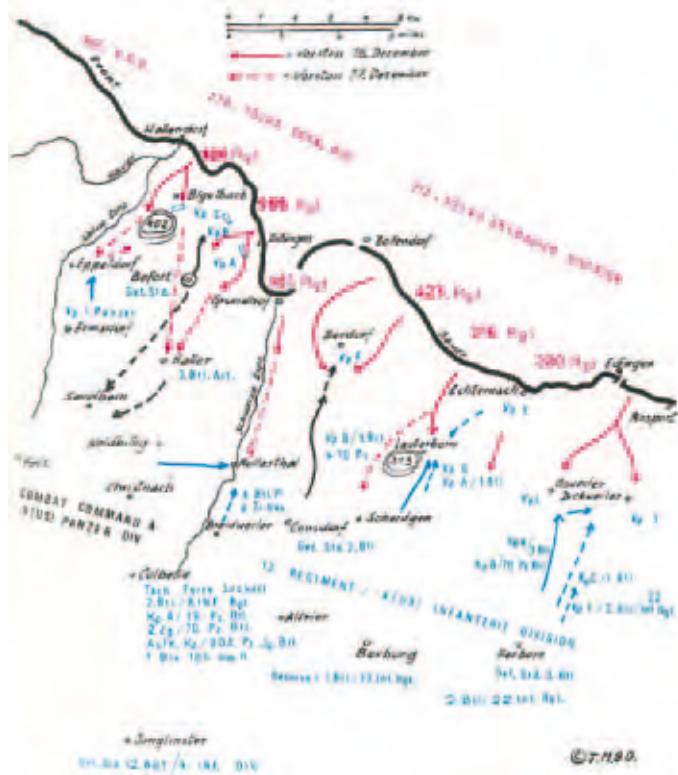
Die deutschen Divisionen, welche am 16. Dezember zur letzten Offensive antraten, waren mit unerfahrenem Ersatzpersonal aufgefüllt worden. Durch hochtrabende Titel versuchte man diese Schwächen zu verdecken: Aus einfachen Infanteristen wurden stolze „Grenadiere“; um die Verbundenheit mit dem Volk zu unterstreichen, wurde aus einer Division eine „Volks-Division“. Aber alle Titel und Ehrenungen vermochten deren Mängel und Schwächen weder zu verdecken noch aufzuheben. Die neue 5. Fallschirmjäger-Division war eine aus Angehörigen der 1. Luftflotte zusammengestellte Einheit. Bodenpersonal, Flieger ohne Flugzeuge, Nachrichtenleute, Flakmannschaften, usw., hatten wenige oder keine Kampferfahrung. Fallschirmjäger, die nie einen Sprung aus einem Flugzeug taten, waren mit Sicherheit wenig für „Fußtruppen-Einsätze“ zu begeistern. Der Ausbildungsstand dieser Division ließ zu wünschen übrig.

c) Die Rundstedt-Offensive

Die Batterien A, B, und C des 3. Field Artillery Battalion waren erst am 14. Dezember in Haller in Stellung gegangen. Sie hatten auf den Rat vom Vorgänger-Kommandeur des 73. Field Artillery Battalion andere Stellungen ausgesucht. Auch verlegte Lt.-Colonel Ruhlen sein Hauptquartier nicht mehr ins Hotel Hallerbach, sondern in unser Haus in der Henerecht. Die „Service Company“ kam in die Villa Arend

FRONTABSCHNITT ECHTERNACH
am 16. und 17. Dezember

KARTE 14

FRONTABSCHNITT ECHTERNACH
am 18. und 19. Dezember

KARTE 15

in Medernach. Die Batterie A wurde um das Hofgut Pletschette verlegt.

Am Samstag, dem 16. Dezember 1944, um 5.35 Uhr, eröffnete die deutsche Artillerie ein überraschendes Feuer auf die Batteriestellungen und die Bereitstellungsräume der amerikanischen Truppen. Lt-Colonel Ruhlen vom amerikanischen Artillerie-Bataillon in Haller behauptete, dass in einer Stunde 800 bis 900 Granaten in Haller einschlugen. Dabei wurden die Stellungen seines Vorgängers gezielt getroffen. Vor dem Wechsel der Artillerie war Ruhlen gewarnt worden, seine Batterien in neue Stellungen zu verlegen, da die Deutschen die genaue Lage der Kanonen seines Vorgängers ausspioniert hatten.

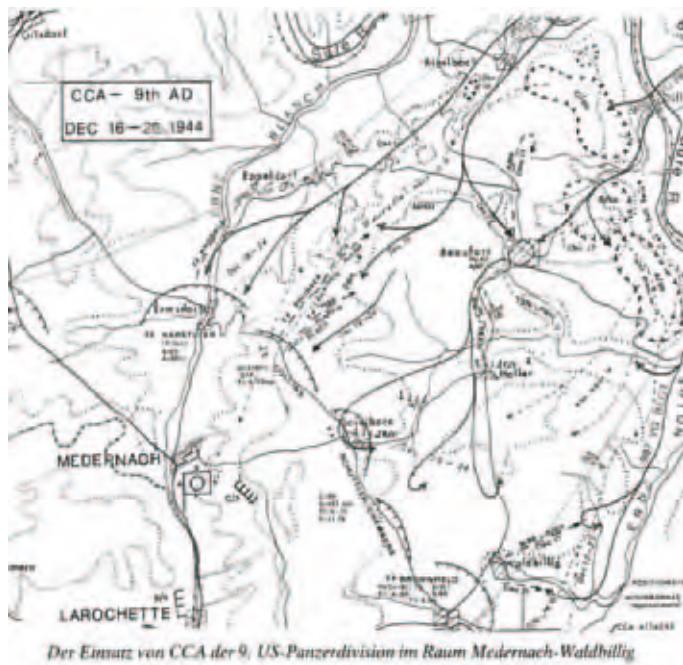
Die 9. U.S.-Panzerdivision, unter dem Befehl von Major General John W. Leonard, nahm in der Ardennenoffensive eine besondere Stellung ein. Sie war in drei Kampfgruppen aufgeteilt und wurde an drei Angelpunkten der Schlacht eingesetzt:

- Combat Command A (CCA) an der Südflanke im Raum Medernach-Waldbillig
- Combat Command B (CCB) im Norden bei St-Vith
- Combat Command R (CCR) im Zentrum bei Bastogne.

Am bekanntesten ist der tapfere Widerstand der Kampfgruppe R unter dem Befehl von Colonel Joseph H. Gilbreth auf der Straße Ulfingen - Bastogne. Am Nachmittag des 18. Dezembers wurde „Task Force Rose“ bei Antoniushof vernichtet. Am späten Nachmittag gegen 18:30 Uhr wurde „Task Force Harper“ bei „Féitsch“ zerstört, wobei der Befehlshaber Colonel Ralph S. Harper fiel. Die Überlebenden zogen sich nach Longvilly zurück, wo Colonel Gilbreth eine neue Straßensperre aufbaute, welche gegen 20 Uhr von der neuangekommenen 10. U.S. Panzerdivision verstärkt wurde.

Colonel Thomas H. Harrold, Kommandeur von Combat Command A (CCA), hatte seinen Befehlsstand in der Villa Arend (heutige „Fondation Arend-Fixmer“) in Medernach eingerichtet. Diese Kampfgruppe A bestand aus dem 60. Armored Infantry Battalion unter Lieutenant Colonel Kenneth Collins, dem 3. Field Artillery Battalion unter Lieutenant Colonel George S. Ruhlen, dem 89. Cavalry Reconnaissance Squadron, Battery A des 482. AAA Battalion und Company A des 9. Armored Engineer Battalion.

Das 60. Armored Infantry Battalion mit 800 Mann, war in einem Bogen von rund 3,2 km auf der Höhe von Befort

in Richtung Wallendorf entfaltet. Etwa 4 km dahinter in Haller stand das 3. Field Artillery Battalion.

Das 60. Armored Infantry Battalion in Befort kam am 16. Dezember mit den Deutschen in Kontakt und hatte erste Schwierigkeiten. Die Kompanie C hatte den 1. Zug bei Bigelbach in Stellung. Er wurde nicht sofort angegriffen, aber der Vorposten, der die Brücke von Wallendorf überwachte, ging verloren.

Die früheren Stellungen des 73. Field Artillery Battalion in Haller waren am 16. Dezember mit je 100 bis 150 Salven belegt worden. Es war somit Glück, dass die neue Artillerie nicht dieselben Stellungen übernommen hatte. Trotz des dauernden Beschusses bereitete Sergeant Westenfeldt warme Mahlzeiten für die Soldaten. Corporal Dean verteilte die Post während der ruhigen Minuten.

Der Befehlshaber der 7. (deutschen) Armee, General Erich Brandenberger, war am Abend des 16. Dezember 1944 recht unzufrieden mit der Leistung der 276. Volksgrenadierdivision. Er machte dem Kommandeur, Generalmajor Möhring Vorwürfe, denn den rund 10.000 Volksgrenadiere standen nur etwa 800 GIs vom 60. Infantry Battalion der 9. Panzerdivision der Amerikaner gegenüber.

Bei Wallendorf hatte ein erster Stoßtrupp mit Sturmbooten über die Sauer gesetzt. Sie konnten die amerikanischen Panzersoldaten westlich der Beforterheide zwar überraschen, aber von der gegenüberliegenden Höhe bei Hoesdorf wurden sie durch amerikanisches Maschinen-

gewehr- und Granatwerferfeuer festgenagelt, bevor sie Reisdorf erreichten.

In Grundhof setzte das 987. Regiment über die Sauer und rückte durch das Tal der schwarzen Ernz nach Müllerthal vor.

Die 276. Volksgrenadierdivision hatte bei Einbruch der Nacht ihr Tagesziel, das 60. Armored Infantry Battalion zu überrennen und die Artilleriestellungen bei Haller auszuschalten, nicht erreicht. Deshalb befahl General Brandenberger, den Angriff während der Nacht fortzusetzen. Da die 276. Volksgrenadierdivision ihr Ziel am ersten Angriffstag verfehlt hatte, löste Brandenberger den General Möhring durch Generalmajor Dempwolff ab.

Als sich am 18. Dezember der neu ernannte General Dempwolff auf dem Gefechtsstand der 276. Volksgrenadierdivision vorstellt, fragte er nach seinem Vorgänger und bekam die prompte Antwort: „Der Herr General ist soeben gefallen.“

General Möhring war zu seinen Regimentern gefahren, um sich zu verabschieden. Nach seinem Abschied beim 987. Regiment in Müllerthal wollte er zum 988. Regiment in Befort fahren. Da die Straße nach Befort noch nicht von den Deutschen kontrolliert wurde, bekam er den Rat nach Grundhof an der Sauer zu fahren, um von dort aus nach Befort zu gelangen. Er ignorierte diesen Rat und nahm den kürzeren Weg über Vogelsmühle. Auf „Krëiwinkel“ geriet das Auto des Generals ins Schussfeld eines amerikanischen Maschinengewehrs und der General samt seiner Besatzung fanden den Tod.

Erster amerikanischer Panzer in Bastogne.

Von den Höhen bei Berdorf konnten die Deutschen Haller einsehen. Beim 3. Field Artillery Battalion wurde die Batterie B in Haller unter schweren deutschen Beschuss genommen. Am späten Nachmittag des 17. Dezember bekam Batterie B den Befehl sich nach Savelborn abzusetzen.

Gegen 20 Uhr am 17. Dezember fuhr eine Kolonne Fahrzeuge der Stabskompanie des 60. Armored Infantry Battalion aus Befort durch Haller in Richtung Savelborn. Dadurch wurde ersichtlich, dass die Deutschen bald nach Haller vorrücken würden, oder zumindest versuchen würden es einzukesseln. Gegen 21 Uhr wurde die Batterie C in Haller stark beschossen und ein Haufen Munition ging in Flammen auf.

Wir, die Bewohner im Hause 10 der Henerecht, in dem das Hauptquartier von Lt.-Colonel Ruhlen seinen Sitz hatte, versuchten ein wenig zu schlafen. Die ganze Nacht schien das Haus keine Ruhe zu finden. Beständig verkehrten Jeeps vor der Tür, welche mit Vollgas ankamen oder abfuhren. Aber nach 2 Uhr in der Nacht wurde es plötzlich ruhig. Vater stand auf und ging hinunter, kam aber sofort zurück und erklärte: „Die Amerikaner sind fort, also kommen jetzt wieder die Deutschen! Schnell aus den Federn, denn wir müssen auch abhauen.“

Die Amerikaner hatten unser Haus verlassen ohne uns zu warnen, oder sich wie zivilierte Menschen zu verabschieden. Es dauerte lange bis wir begreifen konnten, dass die Amerikaner, welche ja erst einige Tage bei uns waren, keinem trauen konnten.

Mein Großvater und Monni Nic, der Bruder meines Vaters, nahmen mich an der Hand und wir zogen am „Seitert-Wald“ vorbei, in Richtung „Kitzebuer“, dessen Besitzer ein „Cousin“ von Großvater war. Monni Nic hatte, bevor wir gingen, in der Panik ein großes rundes Bauernbrot aus dem Küchenschrank genommen, für ihn wahrscheinlich das wertvollste, das er retten konnte. Großvater hatte zwei verschiedene Schuhe an den Füßen, es waren dies zwar ein linker und ein rechter, aber von verschiedenen Paaren. Er musste die ganze Evakuationszeit bis zum 24. März, als wir wieder nach Haller kamen, so gestiefelt umherwandern.

Als wir am „Seitert“ vorbeikamen, wurde hier aus dem Wald in Richtung Hallerbachtal heftig geschossen. Wir gingen mitten durch das Gefecht und blieben unverletzt. Großvater erzählte immer, dass ich, damals erst 6 Jahre alt, ihre Lebensversicherung gewesen wäre ...

Auf „Kitzebuer“ blieben wir nicht lange, denn in der Nacht schlugen Granaten in der Nähe des Hofes ein. Mit einem Wagen und zwei Pferden vom Kitzebuer machten wir, meine Eltern und die zwei Schwestern, Großvater und die zwei Onkel uns auf den Weg, um in Dippach bei einem andern Cousin von Großvater Unterschlupf zu finden. Dort gingen meine älteste Schwester Cécile und ich zur Schule. Bis fast Ende März 1945 waren wir in Dippach gut umsorgt und liebevoll aufgenommen.

Die Amerikaner zogen am 19. Dezember um 2 Uhr von Haller nach Savelborn. Um die deutschen Artilleriebeobachter nicht aufmerksam zu machen, fuhren die Geschütze und alle anderen Fahrzeuge im 1. Gang mit 6 km/h aus dem Dorf und die Steigung nach Savelborn hinauf. Sie nahmen zwischen Savelborn und Medernach Stellung. Lt.-Col. George S. Ruhlen verlegte sein Hauptquartier ebenfalls in die Villa Arend. In Savelborn übernahm Ruhlen mit seinen Soldaten von der 9. U.S.-Panzerdivision die Kontrolle der Straße Ermsdorf-Savelborn-Christnach-Müllerthal. Mit Halbkettenfahrzeugen, welche Vierlingsgeschütze aufgesattelt hatten und normalerweise zur Flugabwehr dienten, fuhren sie beständig über diese Straße und schossen auf jede feindliche Truppenansammlung der sie begegneten. Im Einsatz gegen Soldaten waren die Vierlingsgeschütze wegen ihrer Gefährlichkeit als „Hackmaschinen“ bekannt. Somit trug die 9. Panzerdivision zur Stabilisierung der Front bei.

Eine spätere Heldentat der 9. U.S.-Panzerdivision war die waghalsige Eroberung der Brücke von Remagen. Am 7. März 1945 eroberte Lieutenant Carl Zimmermann mit einer Gruppe Panzerspähwagen die Ludendorff-Brücke am Rheinufer bei Remagen. Während amerikanische „Pershing“-Panzer der Company C die Brücke unter Beschuss nahmen, betätigten deutsche Pioniere die Zündvorrichtung. Unter der gewaltigen Detonation erhob sich die Brücke, ein Metallbau auf vier Steinpfeilern, und sackte wieder intakt auf die Pfeiler. Michael Chinchar stürmte als erster auf die Brücke, musste aber wegen dem wütenden Maschinengewehrfeuer in Deckung gehen. Alex Drabic aus Toledo (Ohio) gelang es als erster Soldat die Brücke zu überqueren. Lieutenant Zimmermann folgte ihm mit seinen Soldaten und der Company C, die von William McMaster kommandiert wurde. So hatte die 9. „Phantom“-Panzerdivision in einem kühnen Handstreich den Weg über den Rhein eröffnet. Hitler tobte und ließ sofort fünf Offiziere wegen „verbrecherischer Nachlässigkeit“ hinrichten. Generalfeldmarschall von Rundstedt, der bereits häufiger entlassen und wieder zurückberufen wurde, musste sofort gehen. „Der Mann ist erledigt!“, tobte Hitler. „Ich kann ihn nicht mehr sehen!“

Das Geburtshaus von Michel Rodange nach der Ardennenoffensive. ☉ Gemeng Waldbéleg.

Das 811. Tank Destroyer Battalion war der 9. U.S.-Panzerdivision unterstellt. Die Reconnaissance Company zog nach Christnach. Nach Mitternacht, am 17. Dezember, wurde Waldbillig von den Deutschen stark beschossen. Gegen 10:45 Uhr wurde gemeldet, dass Deutsche auf der Straße von Müllerthal aus gegen Waldbillig vorrückten. Kompanie B ging in Stellung um den deutschen Angriff abzuwehren. Es wurde versucht Müllerthal wieder einzunehmen, aber bei Einbruch der Dunkelheit zogen sie sich zurück. Man stellte fest, dass die Deutschen mindestens in Bataillonsstärke angriffen.

Lieutenant Colonel Brownfield, der Befehlshaber des 811. Tank Destroyer Battalions übernahm den Befehl über den Sektor von Savelborn bis Müllerthal. Am 19. Dezember griff die Kompanie B einen Bauernhof an und es gelang 61 Gefangene zu machen. Es stellte sich heraus, dass die Gefangenen der 5. Kompanie des 988. Regiments der 276. Volksgrenadierdivision angehörten.

Am 20. Dezember morgens, wurden drei Gefangene der 276. Volksgrenadierdivision gemacht. Sie sagten aus, sie würden über keine Panzer und nur über Pferdefuhrwerke verfügen. Durch die amerikanische Artillerie und die Jagdpanzer wären im Müllerthal über ein Drittel ihrer Kompanie getötet oder verwundet worden. Sie erzählten: „Die Splitter fielen wie Äpfel von den Bäumen!“ Die Sauer hätten sie über Kabel passiert und den Brückenbau abgeschirmt, ehe sie ins Müllerthal vordrangen. Das linke Bataillon sollte Christnach an-

greifen, während das rechte gleichzeitig Waldbillig von rechts angriff. Die Moral der Soldaten sei schlecht und ohne Todesdrohungen ihrer Offiziere würden sich viele Grenadiere ergeben.

Am Nachmittag griff die deutsche Infanterie in Kompaniestärke von Haller her an, konnte aber zurückgeschlagen werden. Bei diesen Kämpfen zogen sich die hinteren amerikanischen Stäbe nach Christnach zurück. Bei Anbruch der Dunkelheit gingen die kämpfenden Truppen auf die Höhen südwestlich von Waldbillig zurück, da es an Infanterieunterstützung fehlte.

Inzwischen war Brigadegeneral E. W. Piburn mit Combat Command A der 10. U.S.-Panzerdivision eingetroffen. Mit drei Verbänden sollte er angreifen: ein Verband sollte die Deutschen entlang der Schwarzen Ernz zurückdrängen, der zweite über Consdorf nach Berdorf vordringen, und der dritte über Scheidgen/Lauterborn nach Echternach vorstoßen. Zu diesem Zweck bildete General Piburn die Task Forces Chamberlain, Standish und Riley.

Task Force Chamberlain brachte am 19. Dezember 1944 den deutschen Angriff bei Müllerthal zum Stehen. Der General ließ die Hügel auf beiden Seiten der Schlucht besetzen. Dadurch konnte er jede Bewegung der Deutschen im Tal kontrollieren und durch Beschuss unmöglich machen.

General Patton schuf am 20. Dezember unter dem Befehl von General William Morris, dem Kommandeur der 10.

Eine amerikanische Feldküche 1945 bei Haller.

U.S.-Panzerdivision, ein neues Korps. Es begriff Combat Command A und Combat Command R der 10. U.S.-Panzerdivision, Combat Command A der 9. U.S.-Panzerdivision und die 4. U.S.-Infanteriedivision.

An den folgenden Tagen stabilisierte sich die Lage etwas, und die Deutschen hielten Waldbillig. Auf ihrer rechten Flanke versuchten sie einen kleinen Angriff, der aber am 23. Dezember abgewendet wurde. Die ganze Zeit wurden die vorderen Linien der Amerikaner und ebenfalls Christnach durch Artillerie und Handwaffen beschossen. Während die Deutschen neue Artillerie und Verstärkungen heranführten, beschossen die Amerikaner feindliche Geschützstellungen um Waldbillig. Am 24. Dezember 1944 morgens begann das 11. Regiment der 5. U.S.-Infanteriedivision einen Angriff durch die Stellungen des 811. Tank Destroyer Battalions, dessen Geschütze diesen Angriff unterstützten.

Am 24. Dezember stieß das 11. Regiment der 5. U.S.-Infanteriedivision in Richtung Waldbillig und Haller vor, welche am 25. Dezember 1944 eingenommen wurden und endlich definitiv befreit wurden.

Am 24. Dezember gegen 11 Uhr ging das 11. Regiment der „Red Diamond Division“, wie die 5. Infantry Division genannt wurde, auf der Linie Freckeisen-Christnach zum Angriff über. Das 3. Bataillon auf der linken Flanke und das 1. Bataillon auf der rechten. Das 2. Bataillon blieb in der Reserve. Auf dem rechten Flügel war die 4. U.S.-Infanteriedivision, die 9. Panzerdivision hielt die Höhenlinie von Savelborn nach Eppeldorf auf dem linken Flügel.

Das 3. Bataillon mit den Kompanien K, L und I, stieß in Richtung „Seitert“ vor und besetzte die Höhen südwest-

Befort - die trostlose Dorfstraße im März 1945.

lich von Haller. Das 3. Bataillon beschoss die Deutschen wirksam mit Artilleriefeuer, doch das 3. Bataillon erhielt ebenfalls heftiges Artillerie- und Nebelwerferfeuer als es in Stellung ging.

Das 1. Bataillon griff Waldbillig an und stieß durch das Tal der Schwarzen Ernz nordöstlich von Müllerthal vor. Die Kompanien A, B und C stießen hier auf heftigen Widerstand. Sie wurden von den Deutschen aus Waldbillig mit heftigem Artillerie- und Werfersperrfeuer beschossen.

Am frühen Weihnachtsmorgen 1944 konnte die B-Kompanie, nach mäßigem Widerstand, in Waldbillig Fuß fassen. Beim Verhör deutscher Gefangener konnten die Nebelwerferstellungen in Haller ausgemacht und ausgeschaltet werden.

Das 3. Bataillon umging am Weihnachtstag Waldbillig im Norden und nahm die Höhen südöstlich von Haller ein. Ein deutscher Gegenangriff aus Haller wurde abgewehrt.

Das 2. Bataillon erhielt den Auftrag Haller einzunehmen. Gegen 15 Uhr stieß die G-Kompanie mit einem Zug der E-Kompanie und einem Trupp Panzer nach Haller vor, nachdem ein Angriff der E und F Kompanien gegen Mittag zurückgeschlagen wurde. Vor dem Angriff der G-Kompanie wurde während einer halben Stunde Sperrfeuer auf Haller verschossen. Dabei wurden alle bekannten deutschen Artilleriestellungen unter Beschuss genommen. In einem recht heftigen Kampf, der eine Stunde lang dauerte, schaltete die G-Kompanie neun Maschinengewehre aus. Um 20 Uhr war Haller gesäubert, dabei entdeckten die GIs zahlreiche Mahlzeiten, welche die Deutschen für Weihnachten zubereitet hatten, aber zurücklassen mussten. Es wurden etwa 150 Gefangene eingebbracht und eine große Menge amerikanischer Ausrüstungsgegenstände, Fahrzeuge und Nahrungsmittel wiedergefunden, die die Deutschen beim Rückzug der Amerikaner nicht hatten mitnehmen können. Das 3. Bataillon ging im Halbkreis vom „Houwald“ zum „Harthaff“ in Stellung.

Gegen 8:30 Uhr am 26. Dezember, griffen das 1. und 3. Bataillon des 11. Regiments in Richtung Befort an. Das 3. Bataillon setzte über den Hallerbach und eroberte die Anhebung bei „Krëiwinkel“. Eine Patrouille richtete einen Beobachtungsposten über dem Sauertal ein und berichtete über starken Verkehr über die Sauerbrücke bei Grundhof. Die Kompanien E und F des 2. Bataillons stießen auf heftigen Widerstand im „Krank“. Aber kurz vor Einbruch der Dunkelheit konnte der Wald nördlich von Haller kontrolliert werden.

Am 1. Januar 1945 rücken Soldaten der 5. US-Infanteriedivision bei Haller vor.

Die Amerikaner waren der Ansicht, dass das 987. Regiment der 276. Volksgrenadierdivision mit drei Bataillonen Stellungen von Befort bis nördlich zur Sauer eingerichtet hätte. Die amerikanische Artillerie nahm diese Front unter heftigen Beschuss.

Am 27. Dezember drang eine Patrouille der G-Kompanie durch den Wald bis nach Befort vor und stellte fest, dass sich die Deutschen aus Befort zurückgezogen hatten. Nach Anbruch der Dunkelheit konnte trotz hartnäckigen Widerstandes „Beforterheide“ eingenommen werden.

Anfang Januar 1945 standen die deutschen Soldaten der 276. Volksgrenadierdivision da, wo sie am 15. Dezember 1944 vor dem Angriff gestanden hatten. Hitlers Versuch, den Blitzfeldzug von 1940 zu wiederholen, war daneben gegangen.

Aber die taktischen Gründe für das Scheitern der Offensive waren:

- Hauptsächlich der zähe Widerstand der Amerikaner. Damit hatte Hitler nicht gerechnet. Er hatte bereits lange die Kampfmoral der amerikanischen Streitkräfte unterschätzt und damit gerechnet, dass sie sich nach einer kräftigen Niederlage in die Vereinigten Staaten zurückziehen würden. Durch den zähen, starken Widerstand der zahlenmäßig weit unterlegenen Amerikaner konnten die Deutschen ihr Tagesziel nie erreichen; es gelang ihnen nicht, den wichtigen Straßenknotenpunkt Bastogne uneinnehmbar zu verstärken.

- Der Mangel an Transportfahrzeugen und das Fehlen an genügend Treibstoff erlaubte den Deutschen nicht, die durch schnelle Truppenbewegungen errungenen Teilerfolge auszunutzen. Ihre Lager an Treibstoff und Nachschub lagen aus Geheimhaltungsgründen östlich des Rheins
- General Patton gelang es seine bei Metz liegende 3. Armee, welche zu einer Offensive in das Saarland bereitstand, um 90 Grad zu wenden, und nach Luxemburg einmarschieren zu lassen.
- Am 23. Dezember 1944 klärte sich der Himmel auf und die alliierte Luftwaffe konnte eingreifen.
- Als Spitze des Angriffs in Richtung Antwerpen hatte Hitler seine geliebte Waffen-SS der 6. SS-Panzerarmee Sepp Dietrichs ausgesucht. Diese verfügte über die modernsten Panzer, konnte aber nur geringe, unbedeutende Geländegewinne verzeichnen.

Marcel Ewers

Bibliographie:

- A. Heiderscheid, 2013. Der zweite Weltkrieg, 2 Bände.
 J. Maertz, 1981, Luxemburg in der Ardennenoffensive.
 E. T. Melchers, 1959, Les deux libérations du Luxembourg.
 J. Milmeister, 2011, The Battle of the Bulge.
 J. Milmeister, 1994, Die Ardennen-Schlacht 1944-1945 in Luxemburg.

LIEWEN AN DER GEMENG // VIE RURALE

DIPLOMER AN DER IECHTERNACHER MUSEKSCHOUL

Freides de 25. Oktober sinn an der lechternacher Musekschoul déi jonk Museker geéiert ginn, déi 2019 en Diplom do konnte kréien.

No engem schéine musikalesche Programm, wou déi bescht vun deene Museker deene ganz ville Leit, déi komm waren hir Konscht virgestallt hunn, kruten all déi vill Kanner a Jugendlecher an e puer eenzel Erwuessener hiren Diplom, oder, vill vun hinnen, méi wéi een Diplom.

D'Direktesch vun der Musekschoul Nadine Eder an de President vum Comité de surveillance, den Dr Jean-Claude Strasser, hunn zesumme mam lechternacher Buergermeeschter déi Auszeechnungen iwwerreecht an de Laureate gratuléiert. Aus all de Gemengen, déi sech un der lechternacher Musekschoul bedeelegen, ware Vertrieder aus dem Gemengerot derbäi, fir de Laureaten aus *hirer* Gemeng d'Gratulatiounen vum Schäffen- a Gemengerot matzebréngen.

Aus der Gemeng Waldbëlleg sinn déi heite Schüler mat engem engem Diplôme de la Première mention belount ginn:

- **Chiara Gieres** vu Waldbëlleg,
an der Formation musicale,
- **Lucie Maassen** vu Chrëschtnech,
an der Formation musicale
- **Pol Schmit** vu Chrëschtnech,
an der Formation musicale
- **Julie Weis** vu Chrëschtnech,
an der Formation musicale
- **Jang Winandy** vu Waldbëlleg, op der Trompett.

Op der Foto sti vu lénks den Dr Jean-Claude Strasser, de Conseiller Marc Barthelemy vu Waldbëlleg, den lechternacher Buergermeeschter Yves Wengler, d'Laureate Jang Winandy, Julie Weis a Chiara Gieres, d'Direktesch Nadine Eder.

Marc Barthelemy
 Musekschoul lechternach

D'VETERINÄRIN DOKTER AOIFE MARIE RÖTZEL-LINTNER

**„Aha, Dir gitt och do op
Chrëschtnech an de Rond-
point?“, ... sou héiert ee méi oft
bei Muppebesëtzergespréicher
an eiser Géigend.
Well op 2, um Bierg, wunnt a
schafft d'Veterinärin Dokter
Aoife Marie Rötzel-Lintner.**

2019 besteet hir Déierepraxis genee zéng Joer, eng gutt Geleeënheet also fir e Portrait am FUUSS.

De Virnumm *Aoife* kénnt aus der irescher Mythologie. Mat enger irescher Mamm an engem éisterräichesche Papp ass d'*Aoife Lintner* zu Lëtzebuerg opgewuess. Vu 14 Joer u wousst si, wéi e Beruff si wéilt maachen. An de Vakanzen huet si bei engem Veterinär gejobbt, Käfeger gebotzt, Déierepatiente gefiddert, Operatiounen nogekuckt. 2001 huet si hir Première an der Europaschoul gepackt. Zu Wien huet si du fénnef an en halleft Joer Veterinärmedizin studéiert.

2006 wor si Diplomtierärztein an huet schonn hallefdaags an enger Klengdéirepraxis gewuddert. Si huet sech awer och ferm Gedanke gemaach iwwert hir Aarbecht *Säasonalität des Zahnwachstums beim Reh*. Op der Uni koumen aus ganz Éisterreich Jeeér mat Zänn vun erschossene Réi, déi hei analyséiert goufen. Wéi bei Beem kann een och beim Réi domat den Alter feststellen. De Summer wuessen d'Zänn beim Réi méi kompakt ewéi am Wanter an dat gëtt dann eppes ewéi Joresréng beim Bam. D'*Aoife Lintner* huet den Zesummenhang vun Lokalisatioun an Emgéigendtemperatur énnersicht a war 2009 mat hirer Dokterarbecht färdeg.

Am Juni 2009 sinn d'Dokter Lintner an hire Mann, den Dokter Jan Roetzel, an hiert aktuellt Wunnhaus geplénnert. Am September 2009 huet d'Koppel do hir gemeinsam Praxis opgemaach, mat ganz vill Succès.

Hiren alleréischte Patient wor e Kéisécker! Dëst Däreldéier hat schlëmm den Duerchfall, mee konnt gutt erholl erëm do ausgesat ginn, wou et fonnt gi wor. D'Dokter Roetzel ass eigentlech spezialiséiert op d'Reproduktioun vu Muppen. Si huet als Patienten haaptsächlech Muppen an och Kazen, vereenzelt Kanéngercher a Mierschwéngercher. Vill Déierebesëtzer hu méi där animalescher Frënn doheem.

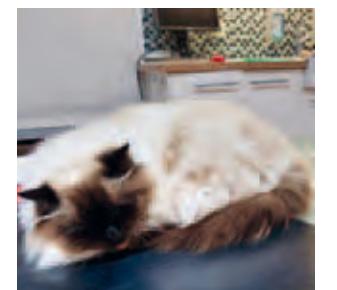
Wa Besëtzer vu Reptilien oder exoteschen Déiere sech bei hir mellen, dann iwwerweist si déi bei dofir spezialiséiert Kolleegen. En Uruff, datt ee gebass gouf, sech e Bee gebrach huet oder ugestouss gouf, gëtt och oft viruvermëttelt, fir datt schnell eng OP ka gemaach ginn. Zweemol de Mount mécht d'Dokter Roetzel och 24 Stonne Garde, vun 8 Auer moies bis deen anere Moien.

Am Alldag sinn an der Praxis zu Chrëschtnech vill Kontrollen ze maachen, Impfungen an Operatiounen. Oft ginn och fonnten Déiere bruecht, a mam Chip gëtt dann de Besëtzer ermëttelt. Heiansdo beäntwert si och gedëllech sachlech Froen wéi zum Beispill: Wat maachen d'Zecken am Wanter? Wéi geet et engem Mupp am Fliger?

D'Dokter Roetzel ass e perfekt Beispill, wéi ee Beruff a Famill tiptopp énnert een Hutt kréie kann. Si sot, hir Famill wier „ganz gutt intégréiert“ zu Chrëschtnech a si fillt sech wuel beim Rond-point. D'Koppel krut zwee Bouwen: 2015 de Frederik an 2018 de Sebastian. Déiere goufen a ginn et natierlech och: De Kleinmünsterländer Asto gouf al (2003-2016) an um Computerclavier turnt haut nawell gär d'Betsy, eng Helleg-Birma-Kaz, déi 2016 gebuer gouf.

Do bleift „keng Zäit fir en Hobby“, grinst d'Aoife Roetzel virum Fotosapparat. Hannert hir hänkt e Bild, dat hir Schwéiermamm gemoolt huet. „Et leeft gutt wéi et ass!“

Text a Fotoen: Damaris Pletschette

DISTILLERIE DU MULLERTHAL

200 Joer Familljentraditioun

Schonn 1808 hat d'Famill Mathias Terrens-Kolkes eng Brennerei gegrënnt, déi émmer rëm iwwerholl gouf, an och esou an de 50er-Joren vum Edouard Lies-Weydert. D'Distillerie du Mullerthal war eng vun fënnef Brennereien, déi an där Zäit zu Waldbëlleg bestanen hunn. 2012 gouf do fir d'lescht gebrannt.

Wat geschitt an enger Brennerei a wéi funktionéiert se?

An der Brennerei Lies sinn all Zorten vun Uebst, zum Beispill Äppel, Neelchesbiren, Williamsbieren, Napoleonsbieren, Conférencebieren, Quetschen, Prommen, Kiischten, Mirabellen, Trester vun Drauwen, gebrannt ginn, fir kënnen Aperitiver, Digestiver an Industriebranntewäi fir a Faarwefabriken oder Brennspiritus, etc. ze produzéieren. Dat meeschten Uebst, ausser Drauwen, koum aus eegene Bongerten an aus Bongerten aus der Regioun Mëllerdall. D'Uebst gouf opgeraft an dann duerch e Muser gedréit, deen et zu Bräi gemaach huet. Duerno gouf et an e Faass oder an e Silo geschott, wou et eng Gärung duerchgemaach huet, déi jee no Aussentemperatur ee bis zwee Méint gedauert huet. Dann huet den Zocker sech an Alkohol verwandelt a konnt gebrannt ginn. D'Uebst gouf an de Kessel geschott an ass da gekacht (gebrannt) ginn. Bekanntlech verflitt den Alkoholdamp bei 70 Grad Temperatur, wougeint de Waasserdamp 95 bis 100 Grad brauch. Doraus ergëtt sech, datt dee stäerkste Schnaps

fir d'éischt kënnt, dee sougenannte Virschoss. Wann de Branntewäin gebrannt ass, huet en tëschent 70 an 80% Alkohol. Duerno gëtt en op déi gewënschte Prozenter erofgesat a filtréiert. Dann ass e färerdeg fir an d'Fläschen.

Zousätzlech zur Brennerei gouf an den 80er-Joren eng Verkafsplaz, also e Branntewäinsbuttek op 8a, rue de la Montagne zu Waldbëlleg installéiert, wou ee konnt all déi Zorte vu Schnaps a Likören degustéieren a selbstverständlich och kafen.

Den Edouard Lies war eng laang Zäit Member bei den Mëllerdaller Produzenten, a war mat senge Produkter op villen Ausstellungen an Mäert aus der Region ze fannen.

Och haut besteht nach d'Méiglechkeet, verschidden Zorte vu Branntewäin ze kafen, dëst am beschten op Rendez-vous, deen ee kann um Telefon 80 90 26 froen.

*Edouard Lies, Marie-Josée Lies-Weydert,
Sylvie Bourg-Lies, Roger Bourg,
Damaris Pletschette*

© Roger Bourg

© Roger Bourg

© Damaris

DELPHINE AUF DEM BERG!?

Wie alles begann?

Uli (Ulrich) Niewind wurde am 2. August 1958 geboren.

Mit 17 Jahren ging er zur Polizei, wo er sich nach 12 Jahren Wechseldienst zum Ausbilder in Nord-Rhein-Westfalen qualifizierte. Als Verhaltenstrainer bereitete er anschließend Kollegen auf den Einzeldienst vor.

An einem Freitag, den 13. im Jahr 1992 lernte Uli (34) seine spätere Frau Karen Neubert (31) kennen. Sie arbeitete als Berufsschullehrerin an der Ackerbauschule und wohnte in Ettelbrück. Ein erster Spaziergang führte die beiden Verliebten ins wunderschöne Müllerthal. Sie waren begeistert und wählten bald Luxemburg als gemeinsamen Lebensmittelpunkt.

Parallel zum Wechseldienst als junger Polizist absolvierte Uli mit 31 Jahren ein dreijähriges Studium der Sozialpädagogik. Im Januar 1993 zog er von Deutschland nach Luxemburg. Im Mai 1993 heiratete das Paar auf der Gemeinde in Münster, am 13. August des gleichen Jahres fand die kirchliche Trauung statt.

Bald hatten sie sich in das verwinkelte Hexenhäuschen mit ruhigem Garten in der Rue de la Montagne (Um Bierg) verliebt. Es war ideal, freistehend am Dorfrand vom malerischen Waldbillig. „Eine Oase!“, sagt Uli noch heute. Die beiden haben immer sehr gerne hier gewohnt. Die hohe Lebensqualität unseres Dorfes, die enge Naturverbundenheit, die Nähe zu ihren vier Islandpferden, das alles schätzten sie sehr.

Seit 1994 waren Karen und Uli stets Hundebesitzer und durch ihre Spaziergänge im Dorf bekannt geworden.

Der Startschuss für Ulis Firma „Delphin Kommunikation S.à r.l.“ fiel 1995 für ihn als freiberuflichen Verhaltenstrainer: Er arbeitete als Coach, Seminarleiter und als Supervisor.

Die schnellen und ästhetischen Delphine leben in Gruppen, benutzen mehrere Dialekte, helfen Menschen und können sogar Informationen über Nahrung weitergeben. Mit der Namenswahl bezeugte die Firma auch ihre Naturverbundenheit. Das Credo der Firma ist und bleibt eine wertschätzende Kommunikation, eine respektvolle Art des Miteinanders, sowie enge Zusammenarbeit im Team.

1998 entstand beim Wohnhaus ein funktioneller Anbau, in dem ein zusätzliches Büro, ein heller Seminarraum, sowie die Doppelgaragen entstanden sind. Als das Nachbargrundstück verkauft wurde, konnte die Parkplatzfläche der „Delphinkunden“ vergrößert werden. Nicht nur die Schulungsräumlichkeiten wurden angepasst, sondern auch das Team erheblich erweitert. 2010 war die Firma auf vier, dann sogar sechs Leute gewachsen, inklusive Karen. 2015 war auf dem Kornspeicher der „Heringer Millen“ eine Feier zum 20-jährigen Bestehen der Firma.

Uli hat fünf Jahre lang die Nationalmannschaft im Bogenschießen begleitet. Sein größter Erfolg als stolzer Einzelcoach war Jeff Henkels, der auf Platz 8 der Weltrangliste rangierte.

Karen und Uli waren von den Nachbarn freundlich aufgenommen worden. Sie haben sich, wie schon betont, in ihrem pittoresken Zuhause immer sehr wohlgefühlt.

2015 ist Karen an Krebs erkrankt. Uli hat seine Frau liebevoll unterstützt, bis sie nach einem schweren Kampf 2018 gestorben ist.

Mittlerweile ist Uli 61 und in Rente. Er ist dreimal Marathon gelaufen und besucht regelmäßig ein Fitnessstudio und die Sauna. Er wandert und liest viel, kocht und isst gerne, und nennt sich einen „neugierigen Vertreter des longlife-learnings“. In Zukunft möchte er viel reisen und hat sein Wohnmobil hierzu auch schon erfolgreich eingeweiht. Des Weiteren schreibt er gerade ein autobiografisches Buch. Eyra, seine lebenslustige Elo-Hündin ist ihm eine treue Begleiterin. In Einzelbehandlungen bespielt Uli seine Kunden gern mit seiner vielfältigen Sammlung an magischen Klangschalen.

Sein größtes Zukunftsprojekt ist die Rückkehr in seine Heimat, zu seiner Herkunftsfamilie. Er lässt sich gerade in Dülmen (Westfalen, bei Münster) einen altengerechten, barrierefreien Neubau anfertigen. Das Haus „auf dem Berg“ steht seit Oktober 2019 zum Verkauf. Der Umzug ist für Januar 2020 geplant.

Uli ist bis heute megafasziniert von der Vielfalt Luxemburgs, von dessen Kultur und Natur sowie von den unterschiedlichen Landesteilen. Er betont, dass er sich als Botschafter des Müllerthals sieht. In all den Jahren hat er in seinen Seminaren Werbung gemacht für seine langjährige Wahlheimat. Er brachte sehr viele Kunden hierher. Sowohl beruflich als auch privat versteht sich Uli als guter Kunde und treuer Kooperationspartner der vielbesuchten „Brasserie-Restaurant Heringer Millen“.

Der sympathische Mann möchte im „De FUUSS“ auch ein Dankeschön an die hilfsbereite Gemeindeverwaltung übermitteln und sich für die gute Unterstützung herzlich bedanken.

Uli möchte sich mit diesem Artikel aber auch von allen verabschieden. Er geht mit einem lachenden und einem weinenden Auge weg. Es bleiben ihm viele schöne Erinnerungen, er hat hier tolle Menschen kennengelernt und viele geschätzte Kontakte geknüpft.

Er sagt ÄDDI A MERCI für das unvergessliche Vierteljahrhundert, das er in Waldbillig verbringen durfte.

Text und Fotos von Ulli Niewind und Damaris Pletschette

INTERVIEW MAM HOBBY METEOROLOG MICHAËL MEYER VU CHRËSCHTNECH

Wou bass de opgewuess?

Ech sinn zu lechternach opgewuess, an hunn do gelieft bis ech op d'Uni gaang sinn (1995 zu Stroossbuerg).

Wéini bass de op Chrëschtnech wunne komm?

Den 11. Juni 2014

Wat gefält der un eiser Géigend?

D'Natur gefält mir immens gutt, virun allem de Mëllerdall an d'Fiels. Ech genéissen awer och d'Rou hei am Duerf, virun allem nuets, wou ee mat oppener Fénster schlofen kann. An d'Stäre sinn hei och wonnerschéin unzekucken, well d'Lichtverschmotzung sech hei nach a Grenzen hält. Ech kéint mir net virstellen an enger Stad liewen ze müssen. Hei sinn d'Leit och méi fréndlech a méi direkt, wat ech och immens schätzen.

Wat méchs de an denger Fräizäit a wéi bass de op däin Hobby komm?

Fräizäit ass am Moment rar mat mengem klenge Meedchen a mat de beruffleche Verfluchtungen; mee wann ech mol an de Genoss dovunner kommen, sinn ech am léifsten dobaussen, wann et net grad riichtera reent. Entweder fueren ech Vélo oder MTB, oder ech ginn en Tour tréppelen, jee no Loscht a Laun.

Ech schaffen och gär am Gaart, a natierlech beschäftegen ech mech och vill mam Thema Wieder. Meng Passioun fir d'Wieder huet schonn als Kand ugefaang, wou ech all Dag d'Temperatur gemooss hunn an an engem Heft opgeschriwwen hunn, wéi d'Wieder war. Wéi et dozou koum? Am Fong geholl hunn ech émmer gären de Stärenhimmel oder d'Wolleke gekuckt. Irgendwéi huet dat mech faszinéiert, virun allem wann et zu Wiederextremer koum, wéi z.B. Sturm oder Iwwerschwemmungen. Ech hu laang Täschegelel gespuert, fir mir eng richtege Wiederstationen ze kafen, a wéi ech am Lycée war, hunn ech meng Observatiounen um PC gespächert an ausgedréckt. Ech hu nach ganz Classeure voll mat Donnéeën.

Wéi vill Zäit hëls de der fir däin Hobby?

Dat ass ganz ofhängeg: Heiansdo brauch ech e ganzen Dag, fir z.B. eppes un der Wiederstationen ze ersetzen, oder mäi Site ze erneieren. Daagsiwwer kucken ech awer émmer iwwert meng Donnéeën; ech soen awer mindestens 20-30 Minutte all Dag. Mech interesséieren och d'Wiederprognose fir déi nächst Deeg.

Wéi eng Analyse méchs de genau a wou kënne mer deng Donnéeën noliesen?

Ech analyséieren déi wichtigste Wiederelementer, wéi z.B. d'Temperatur, de Reen, d'Wandrichtung a -vitess, de Loftdrock, awer och d'Solarstrahlung, Loftfeuchtegeet, d.h. d'Intensitéit vun der Sonnestrålung a W/m², d'Sonneschäindauer an den UV-Index. Dës Donnéeë fénnt een op menger Internetsäit vun der Wiederstation Chrëschtnech (www.meteochristnach.com). Et ginn och eng ganz Partie Grafiken, déi als Zil hunn d'Entwicklung vum Klima hei zu Lëtzebuerg ze dokumentéieren. No 5 Joer Observatioun kann een zwar nach keng Réckschlëss zéien a punkto Klimaveränderung, an dach mierkt een awer schonn, datt et an deem kuerzen Zäitraum méi waarm ginn ass, virun allem am Summer.

Wat hues de an Zukunft mat dengem Hobby nach sou alles wölles?

Ech interesséiere mech immens vill fir extrem Wieder-verhältnisser, wéi z.B. déi Staarkreenepisode vum 1. Juni 2018, wou innerhalb vun enger Stonn 75 mm Ree gefall sinn, an insgesamt 116 mm deen Dag.

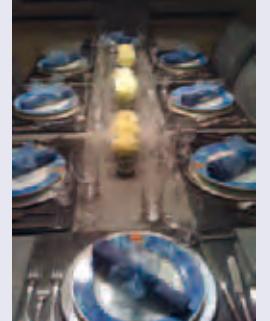
DE FOTO-CONCOURS

D'Redaktiouen hat an der leschter Nummer vum FUUSS dat traditionellt Gewënnspill hannerem Artikel iwwer d'Heringer Millen op der Säit 71 ausgeschriwwen. D'Marie-Louise Fiebig-Engeldinger hat deemools d'Iddi, déi schéinsten Dëschdekoratioun ze proposéieren.

Mir soen eise Lieser merci fir d'fläisseg Matmaachen a si frou, e schéine Bong fir e Menu op der Heringer Mille kënnen ze verspillen.

Gewonnen huet dës Kéier d'Madame Josiane Nickels-Muller. Si hat fir aacht Frënn a Bekannter en Dësch a bloen Téin gedeckt an do derbäi ee ganze Menu gekacht.

Si wunnt zanter Mee 2018 ze Chrëschtnech. Si huet an der Bijouterie an Horlogerie geschafft a virdrun ze Diddeleng gewunnt. Si huet zwee Bouwen vun 32 an 29 Joer, an elo och den Arcanine, en Irish Setter vun zwee an hallef Joer. Hir Hobbye sinn: Lafen, Sangen a Bridge spilleren.

J. Nickels-Muller

D'Managerin vun der Heringer Millen Marie-Louise Engeldinger an de Kach Lars Fiebig hunn e Patt offréiert, an der Gewënnerin den lessbong iwwerreecht. D'Marie-Louise Engeldinger huet betount, datt si sech émmer erém freeet, Leit se gesinn, déi sech doheem extra Menüen ausdenken a kachen.

E grousse MERCI der Millen!
Gudden Appetit der Gewënnerin!

Et ass extrem schwierig Wiederphenomener sou präzis virauszesoen, well se sech ganz séier verännere kënnen an och némme lokal sou onwiederaarteg sinn. Mäin Zil ass et, sou Evenementer ze dokumentéieren, mat Biller a Kaarten, an ech iwwerleeën och, wéi een an d'Zukunft d'Leit warne kann – och wann een a sou Fäll oft machtlos géint d'Naturgewalt ass –, mee wéinstens gëtt een dann net vollkommen dovunner iwwerrascht. Ech kafe mir dëst Joer och Sensore fir d'Buedemfiichtegkeet an -temperatur a verschiddenen Déften ze moossen; et interesséiert mech nämlech och, wéi eng Auswirkunge summerlech Dréchenepisoden op d'Planzen hunn. Mir müssen nämlech an Zukunft mat émmer méi Dréchenepisoden am Fréijoer an am Summer rechnen, an do ass et och wichteg, fréizäiteg ze reagéiere fir kee Waasser ze verschwenden. Apropos Waasser, ech maache mir Suergen, datt eis Drénkwaasserreserven an Zukunft knapp ginn, well eist Grondwaasser sech émmer manner regeneréiert. Bei staarken Donnerwiedere fléisst bal alles direkt an d'Flëss, an duerch de Wuesstemswansinn hei am Land gi vill Flächen zoubetonéiert, wat sech och negativ op de Grondwaasserspiegel auswierkt. Dobäi kënnnt nach e gréissere Verbrauch duerch méi Awunner, an och vläicht duerch eng noutwendeg Bewässerung an der Landwirtschaft wéinst ausbleiwendem Reen. Ech si gespaant wéi dat an Zukunft weidergeet.

Our local weatherman!

Michaël Meyer from rue Lëtsch in Christnach is a hobby meteorologist. He records and publishes all the weather data and atmospheric phenomena on his website (www.meteochristnach.com). He also likes investigating past and long-term weather conditions and wants to find out more about future climate trends. He is interested in extreme weather events, like the flash flood on 1st June 2018 and is thinking about ways to design a warning system. He worries about the recurring periods of drought we have had in spring and summer over the past years and believes that both they and the current building frenzy have put a severe strain on Luxembourg's fragile water resources.

Interview: Isabelle Oberlé
 Michaël Meyer

FIT A GESOND A STAARK!

Eng nei Offer gëtt et an der Gemeng: An der Laach op Nummer 6 zu Waldbëlleg bitt d'Tanja Böhme verschidde Programmer un, déi der Gesondheet an der Form zegutt kommen. Si ass zertifizéiert Personal-Trainerin, Massagetherapeutin, gesondheets- a sportorientéiert Ernierungsberoderin.

D'Madame Böhme versteet a schwätz Däitsch, Lëtzebuergesch, Englesch a Franséisch.

Informatiounen ginn et um Internetsite www.fithealthystrongbytanja.com, um Telefon mat der Nummer 621 62 82 76, oder per E-Mail op der Adress fithealthystrong@pt.lu.

© Tanja Böhme

"Tu deinem Leib etwas Gutes, damit deine Seele Lust hat, darin zu wohnen" –Teresa von Asyla

- ✓ Personal Training
Functional Training, Core-Training, Fitness, Flexibilität, Stabilität, Kraft; alle Niveau's
- ✓ Massagen
Sportmassagen, Massage bei Verspannungen
- ✓ Ernährungsberatung

Näheres zu meinen Angeboten und meiner Person finden Sie unter www.fithealthystrongbytanja.com

Tanja Böhme
Gesundheit Personal Trainer
Gesundheit
Ihre gesunde & fitte Praxis
Wasser- & Ball-therapie
Kinder- & Jugendtherapie

RETTUNGSSCHWÄMMER?

An der Regioun vum Mëllerdall ginn dringend Rettungsschwämmer gesicht, besonnesch fir an den oppene Piscinnen iwwert de Summer. Well et dorunner feelt, bitt den ORT Mëllerdall zesumme mam nationale Schwammverband eng Formatioun fir Rettungsschwämmer un, fir d'Breveten 1 an 2.

Et muss een dofir 18 Joer hunn an am Summer disponibel sinn. Et geet un den 21. Januar 2020; d'Coursé sinn op Lëtzebuergesch, émmer dënschdes an donneschdes um 19h zu Jonglënster an der Piscine vum Lénster Lycée. Et kascht 90 Euro.

Informatiounen an Umeldung:
Lena Hetto
l.hetto@mullerthal.lu;
Telefon: 72 04 57-27

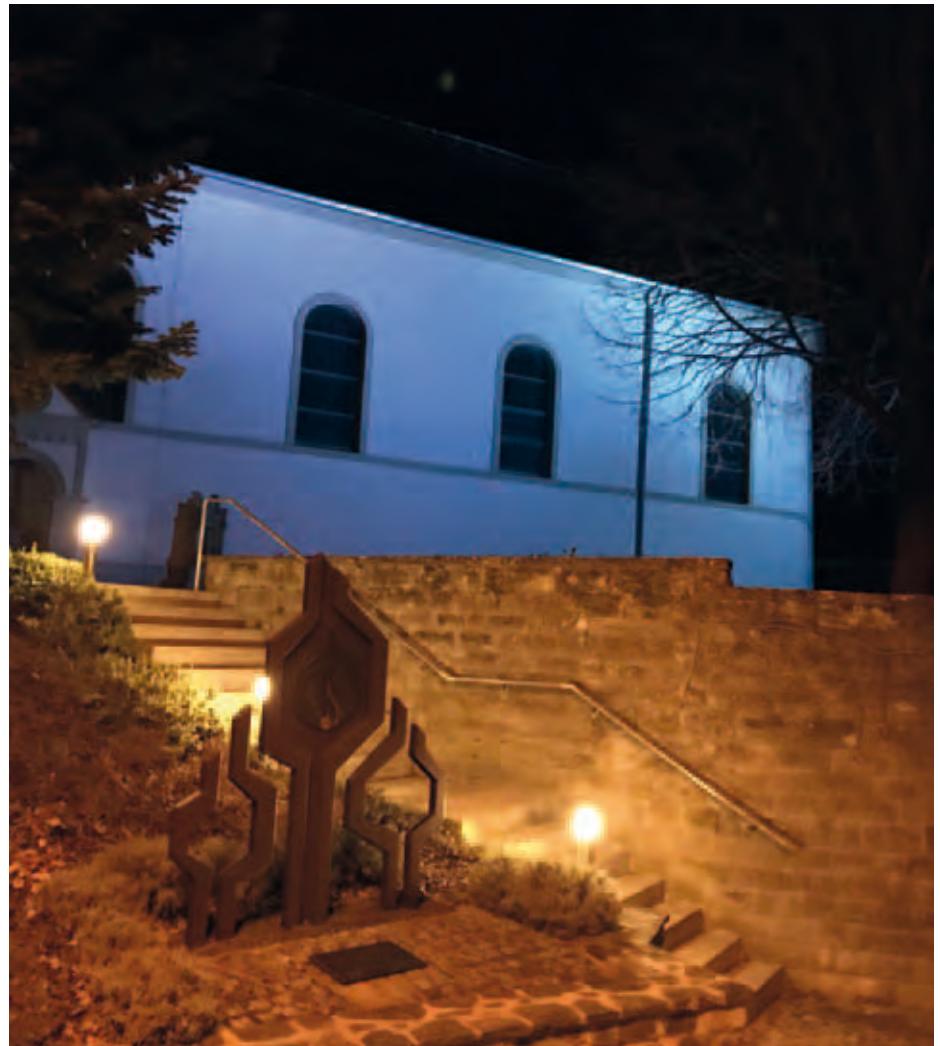
ORT Regioun Mëllerdall

MIR SI BLO!

Fir Solidaritéit ze weise mat de Kannerrechter, hat d'Unicef zu enger Aktioun **#GoBlue** opgeruff, Gebaier a Plaze blo ze beliichten um Weltdag vun de Kanner.

Dat war mëttwochs, den 20. November, a wéi a villen anere Gemengen, waren och zu Waldbëlleg vill blo Haiser a Plazzen ze gesinn.

© Filipe Soares, Fernand Huss

CHRËSCHTMAART OP DER HERINGER MILLEN

Den traditionelle Chrëschtmaart op der Heringer Mille war ewéi gewinnt um zweeten Advent.

Dëst Joer ass et schonns freides lassgaang mat engem Afterwork. Samschdes de ganzen Dag a bis owes spéit a Sonndes bis owes 6 Auer hu sech vill Leit do Rendez-vous ginn, fir déi schéi Stänn ze kucken an et sech bei e bësschen lessan a ganz gäre vill Glühw  in oder Applejack gemittlech ze maachen.

KLIMAPAKT // PACTE CLIMA

D'ROUTE 3 VUM MULLERTHAL TRAIL ASS GESCHWËNN NEES KOMPLETT ZE GOEN: OFFIZIELL AWÉIUNG VUN DER NEIER TRAP BEIM SCHÉISSENDËMPPEL

Den ORT Regioun Mëllerdall - Kleng Lëtzebuerger Schwäiz hat zesumme mat dem Schäffen- a Gemengerot vun der Gemeng Waldbëlleg fir Freideg, de 4. Oktober 2019, op déi offiziell Aweiung vun der neier Trap bei den Schéissendëmpel agelueden.

No enger Paus vun eppes méi wéi engem Joer kann de Wee laanscht d'Fielen op dem Mëllerdalltrail bei déi beléifte Plaz vum Schéissendëmpel nees komplett vu Wanderer genutzt ginn, vum 15. November 2019 un.

Zesumme mat der Ëmweltministesch Carole Dieschbourg an dem Tourissemminister Lex Delles sinn d'Gäscht bei der Heringer Mille fort gaang a bei déi nei Trap getréppelt, wou d'Bauwierk no enger Bauphas vu knapps fënnef Méint ageweit konnt ginn.

No der Begréissung vun der Buergermeeschtesch Andrée Henx-Greischer an enger Usprooch vun der Sandra Bertholet, Gérante vum ORT Regioun Mëllerdall, gouf de Projet am Detail vum Marc Prommenschenkel (Daedalus Engineering) an dem Pit Kuffer (witry & witry) virgestallt. D'Ministesch an de Minister hunn de Bauhären fir dat gelongent Resultat felicitéiert. Si hunn drun erénnert, wéi et zu déser Konstruktoun koum.

Extrem staarke Reen hat jo am Juni 2018 de Wanderwee téscht der Parkplaz an dem Schéissendëmpel zerstéiert. Duerch en Hangrutsch an désem Beräich war de Wee énnerbrach an huet missen aus Sécherheetsgrénn

gespaart ginn. Visiteuren hunn an där Zäit iwwert den Trottoir laanscht Strooss musse goen.

An engem Aarbechtsgrupp aus Vertriebeder vun Tourissem- an Ëmweltministère, vum ORT Regioun Mëllerdall an dem lokale Fierschter gouf énnert der Leedung vum Schäfferot vun der Gemeng Waldbëlleg no Méiglechkeete gesicht, fir de Wee laanscht den Hang ze flécken. Finanziell Énnerstëtzung koum énnert anerer aus dem Katastrophenfond vum Haut Commissariat à la Protection Nationale.

Et ass no enger Léisung gesicht ginn, déi géif laang halen a bei extreeme Wiedersituatiounen sécher wier. Enger geologescher Expertise no géif den Hang bei engem neien Staarkreen nees kënne rutschen, an dofir huet eng Léisung misse fonnt ginn, déi sech net op deen Hang gestäipt huet.

D'Resultat ass eng ongeféier 90 Meter laang Trap, déi ze schwiewe schéngt an direkt um Fiels befestegt ass, an net méi um Hang. D'Grondkonstruktoun ass aus Stol, d'Träppleken an d'Gelänner sinn aus Eechenholz. Dat verbaute Holz ass „Holz vun hei - Regioun Mëllerdall“. Et kënnt also aus de Bëscher aus der Regioun. D'Konstruktoun steet op 16 Stäipen am Buedem an ass

mat siwen Aspanungen um Fiels befestegt. Beim Entworf vum Holzgelänner goufe Gestaltungselementer vum Bréckegelänner vum Schéissendëmpel iwwerholl.

Dës am Mëllerdall eemoleg Konstruktionsgouf geplant an entworf vum Ingenieursbüro Daedalus Engineering vun Hiefenech an Zesummenarbecht mam lechternacher Architektenbüro witry & witry. D'Aarbechte si vun der Firma Entrapaulus vu Wuermer ausgefouert ginn, déi fir d'Opstelle vun der Konstruktionszoustänneg war, a vun der Firma ZDK Langer aus Lechternach, verantwortlech fir d'Holzaarbechten. D'Holz gouf mat Hëllef vum mobile Seewierk vun der Naturverwaltung geschnidden, énnert der Zoustännegkeet vum lechternacher Revéierleeder.

D'Ëmweltministesch Carole Dieschbourg huet betount: „Durch de Gebrauch vun Holzelementer fügt dës Konstruktionsgouf sech harmonesch an hir Ëmgéigend an. Ervirzehiewen ass, datt alles, wat un Holz verbaut gouf, aus der Géigend stammt an d'Regioun Mëllerdall vum Bam bis bei dat fäerdegt Gelänner net verlooss huet. Dofir steet 'Holz vun hei - Regioun Mëllerdall': Bei eis gefällt, op kierzem Wee an der Regioun verschafft an duerno gläich weiderverbaut.“ „Eis als Natur- a Geoparkgemeng war et beim Bau vun der Trap wichteg, no Méiglechkeet regional Betriber fir d'Duerchféierung ze chargéieren a mat regionale Materialien ze schaffen“, sot d'Andrée Henx-Greischer, Buergermeeschtesch vu Waldbëlleg.

De Schéissendëmpel ass eent vun de beléitesten Ausfluchsziler am Mëllerdall, an dat zanter den Ufäng vum Tourissem an der Regioun. Am Joer 1879 gouf déi markant Bréck iwwer d'Schwaarz lernz vum Chrëschtnecher Steemetzer Jean-Pierre Prommenschenkel gebaut.

„D'Planger an d'Aarbechter hunn eppes ganz Formidables geleescht. Et ass wonnerbar, datt dee beléiften an traditiounsräiche Wee elo geschwënn nees der Bevölkerung an den Touristen zur Verfügung steet. Soubal de Réckbau vum Iwwergang fäerdegt ass, steet enger Besichtegung näischt méi am Wee. Eise grousse Merci gëllt alle bedeelegte Partner a Betriber“, huet sech d'Sandra Bertholet, Gérante vum ORT Regioun Mëllerdall, gefreet.

Den Tourissemminister Lex Delles huet énnerstrach: „De Schéissendëmpel ass ouni Zweifel e Warzechen vum Lëtzebuerger Tourissem, vun der Regioun Mëllerdall a vun der Gemeng Waldbëlleg. De Lëtzebuerger Aktivtourissem brauch esou Warzechen. Mit hunn engersäits dat Gléck, eng intakt Natur ze hunn, déi regelrecht fir d'Wanderen aluet, anersäits brauche mir awer och Touristemagnéiter ewéi de Schéissendëmpel.“

Mat der regionaler Musekschoul Iechternach ass d'Aweiungsfeier an der Hierenger Millen op en Enn gaangen.

De Projet vu witry & witry war an d'Final komm vum Architekteconcours Luxembourg Architecture Award 2019.

Zuelen, Daten a Fakten:

Ufank vum Bau:

Bau vun der Zoufaartsramp de 17. Abrëll 2019 an Ufank vum Bau vun der Stolkonstruktioun den 21. Mee 2019

Längt vun der Konstruktioun: 89,3 Meter am Grondrëss

Héchste Punkt:

ongeféier 250 Meter iwwert dem Mieresspigel,
a 5,5 m iwwer dem Terrain

Gréisst vun der Plattform:

ieweschte Aussichtsplattform ongeféier 44 m²

Längt vum Steeg:

ongeféier 17,4 Meter fir de Steeg téscht der ieweschter Plattform an der Trap no önnen

Unzuel vun de Stäipen:

16 Stäipen, 7 Aspanungen an de Fiels

Baumaterial: Stol an Holz

Zort vum Holz: Eech

Volume vum Holz:

ongeféier 160 Kubikmeter „Holz vun hei –
Regioun Mëllerdall“

ORT Mëllerdall,
Iwwersetzung: Karin Enser, Marc Barthelemy
Foto: Pierre Haas, Damaris, Willi Filz

EUROPÄESCHMOBILITÉITSWOCH AN DER GEMENG WALDBËLLEG VUM 16. BIS DEN 22. SEPTEMBER 2019

D'EUROPÄESCHMOBILITÉITSWOCH déi all Joer vum 16. bis den 22. September stattfënnt, gëtt Gemengen a Stied eng Geleeënheet fir nohalteg Transportalternativen auszeprobéieren. Andeems d'Leit encouragéiert ginn, fir méi oft nohalteg Transportmëttel ze huelen, wéi z.B. de Vélo, kënne mir eis Kuelestoffemissioune verklengeren, eis Loftqualitéit verbesseren an eist Ëmfeld zu enger méi agreabler Plaz, fir ze liewen an ze schaffen maachen. 2018 hat Gemeng Waldbëlleg den 22. September den Mobilitéitsdag zu Chrëschtnech organiséiert. 2019 huet Gemeng Waldbëlleg vum 16. bis den 22. September eng ganz Woch organiséiert, wou all Dag eng Aktivitéit an deem Kontext stattfonnt huet.

Méindeg, de 16. September

D'Gemeng Waldbëlleg lancéiert d'Campagne „MAM SUPERKLIMAFUUSS ËNNERWEE“ an der Schoul zu Waldbëlleg.

D'Kanner kruten den éischte Schouldag eng Superklimafuuss-Stempelkaart iwverreecht. Vum 16. bis den 20. September, konnte si Superklimafuuss-Stempele sammelen, wa si de Wee fir an d'Schoul entweder zu Fouss, mam Vélo oder mam Schoulbus zeréckleeën, deemno also op den Auto vun den Eltere verzichten.

D'Kanner déi minimum 12 Superklimafuuss-Stempelen gesammelt haben, kruten als Präis eng Waasserfläsch mam Superklimafuuss.

© Touristcenter Heringer Millen

Dënschdeg, de 17. September

© Filipe Soares

Seminär am Touristcenter Heringer Millen am Mëllerdall iwwer Wanderausrëschtung vum BOW Testcenter aus der Heringer Millen a Wanderméiglechkeeten an der Gemeng Waldbëlleg, Regioun Mëllerdall / Natur- & Geopark.

Mëttwoch, den 18. September

Trëppeltour iwwer de Beieléierpad Waldölleg-Chréstnech an Degustatioun vu lokalem Hunneg a regionale Produkter, organiséiert vun der Beweegungskommissioun.

© Damaris

Donneschdeg, den 19. September

Gratis Véloscheck vu Rent a Bike Mëllerdall a gratis Véloscodéierung vun der Police Létzebuerg an der Bushal zu Waldbëlleg bei der Schoul.

© Damaris

Freides, den 20. September

Campagne „OUNI AUTO AN D'SCHOUL MAM SUPERKLIMAFUUSS“ virun der Schoul zu Waldbëlleg.

© Damaris

Samschdeg, den 21. September

Stärentier bei d'Heringer Millen am Mëllerdall, organiséiert vun der Beweegungskommissioun, mat Departen zu Haler beim Dépot vu Ponts et Chaussées, zu Chrëstnech beim Fussballterrain an zu Waldbëlleg beim Hentgesbau/Gemeng. D'Gemeng Waldbëlleg huet Kaffi a Croissant offréiert bei der Heringer Millen.

© Damaris

Sonndeg, den 22. September

D'Strooss CR356 téscht deenen zwou Uertschafte Chrëschtnech a Suelbur ass gespaart ginn. D'Strooss konnt mam Vélo, zu Fouss, mat der Trottinette a mat all anerem net-motoriséierte Verkéiersmëttel genotzt ginn. Eng Stempel-Rallye mat zwou Statiounen ass organiséiert ginn, wou jiddereen d'Méglechkeet hat matzemaachen an ee vun zéng Präisser ze gewannen. Et konnt ee gratis Véloen an E-Bikes lounen an en Tour maachen.

Filipe Soares

Filipe Soares & Damaris

TOUR DU DUERF AN DER GEMENG WALDBËLLEG

Vum 10. bis den 30. September 2019 haten d'Klima-Bündnis Lëtzebuerg an de Verkéiersverbond déi 6. Editiouun vun der Véloscampagne TOUR du DUERF organiséiert. Dëst Joer war d'Gemeng Waldbëlleg fir d'drëtt mat dobäi.

D'Ziler vun der Campagne sinn, all Bierger fir d'Benutzung vum Vélo am alldiegliche Liewen ze sensibiliséieren an den Théma Benutzung vum Vélo verstärkt an de Gemengen anzebréngen. D'Membere vum Gemengerot an de berodende Kommissiounen konnten an Equipen zesumme mat Bierger aus der Gemeng, d'Pedallen drécken.

Matmaache konnten d'Membere vum Gemengerot, d'Membere vun de berodende Kommissiounen, d'Awunner aus der Gemeng, Persounen déi an der Gemeng schaffen, an engem Veräin an der Gemeng täteg sinn oder eng Schoul an der Gemeng besichen.

Bannen 21 Deeg konnt jiddereen, individuell oder an enger Equipe, méiglechst vill Kilometer fir seng Equipe sammelen. Schoukklassen, Veräiner, Organisatiounen, Firmen, asw. konnten hir eegen Equipe opstellen. Jidder Participant konnt déi klimafréndlech Kilometer am Online-Véloskalenner op www.tourduduerf.lu oder direkt an der CityCycling-App androen.

Den TOUR du DUERF huet 2019 all national Rekorder gebrach. Alles an allem hunn op nationalem Niveau 75 Gemengen a Regiounen matgemaach, eng 211 Equipe mat insgesamt 1.103 Cycliste sinn 224.266 km gefuer.

Och op lokalem Niveau si Rekorder gebrach ginn. An der Gemeng Waldbëlleg sinn 6 Teams, 185 Cyclisten (2017: 2 Teams, 12 Cyclisten; 2018: 5 Teams, 60 Cyclisten) an den dréi Wochen 7.581 Kilometer (2017: 2007 km; 2018: 7280 km) gefuer an domadder gouf de Rekord vun de leschte Joren geknackt! Dobäi konnten 1.077 kg CO₂ evitéiert ginn (d'Berechnung baséiert op 142 g CO₂ pro Persoun/km). Déi Distanz entsprécht der 0,19-facher Längt vum Äquator.

Domadder huet Gemeng Waldbëlleg gutt ofgeschnidden an de verschidde Kategorien op nationalem Niveau. Resumé vun der nationaler Auswäertung:

- An der Kategorie „ParlementarierInnen-km“ ass d'Gemeng Waldbëlleg op der 15. Plaz vun den insgesamt 75 Gemengen;
- an der Kategorie „Aktive ParlamentarierInnen“ ass d'Gemeng Waldbëlleg op der 7. Plaz vun den insgesamt 75 Gemengen;

 Filipe Soares

Gemeng

- an der Kategorie „Fahrradaktivste Gemeinde mit den meisten Radkilometern“ ass d’Gemeng Waldbëlleg mat 7.581 km op der 15. Platz vun insgesamt 75 Gemengen;
- an der Kategorie „Fahrradaktivste Gemeinde mit den meisten Radkilometern pro EinwohnerIn“ ass d’Gemeng Waldbëlleg mat 4,13 km/Awunner op der 4. Platz vun insgesamt 75 Gemengen.

Fir dëst super Resultat geet e grousse Merci un all d’Participanten, fir Ären Asaz fir all eenzel km dee pedalléiert ginn ass.

Den 11. November 2019 huet de Schäffen- a Gemengerot d’Vélosfuerer, déi fir d’Gemeng Waldbëlleg gefuer sinn, geéiert. No enger Usprooch vun der Buergermeeschtesch Andrée Henx-Greischer kruten si en Diplom iwwerreecht. Déi véier bescht placéiert, Henri Colbach (1.233 km), Christian Berens (942 km), Myriam Scholtes (720 km) a Filipe Soares (489 km) kruten e Präis iwwerreecht.

Geéiert goufen:

- Henri Colbach (1233 km)
- Christian Berens (942 km)
- Myriam Scholtes (720 km)
- Filipe Soares (489 km)
- Fränk Diederich

- Christian Wagner
- Claude Tibessart
- Jim Muttesch
- Chantal Dimmer
- Romain Tobes
- Ann Penning
- Romain Buchholtz
- Joanne Klemens
- Etienne Michels
- Fernand Gloden
- Jang Winandy
- Alex Federmeyer
- Serge Ferber
- Antonio José Mantrisi
- Laurence Kipgen
- Hanny Mathes
- Sam Federmeyer
- Lony Michels
- Lloyd Winandy
- Serge Boonen
- Théo Moulin
- Mike Michels

Déi nächst Tour du Duerf kënnt 2020 bestëmmt. Wann et souwält ass, umellen, matmaachen a Spaass hunn beim Vélofueren.

Filipe Soares

WANDMILLEN AN D'GEMENG?

De 14. Oktober war eng Informatiounsversammlung iwwert de Wandparkprojet Mëllerdall, deen an eiser Gemeng an an den Nopeschgemengen geplant ass. Vill Leit haten de Wee an de Chrëschtnecher Veräinsbau fonnt.

Ugetruede fir Explikatiounen ze gi ware Paul Zeimet, Administrateur Délégué vum der SOLER, Lynn Jacobs, Projetsingenieurin, a Guy Uhres, Steering Member an der SOLER. SOLER steet fir Société luxembourgeoise des énergies renouvelables an ass e Partenariat vun der SEO a vun ENOVOS.

Et goufen déi heite Sujete virgestallt:

- Wéi eng méiglech Sitte kommen a Fro?
- Wéi ass den zäitlechen Oflaf vum Projet?
- Wat charakteriséiert déi Wandmillen, déi hautzedaags gebaut ginn?
- Wat sinn d'Inzidenzen op d'Awunner an d'Ëmwelt?
- A wéi enger Hisiicht ass d'Approche partizipativ an nohalteg?

An der Gemeng Waldbëlleg kommen zwee Sitten a Fro fir maximal zwou Wandmillen. Déi si mat 230 Meter méi héich an och vill méi leeschtungsstaark ewéi fréier Wandmillen, zu gläicher Zäit awer och méi lues. Am Moment lafen d'Etuden iwwert den Impakt vun esou Wandrieder; opgrond vun de Resultater vun deenen Etuden gëtt entscheet, ob déi Anlagen kenne gebaut ginn. An den Etuden ginn d'Impakter analysiert, déi d'Wandmille

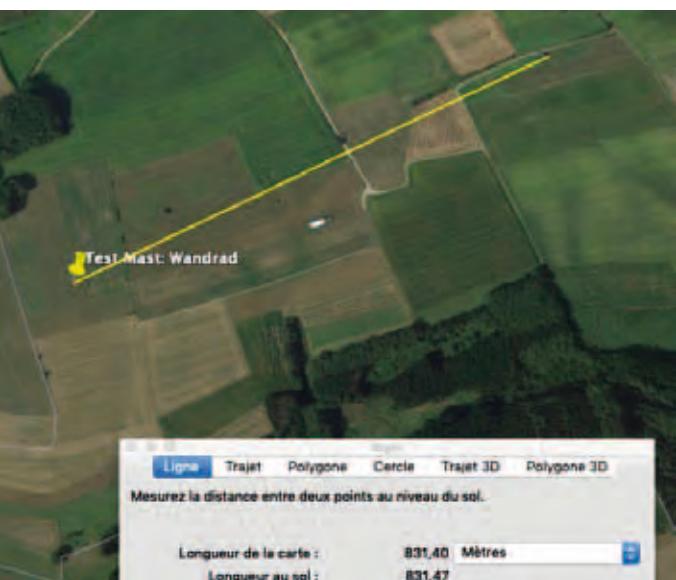
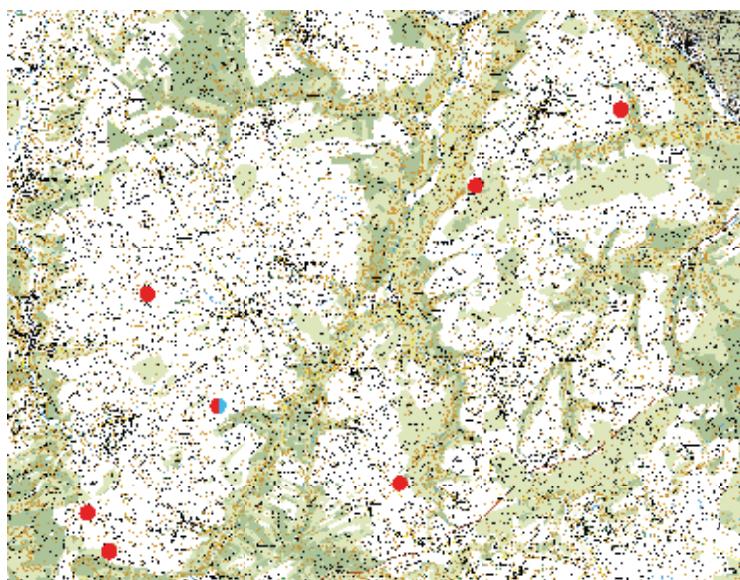
kennen op Awunner an Ëmwelt hunn. D'Nohaltegkeet ass sécher garantéiert, déi Millen hunn eng Liewendsauer vun iwwer zwanzeg Joer.

De Projet gëtt an dësem fréie Moment den Awunner vun de Mëllerdallgemengen presentéiert, well et der SOLER an de Gemengeféierunge wichteg ass, transparent iwwert de Projet ze informéieren. D'Bierger kréien esou d'Méiglechkeet, hir Bedenken ze soen a Froen ze stellen. Iwwert de Verlaf vum Projet ginn d'Leit och an Zukunft informéiert. Nom Bau kréien d'Awunner vum Naturpark d'Méiglechkeet, sech finanziell un der Gesellschaft *Wandpark Mëllerdall S.A.* ze bedeelegen.

An der Diskussioun ass natierlech émmer erëm dorobber verwise ginn, datt schonn emol e Projet vu Wandmillen an der Gemeng Waldbëlleg geplant war, dee grouss Diskussiounen mat sech bruecht huet an dunn an enger mouvementéierter Gemengerotssëtzung den 28. Juli 2003 mat enger knapper Majoritéit *ad acta* geluecht gouf. D'Fro ass gestallt ginn, wat dann anesch ass wéi deemoos.

Aner Froe waren:

- Wéi wäit fält de Schiet vun de Wandmillen a wivill Kaméidi maachen se?
- Geet eng Distanz vu 500 Meter bis bei d'Haiser duer? An Däitschland gëtt vun 1.000 Meter geschwatt.
- Firwat verschampeléiere mer dee wonnerschéinen, naturbeloossene Plateau tëscht Chrëschtnech a Freckeisen mat esou enger Konstruktiooun?
- Musse mir elo Energie produzéiere fir Google?
- Wat geschitt mat de Vigel, déi do liewen, net némmen de Schwaarzstorch an de Schéiereschwanz, déi strikt

geschützt sinn, mee och Raritéiten ewéi de grousse groe Neimäerder, deen extreem bedrot ass zu Lëtzebuerg an 2013 Vugel vum Joer war?

- Wéi eng Auswirkungen hunn esou Millen op aner Déieren, ewéi Flantermais an Insekten? An Däitschland sti grad déi héich Wandmillen am Verdacht, d'Ursaach vun deem staarken Insekttestierwen ze sinn.
- A wéi enger Phase ass de Projet?

Aner Stëmmen aus dem Publikum hunn énnerstrach:

- Wann een Energie wëllt nohalteg produzéieren, da muss ee sech selwer bedeelegen an et kann een dat net némme beim Noper maachen.
- Dee Plateau tëscht Chrëschtnech a Frecken ass alles anescht ewéi naturbelooss. E gëtt landwirtschaftlech esou staark genutzt, datt zanter Joerzéngten d'Waasser aus de Quelle bei Suelbuer esou belaascht ass, datt et net méi onbehandelt ze drénken ass. Wann d'Déierewelt domadder eens gëtt, dann dierft eng Wandmillen kee staarken Impakt hunn.
- All Etude weisen, datt esou Wandmillen némme e ganz klenge Schued an der Déierewelt verursaachen, deen immens vill méi kleng ass ewéi zum Beispill dee vum Verkéier.

D'Vertrieder vun der SOLER hu präziséiert, datt Wandmillen an deene leschte Jore staark evoluéiert hunn. Se si vill méi effikass, émweltfréndlech an nohalteg ewéi viru 15 Joer. Als Beispill gouf de Wandpark um Pafelberg genannt, wou déi véier Anlagen, déi fréier do stoungen, duerch eng eenzeg ersat gi sinn. Dat neit Wandrad produzéiert dräimol esou vill Strom ewéi déi véier vu virdrun zesummen.

D'Spezialiste vun der SOLER hunn och d'Grenzwärter vum Schall erkläert, deen an der Nuecht a bei nidderegem Wand maximal 37dB däerf sinn, dat ass esou vill ewéi bei engem moderne Frigo. D'Wandmille sinn esou wäit ewech vun den Haiser, datt en eventuelle Schiet ganz diffus a kaum ze mierken ass.

All Auswirkungen op Déiere ginn énnersicht an et gëtt deem Rechnung gedroen. Wann zum Beispill d'Schéierschwätz a Gefor sinn, ewéi beim Bréien a bei der Opzuucht vu jonke Vigel, da ginn d'Wandmillen stonneweis ausgeschalt.

Fir ze énnersichen, ob de Projet sech ka rentéieren, gëtt elo de Wand e Joer laang zu Chrëschtnech gemooss. Dofir ass do beim Hougeriicht ee Mast mat enger Héicht vun 120 Meter opgeriicht ginn. Déi Plaz ass op der Kaart rout a blo markéiert. Mathëlf vun engem zweete Mast bei Konsdref kann esou de Wandpotenzial am Mëllerdall ermëttelt ginn.

Et konnt een net vun enger allgemenger Iwwerzeegung an déi eng oder aner Richtung schwätzen. Also: Affaire à suivre!

Marc Barthelemy
Technesch Präzisioun vu SOLER
 Clément Steffen, Damaris, SOLER

© Filipe Soares

E SCHECK FIR D'FONDAZION WONSCHSTÄR

Den 21. Juli dëst Jar hunn d'Gemenge Konsdref a Waldbëlleg zesummen den 140. Gebuertsdag vum Schéissendëmpel gefeiert. An deem Kader ass eng hëlze Skulptur versteet ginn, déi den Här Nuno Mafra geschnëtzt hat.

Bei där Stee sinn 2.200 Euro erakomm, déi fir e gudden Zweck sollte gespent ginn. Dái zwou Gemengen hu sech fir d'Fondatioun Wonschstår vu Réimech décidéiert.

D'Fondatioun Wonschstår hëllef Kanner an Erwuessener, deenen hiert Liewen opgrond vu Krankheet, Behënnerung, Accidenter oder Schicksalsschléi extreem belaascht gëtt. Se hëllef hinnen Dreem ze verwierklechen, wéi eng Reconter mat engem Idol ze realiséieren oder Vakanzen an Ausflich ze maachen, oder erféllt hinne soss e spezielle Wunsch. D'Fondatioun kuckt och no therapeutescher Hëllef, oder gëtt materiell Ënnerstëtzung, wann déi net rembourséiert gëtt vun de soziale Fleegeinstitutiounen, an awer noutwenneg ass fir de Leit hiert Wuelbefannen.

Den 12. Dezember hunn déi zwee Schäfferéit e Scheck mat dem Betrag vun 2.200 Euro un d'Fondatioun Wonschstår iwwerreecht. Zesummen hu se nach eng Zäitche bei engem gudde Patt a Schnittercher iwwer den Asaz vu der Fondatioun Wonschstår geschwat.

Martine Dimmer

MANNER OFFALL

D'Gemenge Bech, Konsdref a Waldbëlleg haten op en Infoowend zum Thema „Offall vermeiden a richteg recycelen“ invitéiert. Den huet stattfonnt am Centre Kuerzwénkel zu Konsdref, en Dënschdeg, den 8. Oktober owes um 19h30.

Et sinn déi heite Froe behandelt ginn:

- Wéi maachen ech manner Offall?
- Wat kënnt a wéi eng Poubelle?
- Wéi sti Bech, Konsdref a Waldbëlleg am Verglach zu Lëtzebuerg do?

D'Buergermeeschtesch vu Konsdref, Edith Jeitz, huet d'Leit begréisst.

Dono hu sech déi verschidden Akteure virgestallt: Alain Heynen fir Valorlux, Isabel Ferreira fir OUNI, Tom Majerus fir de Recyclingcenter Junglinster, Thierry Frères a Jeff Schmit vun der Superdreckskëscht, Danielle Frères vum SIGRE.

E ganze Koup interessant Fakten konnt een do gewuer ginn, vun deenen der hei e puer ernimmt sinn:

591.255 Persoune maache mat beim Recycling an de bloe Säck vu Valorlux. 9.209 Tonne ginn pro Joer domat gesammelt, dat sinn 15 Kilo pro Awunner.

De Recyclingcenter Jonglënster fonctionéiert zanter 2010 fir déi iwwer 14.000 Awunner vun de Gemenge Bech, Bäertref, Konsdref, Jonglënster a Waldbëlleg. 2018 si 57.586 Gefierer do eragefuer fir ofzelueden.

De SIGRE (Syndicat intercommunal pour la gestion des déchets ménagers, encombrants) ass zanter 1974 fir d'Kantone Gréiwemaacher, Réimech an lechternach mat 22 Gemenge mat bal 70.000 Awunner zoustänneg.

Mat engem Patt ass deen interessanten Owend op en Enn gaang.

Marc Barthélémy

© Filipe Soares

FACHEXKURSION „ENERGIEHOLZ“

Um alle regional verfügbaren Ressourcen bestmöglich zu nutzen, soll im Natur- und Geopark Mëllerdall künftig auch das anfallende Landschaftspflegeholz, sprich Hecken- und Baumschnitt, der energetischen Nutzung zugeführt werden. Bei der Fächekursion „Energieholz“ bot sich den Teilnehmern, darunter zahlreiche kommunale Vertreter, die Gelegenheit sich u. a. mit Vertretern der Rhein-Hunsrück Entsorgung auszutauschen, welche sich auf dem Wertstoffhof in Kirchberg auf die Aufbereitung von Landschaftspflegeholz zu Brennstoff spezialisiert hat.

Filipe Soares

© Natur- & Geopark Mëllerdall

COMITÉ D'ACCOMPAGNEMENT DRÉNKWAASSERSCHUTZZONEN

Wichtege Schrëtt am Beräich vum Drénkwaasserschutz. Viru kuerzem war ee wichtige Moment fir d'Rachel Krier, déi zénter kuerzem de Posten Chargée de mission „ressources eau potable“ beim Natur- & Geopark Mëllerdall besetzt a sech ém de Schutz vum Drénkwaasser këmmert.

A Presenz vun der Ministesch Carole Dieschbourg huet sech den 21. November den éischte Comité d'Accompagnement fir Drénkwaasserschutz getraff. Dobäi schaffe Vertrieeder vun de Gemengen, dem Staat, der Landwirtschaft an dem Naturpark zesumme fir Léisungen ze fanne fir eist Drénkwaasser beschtméiglech ze schützen.

Filipe Soares

© Natur- & Geopark Mëllerdall

FEUERLÖSCHERKONTROLLE AM 28. SEPTEMBER 2019

Am 28. September wurde von der Feuerwehr Waldbillig eine Kontrolle der Feuerlöscher organisiert, um den Einwohnern der Gemeinde Waldbillig die Möglichkeit zu geben zu prüfen, ob die Funktion ihrer Feuerlöscher noch gewährleistet ist.

Adäquate Feuerlöscher sowie Rauchmelder sollten in jedem Haushalt vorhanden sein, denn sie können Leben retten und müssen deshalb regelmäßig gewartet werden, um eine bestmögliche Funktion zu garantieren.

Dieses Jahr wurden 46 Feuerlöscher aus privaten Haushalten kontrolliert! Lediglich 46 Feuerlöscher aus über

600 Haushalten in unserer Gemeinde!? Diese Erkenntnis ist beunruhigend!

Die meisten Menschen machen sich keine Gedanken über vorbeugenden Brandschutz. Man kauft sich den falschen oder gar keinen Feuerlöscher und wenn doch, steht dieser irgendwo versteckt und wird weder beachtet und gewartet. Des Öfteren hab ich schon gehört „Wir haben einen Feuerlöscher, ich weiß aber nicht mehr wo er steht“. Ein Feuerlöscher sollte immer funktionstüchtig griffbereit sein.

Ein Entstehungsbrand kann mit einem Feuerlöscher bekämpft werden. Wenn nicht, muss sich die Feuerwehr der Sache annehmen, mit erheblich größerem Aufwand.

In diesem Sinne sollte jeder ein waches Auge auf Adventskränze, Weihnachtsbäume und die dazu gehörende Beleuchtung sowie die elektrischen Einrichtungen haben.

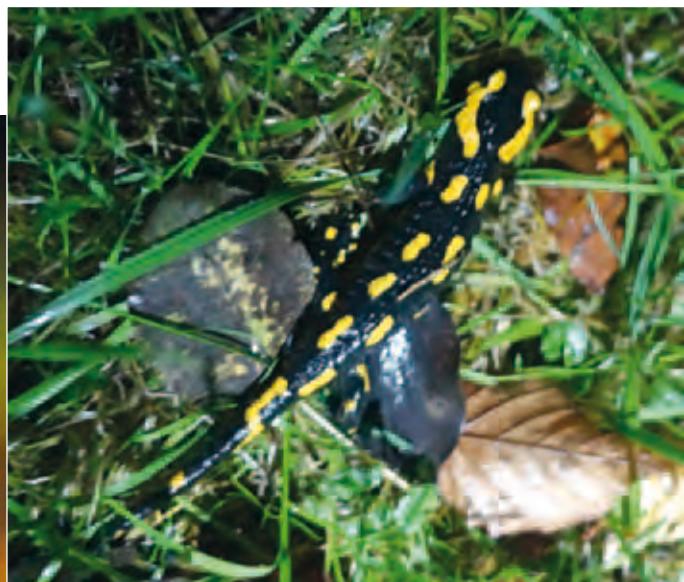
Der CIS Waldbillig wünscht ein frohes Neues Jahr 2020.

Roland Wagner
© Damaris

DE GEPÉIPELTE MËLL

An eise Bëscher lieft e klengt nuechktaktiivt Déier, dat een net dacks gesäit, obschonns et guer net esou seelen ass. De Feiersalamander gëtt bei eis och nach Feieromes oder, grad hei an der Géigend, gepéipelte Mëll genannt. Et ass e schéint Déier, dat bis zu 23 Zentimeter laang ka ginn, an et ass schéi giel oder heiansdo orange getëppelt, gepéipelt, op schwaarzem Hannergrond.

Am Géigesaz zu de meeschte vun sengen Amphibiekollegen lieft de Feiersalamander ganz wéineg am Waasser. Hien hält sech an de Lafbëscher op a verstoppt sech gären am Buedem, op kale Plazen énnert Holz oder Steng oder och an Dréchemauer. Am Wanter bleift en déi ganzen Zäit an esou enger Stopp, déi net däerf fréieren, awer eng héich Loftfliichtegkeet muss hunn, also beispillsweis an Hielen. Et fénnt een d'Feieromessen a Mëttel- an a Südeuropa, awer net am Norde vun eisem Kontinent. Zu Lëtzebuerg sinn se wäit verbreet, kommen awer warscheinlech net am Nordwesten an am Süde vum Land vir, well et do u gëeegente Biotoper feelt. Doduerch, datt se esou verstoppt liewen, kënnt et dacks vir, datt et op Plaze vill där gepéipelter Mëlle gëtt, ouni datt een eppes dervu mierkt. Si komme princiell nuets aus hire Stoppen, daagsiwwer just, wann et gutt gereent huet.

Ganz speziell ass, datt Feiersalamanderen anescht ewéi déi aner Amphibien net an d'Waasser ginn, fir sech fortzeplanzen. Vu Sex kann een net schwätzen, well de Männche setzt e Pak Som op de Buedem an d'Weibchen hëlt et a sech eran, a kann et esouguer jorelaang an der

Reserv halen, fir èmmer erëm domadder Jonker ze kréien. Feiersalamandere brauchen dann awer Waasser fir hir Larven, déi e bëssen ewéi Kauzekäpp ausgesinn. Si leeën kee Läch, mee déi Jonk komme lieweg op d'Welt, 20 bis 40 beieneen, a sinn zwee Zentimeter grouss. No dräi bis véier Méint klammen déi kleng Salamanderen aus dem Waasser a sinn da sechs Zentimeter grouss. Feiersalamander si mat sechs Joer geschlechtsräif a kënnen an der Natur 20 Joer kréien, an engem Zoo esouguer 50. De Feiersalamander kann also ganz al ginn.

Feiersalamandere frupse kleng wierbellos Déieren, ewéi Kellerschféngercher, Werm, Insekten oder Schleeken. D'Larven huele kleng Kriibsen, Insektelarven oder Waasserkiewerleken

Ganz typesch fir de Feiersalamander sinn déi grouss Drüsen op den Oueren, déi sougenannt Parotiden, déi een zum Beispill bei de Molchen net fénnt. De Feiersalamander produzéiert an deenen Drüsen e Gëft, en Alkaloid, wat en esouguer kann e Meter wäit versprëtzen. Fir Mënschen ass dat Gëft normalerweis net geféierlech, mee Leit, déi empfindlech sinn, oder Kanner kënnen dovunner gutt krank ginn. Och fir Hënn oder Kazen ass et net ongeféierlech. Seng Faarwe weisen dorop hin, datt een besser net an de Feiersalamander bäßse soll. Dat féiert natierlech derzou, datt hie keng natierlech Feinden huet. Eng Kaz oder en Hond probéiert et just eng Kéier, an huet da geléiert, et sinn ze loessen.

Datt de Feiersalamander ka Gëft versprëtzen, an och nach esou liichtend giel-orange a schwaarz Faarwen huet, dat huet him natierlech eng Ausstralung ginn, déi èmmer erëm do derzou gefouert huet, datt d'Mënschen an him

en dämonesch Wiesen an esouguer en Draach gesinn hunn. Esou ass èmmer dru gegleeft ginn, datt dat Déier kee Schued duerch Feier kéint erliewen, datt et kéint onbeschuet an d'Feier krauchen, an datt d'Feier esouguer géif ausgoen, wann een e Feiersalamander drop pucht. De Glawen dorunner ass schonns a méttelalterleche Schréfte beluecht.

D'Larve vum Feiersalamander hunn nach kee Gëft a si ginn natierlech vun aneren Déiere gefriess, haapsächlech vu Kiewerleken. De gréisste Feind vum Feiersalamander ass awer de Stroosseverkéier an et ginn der vill iwwerrannt.

De Feiersalamander ass zu Lëtzebuerg ewéi all Amphibie streng geschützt, an och op säi Liewensraum muss opgepasst ginn. Och an der Gemeng Waldbëlleg ginn et der plazeweis ganz vill. Dovunner gesitt Dir hei e puer Fotoen.

De gepéipelte Möll huet an der lëtzebuergescher Kulturgeschicht seng Spuer hannerlooss. De Moler an Abenteurer Frantz Seimetz vu Maacher, deen ènnert anerem zu Paräis, am Iowa an a Mexiko gelieft huet an och zesumme mam Auguste Trémont déi drëtt Ausgab vum *Reenert* illustréiert hat, huet um Enn vu sengem Liewen net méi kënne molen, well hien net méi gutt gesinn huet. En huet dunn e Wierk a véier Bänn geschriwwen *Der Feuersalamander*, mam Ènnertitel *Einfälle und Ausfälle*. Dat ass labber autobiografesch mat Erënnerungen, Anekdoten a Positiounen zu Themen, déi hien interesséiert haten. D'Buch war laang net ze kréien, mee ass elo erëm bei *KremArt Éditions* publizéiert ginn.

Leyla Barthélémy

KLIMAPAKT AKTUELL!

Nach der Sommerpause hat auch das Klimateam Waldbillig seine Arbeit wieder aufgenommen und konnte auf Grund verschiedener Maßnahmen die Bewertung der Gemeinde im Maßnahmenkatalog von 53,4% auf 58,2% steigern.

Folgende Maßnahmen wurden hierzu umgesetzt, bzw. verbessert:

- Die kommunalen Gebäude beziehen jetzt, wie schon in der letzten Ausgabe des De FUUSS angekündigt, Nova-Naturstrom statt Naturstrom. Somit einen Strommix, der über oekotopten.lu empfohlen wird.
- Es wurde dieses Jahr im Zuge der Europäischen Mobilitätswoche ein Programm für die ganze Woche organisiert. Weitere Informationen hierzu finden Sie in dieser Ausgabe an anderer Stelle.
- Ein umfassendes Förderprogramm für Einwohner der Gemeinde Waldbillig wurde entwickelt. Seit dem 25. Juli 2019 kann man auf finanzielle Unterstützung zurückgreifen für:
 - Vertiefende Beratungen
 - Maßnahmen zur Steigerung der Energieeffizienz
 - Maßnahmen für erneuerbare Energieträger
 - Wassersparmaßnahmen
(Regenwasserrückhaltung)
 - Elektromobilität

Detaillierte Informationen zu diesen Förderungen wird die Gemeinde in Kürze liefern.

- Eine Informationsbroschüre für Bürger wurde erstellt, welche auch zu den Möglichkeiten alternativer Mobilität Aussagen macht.
- Veranstaltung zur Abfallvermeidung in Zusammenarbeit mit Bech und Consdorf.
- Teilnahme am Programm „Letz' step to Fairtrade“

Um auch im nächsten Jahr als Vorbereitung auf den Klimapakt 2.0 die Bewertung zu verbessern wurden zwei neue Arbeitsgruppen ins Leben gerufen, die sich den folgenden Themen annehmen:

• Abstellanlagen für Fahrräder auf Gemeindegebiet werden erfasst und es wird ein Plan ausgearbeitet, wo weitere Abstellmöglichkeiten sinnvoll wären und installiert werden sollten. Bei guten Ideen zögern Sie nicht, die Gemeinde zu kontaktieren.

• Um die Vereine der Gemeinde Waldbillig verstärkt im Klimaschutz einzubinden und zu sensibilisieren, soll eine Vereinscharta entworfen werden, welche eine gute Zusammenarbeit in den Bereichen Gebäudenutzung, Energie- und Wassersparen, Mobilität, Abfallvermeidung und Ausrichten von Veranstaltungen ermöglicht.

Zudem stehen weitere Maßnahmen bereits in den Startlöchern:

- Anfrage für eine lokale Fahrradstrecke, die an das nationale Fahrradnetz angeschlossen wird.
- PV-Kooperationsanlagen auf kommunalen Dächern mit dem Naturpark Müllertal im Rahmen des Solar-Challenge.
- Teilnahme am staatlichen Luftmessprogramm zur Ermittlung der NOX-Werte an ausgewiesenen Stellen.

Es geht also voran und wir hoffen, dass die Gemeinde bald ein Ergebnis von über 65% erreicht, um sich weiter Richtung Goldgemeinde zu orientieren.

In diesem Sinne: **Keep it green!**

*Ihr Klimaberater
Thomas Rünnenburger*

WAT ASS LASS? QUE FAIRE?

AGENDA

Januar

Sonndeg, 26. Januar

Mëttesstonn Choucroute garnie
Cafeteria Sportshal; Org. Jonk & Al

Donneschdeg, 31. Januar

20h00
Generalversammlung Club des Jeunes
Sall vum Club des Jeunes,
7, Fielserstrooss, Chrëschtnech

Februar

Samschdeg, 1. Februar

20h00
Galaconcert vun der Waldbëllegere Musek
Sportshal; Org. Waldbelleger Musek

Freideg, 14. Februar

Badminton-Owend mat Buvette
Sportshal; Org. Badminton Waldbëlleg

Freideg, 21. Februar

14h00 bis 16h00
Fuesparty fir Grouss a Kleng
Kantine vun der Maison relais;
Org. Maison relais d'Fiischercher

Dënschdeg, 25. Februar*vun 13 Auer un***Eeër ophiewen**

Org. Frënn vun de Pompjeeë Gemeng Waldbëlleg

Samschdeg, 29. Februar*19h00***Buergbrennen zu Waldbëlleg**

Départ vum Fakelzug bei der Gemeng;

Org. Frënn vun de Pompjeeë Gemeng Waldbëlleg

März**Sonndeg, 1. Mäerz***vu 15 Auer un***Buergbrennen zu Haler, mat Grill a Gulaschzopp**

d'Buergr gëtt géint 19h gebrannt

Org. Haler Leit

Sonndeg, 1. Mäerz**Buergbrennen zu Chrëschtnech um Hougeriicht**

Org. Club des Jeunes

Mëttwoch, 11. Mäerz**Generalversammlung**

Org. Jonk & Al

Samschdeg, 14. Mäerz*20h00***Concert mam Ensemble Ad Libitum: Kierchemusek vum Henry Purcell (1659-1695),**

mat Amandine Bernhardt a Florence Stroesser, Gei; Kathia Robert, Bratsch; Beate Wins, Viola da gamba; Rosch Mirkes, Uergel

Chouer:

Soprani: Catriona Gillham, Jennifer Schofield, Barbara Hall, Pam Carlisle, Katy Clay

Alti: Jane Wickens, Anne Schiltz, Jeanne Letsch, Tamara Friedrich, Pavla Kolářová

Ténors: Tom Everett, Alan Carlisle, Roby Schiltz, Gavin Hodgson

Basses: Edward Seymour, Carlo Entringer,

Henry Wickens, Kenneth Roles.

Nicolas Billaux, direction

Waldbëllegger Kierch

Org: Uergelfrënn Waldbëlleg

Entrée: 15 EUR (Reservationen sinn net méiglech)

Méindeg, 23. Mäerz*18h00***E Bam fir déi Neigebueren**

All Neigebueren kritt e Bam iwwerreecht, vun der Gemeng Waldbëlleg

Veräinsbau zu Chrëschtnech

Samschdeg, 28. Mäerz*vun 9 Auer un***Grouss Botz**Rendez-vous um 9h moies bei der Maison relais
Um 12h Auer gëtt d'Aktioun mat enger Spaghetti an engem Patt ofgeschloss**Abrëll****Samschdeg, 4. Abrëll****Indiatournéier, uschléissend Knéppelbal**

zu Waldbëlleg

Org. Club des Jeunes

Sonndeg, 12. Abrëll**Ouschtereeërsich op Ouschteronndeg**

Touristcenter Heringer Millen

www.mullerthal-millen.lu**Mëttwoch, 15. Abrëll****Porte ouverte Ouschterdag**

Org. Jonk & Al

Sonndeg, 26. Abrëll**Kraiderwanderung**

Touristcenter Heringer Millen

www.mullerthal-millen.lu

Mee

Weekend vum 2. an 3. Mee

Masters 6: groussen nationalen Tournéier fir Senioren
Sportshal;
Org. Badminton Waldbëlleg

Sonndeg, 10. Mee

14h00 bis 17h00
Mëllerdall: Drénkwaasserwanderung
De lëtzebuiger Sandsteen ass dee wichtegsten Drénkwaasserspäicher am Mëllerdall. Bei dëser Wanderung gitt Dir alles iwwer d'Entsteeung vun de Fielsformatiounen, d'Notzung an de Schutz vun eisem Grondwaasser gewuer – dat Ganzt natierlech virun der schéiner Kuliss vun de Mëllerdaller Fielsen. Wgl. bréngt fest Schong mat!
Org. Naturpark Mëllerdall
Mat der Rachel Krier vum Natur- & Geopark Mëllerdall a mam Tom Schaul vum Waasserwirtschaftsampt
Präis: 5€.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel. 26 87 82 91

Mëttwoch, 13. Mee

Badminton Owend mat Buvette
Sportshal;
Org. Badminton Waldbëlleg

Mëttwoch, 20. Mee

19h00
Soirée des bienvenu(e)s
Déi nei Bierger, déi 2019 an d'Gemeng komm sinn, gi vun der Integrationskommissioun an der Gemeng empfaangen an informéiert a si kënnen sech austauschen.
Veräinsbau Chrëschtnach;
Org: Integrationskommissioun vun der Gemeng Waldbëlleg

Freideg, 22. Mee

vun 18h30 un
Vëlker-Cup (fir Erwuessener)
Sportshal;
Org. Maison relais d'Fiischercher

Samschdeg, 23.05.

Journée du Grand Âge

Org. Jonk & Al

Juni

Donneschdeg, 4. Juni

9h00 bis 16h00
Reenert-Cup (fir Kanner)
Sportshal;
Org. Maison relais d'Fiischercher

Freideg, 12. Juni

Concert Waldbëlleger Musek & Friends
Org: Waldbëlleger Musek

Samschdeg, 13. Juni

Porte ouverte Mammendag
Org. Jonk & Al

Samschdeg, 20. Juni

13h30 bis 15h00
Waldbëlleg: Wéi schneiden ech mäi Spaléierbam richteg?
Fir vill a schéint Uebst ze kréien, mussen och Spaléierbeam reegelméisseg richteg geschnidde ginn. Wéi dat geet, léiert Dir an dësem Cours.
Org. Naturpark Mëllerdall
Mam Marc Thiel vum SIAS
Präis: 5 €.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel. 26 87 82 91

Méindeg, 22. Juni

vun 18h45 un
Virowend vu Nationalfeierdag
18h45: Cortège
19h00: Te Deum
20h00: Cafeteria, Usprooch vun der Buergermeeschtesch an Auszeichnung fir verdéngschvoll Awunner aus der Gemeng Gemeng Waldbëlleg

Schräinercourses

Org: Naturpark Mëllerdall

Samschdeg 18. Januar

9h00 bis 16h00 Beaufort & Manternach:

**Vum Bam bis zum geschniddenen Holz,
Deel 1, mam Fierschter Marc Hoffmann an
der Seeërei Scholtes.**

Dëse Cours ass an zwee Deeler opgedeelt:
Den éischten Dag geet et an de Bësch an do gitt Dir alles iwwer d'Bewirtschaftung vun engem Bësch gewuer. Hei sicht Dir och zesumme mam Fierschter e Bam eraus, dee vu professionelle Bëschaarbechter geha a geréckt gëtt. Am Nomëtte gitt Dir an d'Seeërei a léiert de Betrib kennen, den aus Ärem Bam Brieder schneit, déi Dir am zweeten Deel vum Cours zu engem Schlitt, enger Bänk, engem Schaukelstull oder engem Holzbild verschafft. Opgepasst: Dëse Cours besteht aus zwee Deeler: Den éischten Deel ass am Bësch, den zweeten an enger Schräinerei! Vun 18 Joer un.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel. 26 87 82 91

Samschdeg a Sonndeg 25. a 26. Januar

9h00 bis 17h00 zu Waldbëlleg:

**Vum geschniddenen Holz bis zum Schlitt,
mat der Schräinerei Baden.**

Opgepasst: Dëse Cours ass den Deel 2 a virdru muss den Deel 1 gemaach sinn. Vun 18 Joer un. Handwierklecht Geschéck ass erwënscht. Präis: 350 €.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel: 26 87 82 91

Samschdeg 8. Februar

9h00 bis 17h00 zu Steenem:

**Vum geschniddenen Holz bis zur Bänk,
mat der Schräinerei Thomé.**

Opgepasst: Dëse Cours ass den Deel 2 a virdru muss den Deel 1 gemaach sinn. Vun 18 Joer un. Handwierklecht Geschéck ass erwënscht. Präis: 290 €.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel: 26 87 82 91

Samschdeg 8. Februar

9h00 bis 17h00 zu Waldbëlleg:

**Vum geschniddenen Holz bis zur Bänk,
mat der Schräinerei Baden.**

Opgepasst: Dëse Cours ass den Deel 2 a virdru muss den Deel 1 gemaach sinn. Vun 18 Joer un. Handwierklecht Geschéck ass erwënscht. Präis: 290 €.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel: 26 87 82 91

Samschdeg a Sonndeg 28. an 29. Februar

9h00 bis 17h00 zu Waldbëlleg:

**Vum geschniddenen Holz bis zum Schaukelstull,
mat der Schräinerei Baden.**

Opgepasst: Dëse Cours ass den Deel 2 a virdru muss den Deel 1 gemaach sinn. Vun 18 Joer un. Handwierklecht Geschéck ass erwënscht. Präis: 360 €.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel: 26 87 82 91

Samschdeg 7. Mäerz

*9h00 bis 17h00 zu Waldbëlleg: Vum geschniddenen
Holz bis zum Holzbild, mat der Schräinerei Baden.*

Opgepasst: Dëse Cours ass den Deel 2 a virdru muss den Deel 1 gemaach sinn. Vun 18 Joer un. Handwierklecht Geschéck ass erwënscht. Präis: 290 €.
Info: www.naturpark-mellerdall.lu.
Umellen: Natur- & Geopark Mëllerdall, Tel: 26 87 82 91

D'RESTAURANTEN AN DER GEMENG WALDBËLLEG:

- De Restaurant **Gudde Kascht** zu Haler ass op vum 17. September un, donneschdes, freides a samsdes owes vun 19h un, bis 21h30 fir déi lescht Commande, samschdes a sonndes mëttes vun 12h bis 14h. Telefon: 83 67 48. De Restaurant ass zou vum 20. Februar bis den 1. Mäerz, vum 14. bis de 17. Mee, a vum 27. August bis den 13. September.
- De Restaurant **Cigalon** am Mëllerdall ass zou, wéinst de schroe Schied no den Iwwerschwemmungen. Mee elo ass et geschwënn esou wäit: Ugaangs Mäerz soll de Cigalon erëm opgoen!
- De Restaurant an der **Heringer Millen** ass vu mëttwochs bis sonndes op, vum 1. Februar un. Et gëtt vun 12h bis 21h ze iessen (sonndes bis 17h). Telefon: 26 78 47 17.
- De Restaurant um Chrëschtnecher Golf **Aux fines herbes** ass op all Dag vun 12h bis 20h30 (lescht Commande), vum 1. Februar un. Reservatioun um Telefon 87 83 83. D'Skybar ass bis 21h op.
- De **Café Dina** zu Waldbëlleg huet ausser donneschdes all Dag op. Méindes, dënschdes a mëttwochs vun 18h bis 23h, freides vun 18h bis 1h, de Weekend vun 11h bis 14h a vun 18h un, samschdes bis 1h a sonndes bis 23h. Iessen op Bestellung. Telefon: 621 31 83 69.

DEFUUSS
als PDF online!

